

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS**

**VIRGINIJA PETRONIENĖ
SOCIALINIO DARBO MAGISTRATŪROS IŠTĚSTINĖS STUDIJOS**

GLOBOJAMŲ JAUNUOLIŲ PALYDĖJIMAS Į SAVARANKIŠKĄ GYVENIMĄ

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: Prof. dr. Rita Raudeliūnaitė

Vilnius, 2024

TURINYS

ĮVADAS	3
1. VAIKŲ GLOBOS SISTEMOS PERTVARKA LIETUVOJE.....	7
1.1 Vaikų globos pertvarkos poreikis ir teisinis reglamentas	7
1.2 Globojamų vaikų situacija globos pertvarkos kontekste	13
2. GLOBOJAMŲ JAUNUOLIŲ PALYDĖJIMO Į SAVARANKIŠKĄ GYVENIMĄ TEORINIAI ASPEKTAI.....	19
2.1 Jaunuolių, netekusių tėvų globos, pasirengimo savarankiškam gyvenimui realybė	19
2.2 Palydėjimo į savarankišką gyvenimą paslaugos samprata ir teisinis reglamentavimas	23
2.3 Socialinių darbuotojų vaidmuo rengiant ir palydint jaunuolius į savarankišką gyvenimą	32
3. GLOBOJAMŲ JAUNUOLIŲ PALYDĖJIMO Į SAVARANKIŠKĄ GYVENIMĄ EMPIRINIS TYRIMAS	37
3.1 Tyrimo metodologija	37
3.2 Tyrimo rezultatų analizė	45
3.2.1 Globojamų jaunuolių palydimosios globos poreikis	45
3.2.2 Globojamų jaunuolių rengimas savarankiškam gyvenimui teikiant palydimosios globos paslaugą.....	53
3.2.3 Socialinių darbuotojų vaidmuo ir kompetencija rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui.....	65
3.3 Diskusija.....	70
IŠVADOS.....	75
REKOMENDACIJOS	77
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	78
SANTRAUKA.....	90
SUMMARY	92
PRIEDAI.....	94

IVADAS

Temos aktualumas. Analizuojant vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus veiklos ataskaitos duomenis 2020 m. tėvų globos neteko 2, 533 tūkst. vaikų, 2021 m. 2, 360 tūkst., o 2022 m., 3, 491 tūkst. vaikų, tai didžiausia socialinių problemų Lietuvoje. Institucinė globa teikia žemesnę gyvenimo kokybę, socialinę atskirtį (Common European Guidelines on the Transition from Institutional to Community based Care, 2012). Globojamų vaikų, rengimas savarankiškam gyvenimui yra vienas prioritetinių institucinės globos pertvarkos tikslų, pereinant nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų. Mokslininkai Samašanok (2013), Bubnys, Jasevičienė (2013), Pūras (2012), Raudeliūnaitė, Paigozina (2009), Baptista (2008) ir kt. teigia, kad globos įstaigos ne tik turi tenkinti vaiko poreikius, užtikrinti tinkamas, saugias gyvenimo sąlygas, bet ir rengti, paruošti vaikus savarankiškam gyvenimui. Höjer ir Sjöblom (2010) paminėjo, kad globojamų vaikų pasiruošimas ir perėjimas į savarankišką gyvenimą trunka labai trumpą laiką, todėl paaugliai jaučiasi vieniši, nesulaukia palaikymo, sunkiau adaptuojasi visuomenėje.

Mokslininkai atkreipia dėmesį ir į tai, kad gyvenimo globos namuose sąlygos gali sukelti įvairias vaikų sveikatos, pažintinės, emocinės, moralinės srities problemas (Browne, 2009; Wheten, Osterman et al. 2014). Gvaldaitė ir Šimokytė (2016) teigia, kad globos namai nėra pritaikyti vaiko pozityviai socializacijai. Merkys (2002), Snieskienė ir Bumbliauskienė (2005), akcentavo, kad globos namuose yra menkos sąlygos įgyti vaikams savarankiškumo įgūdžių, kurie turi įtakos tolimesniame jaunuolio gyvenime.

Pastaruoju metu vienas iš prioritetų Lietuvoje yra vaikų globos institucijos deinstitutionalizacija. Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. A1-83 priimtas „Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014 – 2023 metų veiksmų plano patvirtinimo“, kurio tikslas, teikti paslaugas pagal kiekvieno vaiko poreikius, augti jam saugioje aplinkoje bei skatinti visapusišką įtrauktį į visuomenę.

Jaunuolis, gyvenantis globos namuose, sulaukęs pilnametystės, negali gyventi globos vietoje. Jaunuolis turi palikti globos įstaigą ir pradėti gyventi savarankiškai. Tam, kad kiekvienas jaunuolis sklandžiai pereitų į savarankiško gyvenimo etapą, reikalinga pagalba, palydėjimas į savarankišką gyvenimą (Pasiruošimas palydimajai globai, praktinės rekomendacijos, 2017). Palydimosios globos tikslas: pagalba jaunuoliams ieškant darbo, tarpininkavimas dėl socialinio būsto įsigijimo, konsultavimas teisiniais klausimais, bendradarbiavimas su jaunuolio biologinėmis giminėmis, globėjais, mentorystė. Atlikti mokslininkų Muir, Hand (2018), Bullard, Gaughan, Ovwens (2014), Johnson (2010), Kaariala, Hiilamo (2017), tyrimai atskleidė, jog jaunuoliams kuriems buvo suteikta palydimosios

globos paslauga, greičiau susirado darbą, ilgiau išlaikė darbo vietoje, įgijo geresnį išsilavinimą. Gypen (2017), Angela (2012), Dikenso (2016), Džeksono ir Kamerono (2011), Stein (2011), tyrimai parodė, jog globojamiems jaunuoliams, kuriems buvo suteikta palydimosios globos paslauga, mokėjo spręsti kasdienines problemas, įgijo finansinio raštingumo žinių, turėjo pastovų būstą, mažiau piktnaudžiavo alkoholiu ir narkotinėmis medžiagomis, negu tie jaunuoliai, kurie sulaukė pilnametystės išėjo iš globos namų, stokodami savarankiško gyvenimo įgūdžių ir nesulaukė pagalbos, palydėjimo į savarankišką gyvenimą. Minėti autoriai teigė, jog tarp tokių jaunuolių vyravo alkoholis, benamystė, nedarbas, ankstyvas lytinis gyvenimas, nemokėjimas kurti ilgalaikių santykių su savo bendraamžiais, prasti socialiniai įgūdžiai.

Cameron ir kt. (2018), Gypen ir kt. (2017), Kaariala ir Hiilama (2017), teigė, kad pasibaigus globai, toliau turėtų būti teikiama palydimosios globos paslauga, kuri atlieptų ir užtikrintų globojamų jaunuolių poreikius.

Temos iširtumas. Vaiko globos deinstitutionalizacijos problema tiek Lietuvoje, tiek kitose šalyse pastaruoju metu susilaukia vis daugiau įvairių mokslininkų dėmesio. Titaitės (2003) atliktas tyrimas parodė, kad jaunuoliai, kurie palieka vaikų globos institucijas, savarankiško gyvenimo kokybė yra prastesnė nei jaunuolių, augusių šeimoje.

Raudeliūnaitė, Paigozina (2009), Samašonok (2007) atskleidė, kad globos namuose gyvenantys vaikai stokoja socialinių įgūdžių. Tyrimai Samošonok, (2013), Barnett (2020), Salazar, (2021) rodo, kad perdėta globotinių priežiūra gali duoti atvirkštinį efektą: riboti galimybę savarankiškai veikti, spręsti problemas, priimti sprendimus įvairiose srityse, planuoti veiklą, užsidirbti. Išėję iš globos namų, tokie jaunuoliai, labiau pažeidžiami, prasčiau žino savo teises, yra labiau pratę vykdyti kitų nurodymus, o ne patys sprendimus priimti savarankiškai. Spray ir Jowett (2012) tyrimai atskleidė, jog globojami vaikai, gyvenantys mažuose globos namuose bendruomenėje pagal šeimai artimos aplinkos modelį, kuriuose tarp vaikų ir personalo vyrauja šilti, stabilūs santykiai, geriau pasiruošia savarankiškam gyvenimui. Mokslininkai, Osterling ir Hines (2006), Shin, (2009), Shinina ir Mitina, (2019), atskleidė, kad globojamiems jaunuoliams rengiantis savarankiškam gyvenimui svarbu išugdyti buitinius, bendravimo ir bendradarbiavimo, asmeninius, finansinio raštingumo, mokymosi ir karjeros planavimo, sveikatai palankius įgūdžius, kurie reikalingi tolimesniam gyvenimo etapui. Udgar ir Theron (2020) tyrimas atskleidė, kad bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiams ugdytis reikia kuo palankesnės ir natūralesnės aplinkos, kurioje globojami vaikai gyvena, ten gali atvirai reikšti mintis, jausmus, elgtis natūraliai.

Užsienio mokslininkų Carperter (2001) Pecora, (2006) tyrimai atskleidė, kad jaunuoliai, kurie palieka globos įstaigą susiduria su daugybe problemų – tai būsto nestabilumas, bedarbystė, benamystė, neplanuotas nėštumas, ankstyva tėvystė, psichikos sveikatos problemos (depresija, stresas,

alkoholis ir narkotinės medžiagos). Meyer (2008), Mmusi (2013), Muller (2003), Van Breda (2015) atlikti tyrimai atskleidė, jog globą palikę jaunuoliai susiduria su asmeniniais iššūkiais, nemoka spręsti iškilusių problemų, nuolat jaunuolius persekioja skolos, nedarbas. Courtney (2011) tyrimas atskleidė, kad globą palikę jaunuoliai nėra tinkamai pasiruošę pereiti į savarankišką gyvenimą, kadangi nepakankamai išugdyti socialiniai įgūdžiai, jaunuoliai nėra pasiruošę gyventi savarankiškai. Pasak Daly (2015), perėjimas į savarankišką gyvenimą tai sudėtingas jaunuolio etapas. Šiame etape globojamam jaunuoliui reikia tolimesnės pagalbos planuojant biudžetą, įsidarbinat, išlaikant darbinius santykius, žinių apie sveikatos sistemą, būsto įsigijimą. Tanur (2012) teigia, jog globojamiems jaunuoliams, kurie sulaukia pilnametystės, reikia palydimosios globos paslaugos. Taipogi Maposos ir Louw – Potgieter (2012) tyrimas atskleidė, kad teikiant palydimosios globos paslaugą jaunuoliams reikia suteikti apgyvendinimo paslaugas, ugdyti finansinį raštingumą, tačiau neturi būti per didelės kontrolės iš globos pusės, kadangi jaunuoliai patys turi pradėti gyventi savarankiškai.

Mokslinė problema. Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. A1-83 priimtas „Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014 – 2023 metų veiksmų plano patvirtinimo“, akcentuojamas vienas iš prioritetų - užtikrinti vaiko pasirengimą savarankiškai gyventi šeimoje ir visuomenėje. Tyrimai patvirtina, kad globos sistemą paliekantys jaunuoliai yra viena pažeidžiamiausių visuomenės grupių. Globos sistemą paliekantys jaunuoliai pasižymi socialiniu nebrandumu, socialinių įgūdžių stoka, nesugeba apsibrėžti ateities tikslų, turi mažiau prisitaikymo visuomenėje galimybių (Čepkuliene, Pakrošnis, 2008; Samašonok, Žukauskienė, Gudonis, 2006; Kovalenkoviene, Leliugienė, 2005 ir kt.).

Todėl svarbu sudaryti globojamiems jaunuoliams sąlygas kuo sėkmingiau pasirengti savarankiškam gyvenimui, suteikti aukštos kokybės paramos paslaugas, geriausiai atitinkančios jų poreikius, galimybes. Mokslinių šaltinių analizė atskleidė, kad stokojama tyrimų, atskleidžiančių globojamų jaunuolių palydėjimo į savarankišką gyvenimą patirtis. Todėl tikslinga tirti, kokios yra realios globojamų jaunuolių palydėjimo į savarankišką gyvenimą patirtys.

Keliami probleminiai tyrimo klausimai:

Kaip praktiškai įgyvendinama palydėjimo paslauga?

Kokie sunkumai iškyla teikiant palydėjimo paslaugą?

Kaip sprendžiami kylantys sunkumai?

Objektas. Globojamų jaunuolių palydėjimas į savarankišką gyvenimą.

Tikslas – teoriškai ir empiriškai atskleisti globojamų jaunuolių palydėjimą į savarankišką gyvenimą.

Uždaviniai:

1. Apibūdinti vaikų globos pertvarką Lietuvoje.
2. Atskleisti globojamų jaunuolių palydėjimo į savarankišką gyvenimą ypatumus.
3. Identifikuoti globojamų jaunuolių palydėjimo į savarankišką gyvenimą realias patirtis.

Darbo metodai.

Teoriniai: mokslinės literatūros, teisės aktų analizė, siekiant atskleisti vaikų globos pertvarkos poreikį ir teisinį reglamentavimą, globojamų vaikų situaciją globos pertvarkos kontekste, jaunuolių, netekusių tėvų globos, pasirengimo savarankiškam gyvenimui realybė, palydėjimo į savarankišką gyvenimą paslaugos samprata ir teisinis reglamentavimas, socialinių darbuotojų vaidmenys rengiant ir palydint jaunuolius į savarankišką gyvenimą,

Empiriniai: Tyrimui atlikti buvo pasirinktas kokybinis tyrimas. Duomenų rinkimo metodas – pusiau struktūruotas interviu su socialiniais darbuotojais, siekiant identifikuoti globojamų jaunuolių palydėjimo į savarankišką gyvenimą realias patirtis. Tyrimo duomenys apdoroti taikant kokybinę turinio analizę.

Darbo struktūra: magistro darbas sudarytas iš įvado, trijų skyrių, išvadų, rekomendacijų, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, naudotos mokslinės literatūros. Darbo apimtis 91 puslapiai (be titulinio, turinio, priedų). Magistriniame darbe pateiktos vaizdinės priemonės: 3 lentelės ir 28 paveikslai.

1. VAIKŲ GLOBOS SISTEMOS PERTVARKA LIETUVOJE

Vaikų globos pertvarka tapo viena iš pagrindinių tikslų, kuriuo siekiama įgyvendinti institucinės globos pertvarką, kuri daro žalą vaiko raidai, nėra pritaikyta pozityviam auklėjimui, neužtikrinami individualūs vaiko poreikiai, globojami vaikai nėra tinkamai parengiami savarankiškam gyvenimui.

Šiame skyriuje, remiantis moksliniais šaltiniais, teisės aktais, aptariamas vaikų globos pertvarkos poreikis Lietuvoje, teisinis reglamentas bei globojamų vaikų situacija globos pertvarkos kontekste.

1.1 Vaikų globos pertvarkos poreikis ir teisinis reglamentas

Globos sistemos pertvarka yra viena iš pagrindinių ir prioritetinių tikslų. Lietuvoje maždaug prieš dešimt metų prasidėjo šis procesas.

Lietuvoje vaikų globos pertvarkai teikiama, daug dėmesio. Dauguma mokslininkų analizavo vaikų augančių institucinėje globoją ypatumus, socializaciją, neigiamą poveikį vaiko raidai. Žalimienė (2007), atliko tyrimus apie vaikų institucinės globos kokybę. Zbarauskaitė (2009, 2012), Lesinskienė ir Karalienė (2008) ir kt., analizavo vaikų prierašumo teoriją institucinėje globoje. Tyrimuose išryškėja neigiamas institucinis poveikis vaiko raidai, elgesiui. Samašanok, Žukauskienė ir Gudonis (2006) teigė, jog institucinė globa tai uždara ir izoliuota vaikų priežiūra, kuri orientuojasi į fizinių poreikių tenkinimą.

Minėti mokslininkai teigė, kad sukūrus veiksmingą socialinę politiką vaiko globos srityje ir užtikrinus tinkamą socialinę apsaugą ir globą vaikams šiandien, galima būtų užkirsti kelią daugeliui socialinių problemų ateityje.

Iš vaiko teisių apsaugos perspektyvos vaiko globos problemas nagrinėjo Vitkus (2010), jis teigė, kad kiekviena globos pakopa būtų individualizuota ir sprendimai būtų priimami atsižvelgiant į konkrečius vaiko interesus, poreikius, padėtį ir kitas aplinkybes.

Ivanova ir Bogdanov (2013), tyrinėjo vaikų globos pertvarką Bulgarijoje, taip pat jie pažymi, kad neužtenka uždaryti institucijų, sumažinti institucinės globos priklausomybę, didinti bendruomeninės ir šeimos pagrindu besikuriančias paslaugas, tačiau pirmiausia svarbu apsaugoti vaikus, kad jie nebūtų atskirti nuo šeimos, teikti šeimai ją įgalinančias paslaugas rūpintis vaikais, sudaryti tinkamas sąlygas jų raidai, užtikrinti saugumą.

Bobinienė ir Viotechovič (2012) teigė, jog vien institucinės globos pertvarkymas nėra pakankamas ir neatneš reikiamų rezultatų, ir globojamų vaikų nesumažės, jeigu nebus teikiamos paslaugos šeimoms, kurios patiria sunkumus. Prevencinio darbo su šeimomis stiprinimo būtinybę pabrėžia ir Pūras (2012).

Pasak Pūro (2012) institucinės globos pertvarka turi remtis holistiniu žmogaus teisių užtikrinimo modeliu, siekiant iš pagrindų keisti šią sistemą. Kadangi institucinės globos namų renovavimas, rekonstravimas, patalpų pritaikymas artimai šeimos aplinkai niekada neatstos šeimos. Ypač tai taikoma mažamečiams vaikams, kuriems reikia ypatingos priežiūros.

Mokslininkai Browne (2009), Wheten, Osterman et al. (2014), Pileckaitė – Markovienė, Lazdauskas (2007) teigė, jog gyvenimo globos sąlygos globojamiems vaikams gali sukelti įvairias sveikatos problemas intelekto, pažintinės, emocinės, moralinės srities problemas. Minėti mokslininkai pažymi, nors vaikams yra suteikiama priežiūra, gyvenamasis būstas, užtikinamas saugumas, tačiau, tačiau globos namai nėra pritaikyti globojamo vaiko pozityviam auklėjimui, aplinka nėra panaši į šeimos aplinką, vaikai negali kurti kokybiškų santykių su suaugusiais ir bendraamžiai.

Mokslininkai Samašanok (2013), Bubnys, Jasevičienė (2013), Pūras (2012), Raudeliūnaitė, Paigozina (2009), Baptista (2008) ir kt. teigia, kad globos įstaigos ne tik turi tenkinti vaiko poreikius, užtikrinti tinkamas ir saugias gyvenimo sąlygas, bet ir rengti vaikus savarankiškam gyvenimui. Pūras (2012), teigė, jog sistemos pakeitimai yra būtini, vaikų globos pertvarka turi būti grindžiama holistiniu žmogaus teisių supratimu bei rūpinimasi geriausiaisiais vaiko ir šeimos interesais.

„Ilgamečiai tyrimai, atlikti daugelyje pasaulio šalių, rodo, kad institucijose vaikai dažniau susiduria su išnaudojimu, smurtu, socialine atskirtimi, sulėtėjusia raida, o gaunama pagalba neužtikrina jų geriausių interesų. Daugelis vaikų, patekusių į instituciją, išlieka šioje sistemoje iki pilnamestystės, o į suaugusiųjų gyvenimą nešasi liūdesį, patirtos skriaudos pasekmes, nepasitikėjimą aplinkiniu pasauliu, agresiją ir sudėtingus išgyvenimus, kas neigiamai veikia vaikų tolimesnę integraciją visuomenėje ir gyvenimo sėkmę“ (Eurochild, Hope & Homes for Children, 2012, p.6).

Bendrosiose europinėse gairėse dėl perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos (2012) pabrėžiama, „kad visoje Europoje institucinės globos įstaigose gyvena daugiau nei vienas milijonas vaikų ir suaugusiųjų. Ankščiau buvo manoma, kad įstaigos suteikia geriausia būda pasirūpinti pažeidžiamais su grėsmėmis susiduriančiais vaikais ir įvairių paramos poreikių turinčiais suaugusiais asmenimis“ (p. 9). Tačiau surinkti duomenys parodė, kad institucinė globa visada sąlygoja žemesnę gyvenimo kokybę nei kokybiškos bendruomenėje teikiamos paslaugos ir dažnai lemia socialinę atskirtį bei segregaciją visam gyvenimui (Smyke, 2007). Vaikų ankstyvosios raidos mokslininkų atlikti tyrimai rodo, kad labai mažų vaikų atveju net gana trumpas laikotarpis praleistas institucinėje globoje,

gali paveikti smegenų vystymąsi ir turėti įtakos visą gyvenimą trunkančias neigiamas pasekmes emocinei gerovei ir elgesiui (Koga, 2004).

Bendrosiose europinėse gairėse dėl perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos (2012) pabrėžiama, kad „deinstrulizacijos“ tikslas yra suformuoti pagalbos ir paslaugų sistemą, kuri sudarytų galimybes kiekvienam globojamam vaikui gauti individualią pagalbą, atitinkančią jo poreikius.

Lietuvoje globos įstaigų deinstitucionalizacijos procesas prasidėjo 2014 metais patvirtinus „Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014-2023 metų veiksmų plano patvirtinimo“ (2014), kuriame patvirtintos pagrindinės strateginės nuostatos - tai kurti kompleksiskai teikiamų paslaugų sistemą, kuri sudarytų galimybes kiekvienam vaikui, neįgaliajam ar jo šeimai (globėjams, rūpintojams) gauti individualias pagal poreikius paslaugas ir reikiamą pagalbą bendruomenėje, o kiekvienam likusiam be tėvų globos vaikui augti saugioje ir jo raidai palankioje aplinkoje biologinėje, jos nesant – įtėvių, globėjų šeimoje. Ugdyti atvirą, tolerantišką bendruomenę, keisti visuomenės vertybes. Tai pagrindinis žingsnis pradėti kurti palankios sąlygos vaikams augti aplinkoje kuri artima šeimos aplinkai.

2015 m. Valstybinės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kartu su Neįgaliųjų reikalų departamentu prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pradėjo vykdyti valstybės ir Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis projektą „Tvaraus perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų sistemos sąlygų sukūrimas Lietuvoje“, kuriame buvo keliami pagrindiniai institucinės globos pertvarkymo tikslai:

- „Užtikrinti darnią aplinką ir sąlygas kiekvienam vaikui (ir neįgaliam vaikui) augti savo šeimoje, o likusiems be tėvų globos vaikams augti globėjų šeimoje, įtėvių šeimoje ar šeimynoje ir gauti pagalbą bendruomenėje;

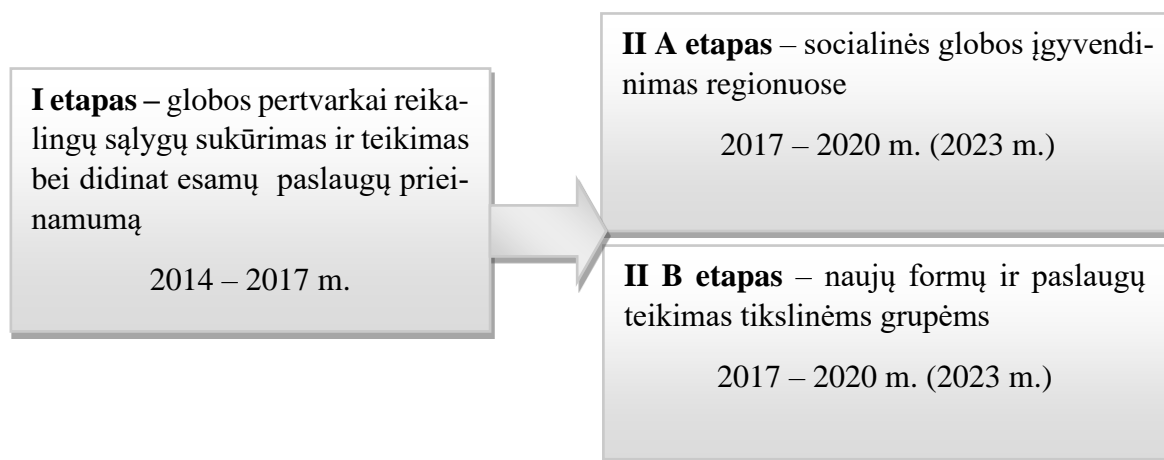
- Sudaryti sąlygas neįgaliesiems suaugusiems asmenims, jų šeimoms (globėjams, rūpintojams) gauti individualias jų poreikius atitinkančias bendruomenines paslaugas;

- Skatinti visuomenės vertybių nuostatų kaitą, formuojant teigiamą visuomenės požiūrį į sistemos pertvarką, ir užtikrinti vykdomų procesų viešumą“ (Valstybė vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos 2019 m. veiklos ataskaita, 2020).

Pertvarkos įgyvendinimui iškeliami svarbūs uždaviniai, „kurie numato stiprinti kompleksiskai teikiamą pagalbą vaikams ir šeimoms bendruomenėje. Kurti ir plėtoti teikiamų paslaugų prieinamumą bei jų kokybę, vykdomas asmenų poreikių ir darbuotojų motyvacijos, turimos kompetencijos vertinimas ir tobulinimas. Taipogi yra svarbus tarpinstitucinis bendradarbiavimas, plėtojant naujo tipo bendruomenines paslaugas bei siekti keisti visuomenės požiūrį į institucinės globos pokyčius ir

vykdyti pertvarkos etapų ir rezultatų informacinę sklaidą“ (Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014-2023 metų veiksmų plano patvirtinimo).

Institucinės globos pertvarkos įgyvendinimas Lietuvoje pagal „Dėl Perėjimas nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014-2023 metų veiksmų plano patvirtinimo“ apima pirmąjį etapą, trukusį nuo 2014 m. iki 2017 m., antrąjį etapą A trukusį nuo 2017 – 2020, ir antrąjį etapą B kuris tęsiasi nuo 2020 iki 2023 metų (1 pav.)

1 pav. Institucinės globos pertvarkos proceso etapai

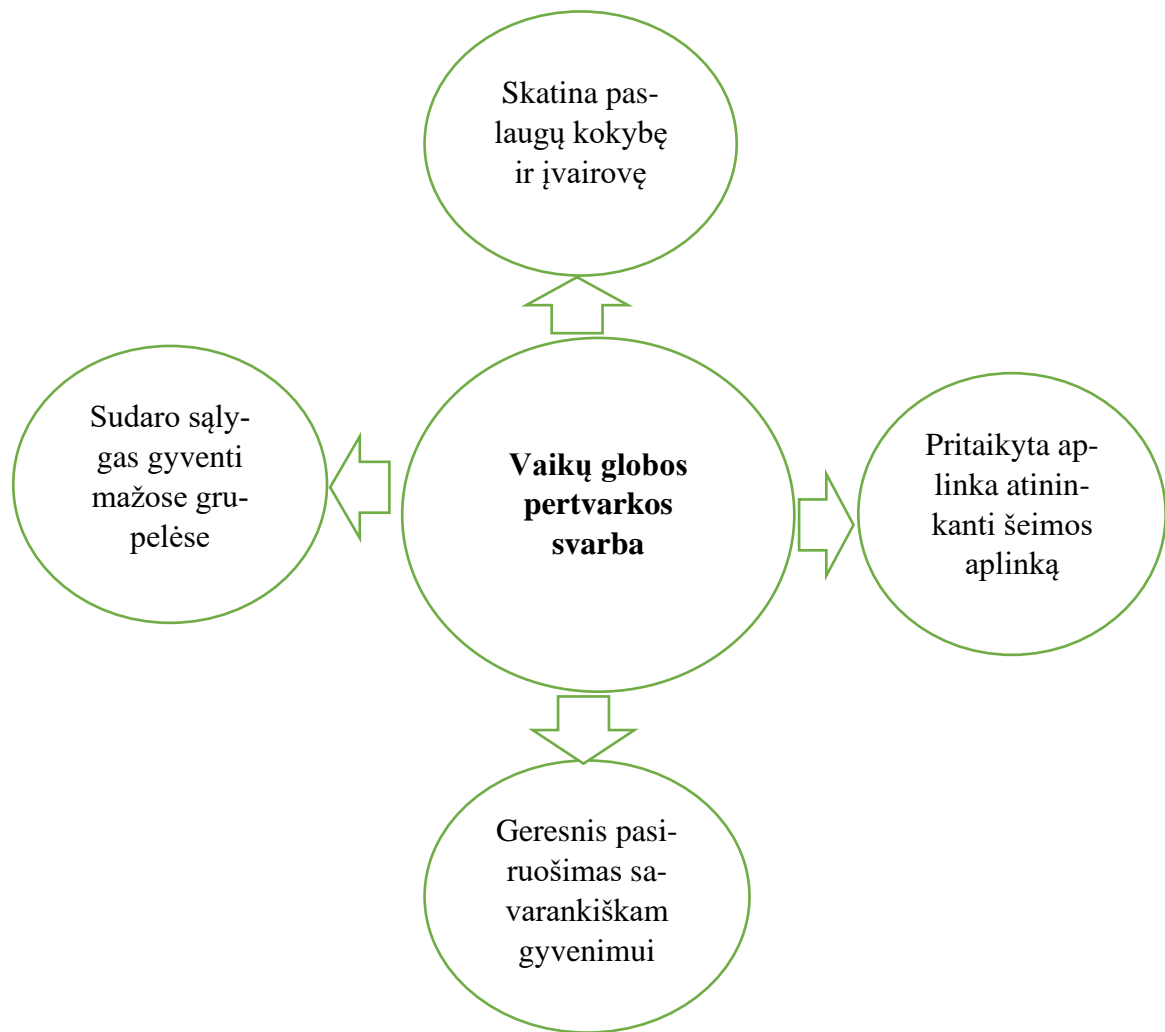
Šaltinis: Parengta darbo autorės pagal „Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014-2023 metų veiksmų plano patvirtinimo“

Pirmuoju etapu (nuo 2014 iki 2017 m.) buvo siekiama kurti palankias sąlygas pertvarkos procesui, t. y. įvertinti kiekvieno gyventojų individualius poreikius, darbuotojų motyvaciją, žinių ir įgūdžių poreikį, rengti individualius gyventojų, įstaigos perėjimo ir paslaugų infrastruktūros planus, kurti naujų formų paslaugų metodinį pagrindą, informuoti, šviesti visuomenę pertvarkos klausimais, didinti esamų bendruomeninių paslaugų prieinamumą. Antrasis etapas (nuo 2017 iki 2020 m.) iškelia tolimesnius pertvarkos įgyvendinimo tikslus – plečiama infrastruktūra, teikiamos naujos formos bendruomeninės paslaugos ir pertvarkomos institucijos ir skatinti bendruomeninių paslaugų plėtojimą (Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014-2023 metų veiksmų plano patvirtinimo). Analizuojant institucinės globos pertvarkos etapus, pastebima, kad teikiamų socialinių paslaugų kokybės

užtikrinimas vyksta laipsniškai, keičiant visuomenės neigiamas nuostatas, motyvuojant darbuotojus, bei įtraukiant socialinėje globoje gyvenančius vaikus ir neįgaliuosius, kuriant jiems geresnę ateitį.

„Igyvendinat numatytus pertvarkos tikslus kuriama bendruomeninių paslaugų infrastruktūra likusiems be globos vaikams: vaiko globa šeimoje, šeimynoje, bendruomeniniuose vaikų globos namuose. Apsaugotas būstas arba savarankiški gyvenimo namai skirti jaunuoliams, kurie palieka institucinę globą (18 iki 24 metų amžiaus) suteikiant „palydimosios globos“ paslaugą. Organizuojama individuali pagalba skirta elgesio ir emocijų sutrikimų turintiems vaikams ir jaunuoliams“ (Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014-2023 metų veiksmų plano patvirtinimo).

2019 metais atliktas institucinės globos pertvarkos pirmojo etapo vertinimas parodė, kad yra pasiekti aukšti rezultatai. Naujo tipo bendruomeninių paslaugų metodinis pagrindas yra parengtas 100 % (Institucinės globos pertvarkos I -ojo etapo vertinimas, 2020). Plėtojant bendruomenines paslaugas globojamam vaikui, sudaromos sąlygos augti saugioje ir šeimai artimoje aplinkoje. Pertvarkos metu pradėtos teikti šios paslaugos: budintčių globotojų (profesionalūs globotojai), palydimosios globos (paslaugų tobulinimas asmenims paliekantiem globą), globos centro (11pagalba globėjų / rūpintojų šeimoms), bendruomeniniai vaikų globos namai (pertvarkomi globos namai) ir kitos prevencinės paslaugos. Deinstitutionalizacijos svarba apima šias vaiko gerovę užtikrinančias sritis. (žr. 2 pav.)

2 pav. **Vaikų globos pertvarkos svarba**

Šaltinis: Parengta darbo autorės pagal „Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014 – 2023 metų veiksmų plano patvirtinimo“

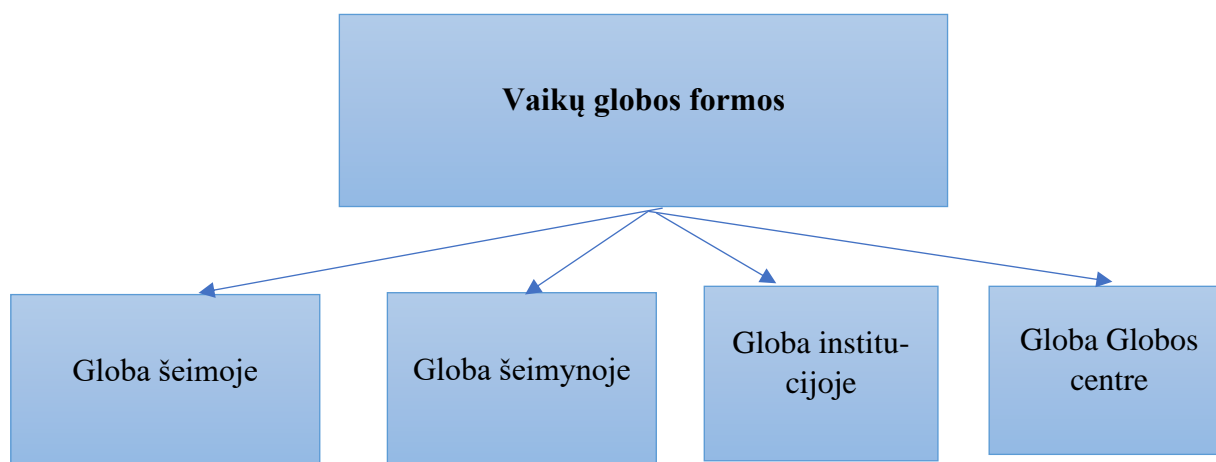
Gvaldaitė ir Šimkonytė (2016) savo atliktame tyrime pastebi, kad vaikų globos reforma sulaukia visuomenėje daug dėmesio, daugelis autorių tyrinėjo institucinės globos poveikį vaiko daromai raidai, prieraišumo poreikio trūkumą, vaiko teisių užtikrinimą, tačiau trūksta tyrimų kaip vyksta deinstitutionalizacija. Minėtos autorės, rėmėsi Buster (2012) pateiktomis išvadomis, apie institucinės globos pertvarką, kad vaiko perkeliamas į naują gyvenamą vietą yra sudėtingas procesas, kurį reikia suplanuoti atsižvelgiant į vaiko individualius poreikius. Deinstitutionalizacijos procesas apima preventinį darbą su šeimomis ir vaikais, bendruomeninių paslaugų ir globos formų plėtrą. „Kuriant ir plėtojant alternatyvias bendruomenines institucinei globai paslaugas, svarbu, kad vaikas gyventų šeimos aplinkoje, kuri gerintų vaikų pasiruošimą savarankiškam gyvenimui, įsitraukimą į bendruomenę“ (Gužinskienė, Raudeliūnaitė, Uscila, 2017, p.116).

Apibendrinant galima teikti, jog institucinė vaikų globos pertvarka yra viena iš svarbiausių žingsnių, kuriais siekiama keisti nusistovėjusią institucinės globos tvarką, kuri daro didelę žalą vaiko psichinei, fizinei raidai, nėra užtikrinami individualūs kiekvieno vaiko poreikiai, globojami vaikai neparengiami savarankiškam gyvenimui. Dažnu atveju vaikai, patekę į institucinę globą, išlieka šioje sistemoje iki pilnametystės. Pilnavertei vaiko raidai, sveikatos vystymuisi yra būtinas ryšys su artimu žmogumi. Pagrindinis vaikų globos tikslas, kurti kompleksiskai teikiamų paslaugų sistemą pereinant prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų, gerinant globojamų vaikų rengimą savarankiškam gyvenimui.

1.2 Globojamų vaikų situacija globos pertvarkos kontekste

Vaikų globa buvo visada labai jautri visuomenės problema. Vaikų globos tikslas – užtikrinti vaiko auklėjimą ir priežiūrą aplinkoje, kurioje jis galėtų saugiai augti, vystytis, tobulėti, paskirti vaikui globėją, kuris rūpintųsi, auklėtų, gintų jo teises ir teisėtus interesus, sudarytų tinkamas ir saugias sąlygas bei ruoštų vaiką savarankiškam gyvenimui šeimoje bei visuomenėje (LR Civilinis kodeksas, 2000). Priežastys gali būti įvairios, kai vaikams nustatoma globa, tai nurodo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 3.254 straipsnis – tėvų nesidomėjimas vaiku, nepriežiūra, netinkamas auklėjimas, smurto prieš vaikus, tėvai dėl sveikatos problemų negali pasirūpinti savo vaikais bei kitos priežastys. Nuo tada, kada globojimui vaikui nustatyta globa, priklauso jo tolimesnė raida bei pasiruošimas savarankiškam gyvenimui.

Pagal Lietuvos Respublikos Civilinį kodeksą (2000, suvestinės redakcija nuo 2022-04-01) ir Lietuvos Respublikos Vaikų teisių apsaugos įstatymą (1996, suvestinės redakcija nuo 2023-07-01) vaikų globos formos yra šios: (žr. 2 pav.)

3 pav. Vaikų globos formos

„Vaiko teisę į šeimos globą, priežiūrą ir šeimos ryšius galima laikyti viena iš plačiausiai tarptautinės bendrijos pripažįstamų vaiko teisių „ (Sagatys, 2006, p.57). Šiuolaikinė teisinė valstybė įgyja pagrindą atskirti vaiką nuo tėvų tik tada, kai yra išnaudotos visos galimos priemonės apsaugoti vaiko interesus neatskiriant jį nuo šeimos (Sagatys, 2006). Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijoje (1995) 20.1 straipsnyje teigiama, kad vaikas, kuris laikinai arba visam laikui yra netekęs savo šeimos aplinkos arba kuris dėl savo interesų negali toje aplinkoje būti, turi teisę į ypatingą valstybės teikiamą apsaugą ir paramą. Taigi, nustačius, kad vaikas negali likti gyventi savo šeimoje, jis yra apgyvendinamas kitoje aplinkoje – globėjų šeimoje, šeimynoje ar institucijoje ir jam steigiama laikinoji arba nuolatinė globa (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996).

„Pagrindinės priežastys, dėl kurių vaikai Lietuvoje netenka tėvų globos, yra nesirūpinimas vaiku, jo nepriežiūra, netinkamas ugdymas ir nesaugi aplinka, naudojamas smurtas prieš vaiką, – daugiausia dėl tėvų priklausomybių problemos ir socialinių įgūdžių stokos“ (Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas, 1996, suvestinės redakcija nuo 2023-07-01).

Globa (rūpyba) šeimoje- viena iš globos (rūpybos) formų, nustatant vaiko globą (rūpybą), teikiamas prioritetas, palyginant su kitomis vaiko globos formomis (institucija ir šeimyna). Globa šeimoje ne daugiau kaip 3 vaikų globa (bendras vaikų šeimoje skaičius ne daugiau kaip 6 vaikai) natūralioje šeimos aplinkoje (Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas 2018, suvestinės redakcija 2022-04-01). Globos (rūpybos) forma šeimoje, siekiama kiekveinam vaikui sukurti kuo artimesnę, natūralesnę aplinką, kurioje būtų palankesnės sąlygos augti ir vystyti. Globėjas yra tarsi tarpininkas tarp vaiko ir tėvų, kuris padeda atkurti socialinius ryšius. L. Gvaldaitės (2017, p.48) teigė, „ tai kompleksinė pagalba vaikui, netekusiam tėvų globos, siekiant tenkinti geriausius vaiko poreikius ir interesus gyventi šeimos aplinkoje, suteikti saugią ir pozityvią erdvę bei išteklių jam augti“. Šeima yra pagrindinė vertybė, kurioje vaikas gali augti, vystytis, tobulėti, ugdyti įgūdžius, gebėjimus. „Vaiko globa šeimoje yra kompleksinė pagalba, kuri pasižymi keliais aspektais. Visų pirma, ji išskiria dalyvių ir įtraukiamųjų išteklių gausą: procese dalyvauja ne tik vaikas ir globėjai, kurie tampa vaiko pakaitine šeima, bet ir vaiko tėvai, specialistai ir jų institucijos, NVO, neformalūs socialiniai tinklai. Todėl ši intervencija yra kolektyvinio lygmens“ (Gvaldaitė, 2017, p.50).

Globa šeimynoje- tai globos forma, kai viešasis juridinis asmuo, kuris šeimos aplinkoje (rūpina) ir (ar) prižiūri saugioje aplinkoje laikinai apgyvendintus keturis ar daugiau vaikų (LR Šeimynų įstatymas, 2010). Šeimynoje bendras savų vaikų, šeimynoje globojamų (rūpinamų) ir prižiūrimų vaikų skaičius – ne daugiau kaip aštuoni, išskyrus atvejus, kai vaikų gali būti daugiau, jei neišskiriami broliai ir seserys, arba mažiau, jei globojamas (rūpinamas) ar prižiūrimas laikinai apgyvendintas vaikas su negalia (LR šeimynų įstatymas, 2010). Šeimynų įstatymo 3 straipsnio, 1 dalis numato, kad juridinis asmuo turi užtikrinti globojamo (rūpinamo) vaiko auklėjimą, priežiūrą, kad jis galėtų saugiai

tinkamai augti, vystytis ir tobulėti, bei saugią aplinką šeimynoje. G. Kvieskienės (2003) teigimu, šeimyna yra unikali Europos patirties atžvilgiu vaikų globos institucija, kurioje siekiama sukurti šeimyninę aplinką, labiausiai atitinkančią vaikų psichologinius bei socialinius poreikius. D. Stažinskienė ir R. Ilgūnienė – Martinėlienė (2014, p. 62), šeimyną apibūdina taip: „ji siekia tarnauti visuomenei nesiekdama pelno, yra teisiškai nepriklausoma nuo valstybės, globėjai ir vaikai dalyvauja priimant sprendimus, teikia prioritetą asmeniui ir vadovaujasi dalyvavimo, įsipareigojimo, individualios ir kolektyvinės atsakomybės principais.

Globa (rūpyba) institucijoje – Vaiko globa (rūpyba) valstybinėse ir nevyriausybinėse globos institucijose yra nurodoma, kad likęs be tėvų globos vaikas apgyvendinamas valstybinėje vaikų globos institucijoje tik išimtiniais atvejais, kai nėra galimybės jo globoti šeimoje arba šeimynoje (LR Civilinis kodeksas, 3.261 straipsnis, 2000).

Lietuvos respublikos civilinio kodekso 3.261 straipsnyje nurodoma, kad vaiko globa (rūpyba) įstatymų numatyta tvarka, kai vaikas iki trijų metų, netekęs tėvų globos, negali patekti į globos instituciją. Jis apgyvendinamas tik išimtiniais atvejais, kai nėra galimybės jo globoti (juo rūpintis) šeimoje, globos centre arba institucijoje, tam pritarus valstybinei vaiko teisių apsaugos institucijai. Šis straipsnis civiliniame kodekse ne apie tai, o apie įvaikinimą, apie tai kalba 3.261 Vaiko iki trijų metų globa institucijoje gali tęsti neilgiau kaip tris mėnesius. Šiuo metu vykstant vaikų globos pertvarkai tėvams suteikiama galimybė per 12 mėnesių pašalinti priežastis dėl kurių vaikas buvo paimtas. Situacijai nepagerėjus vaiko teisių apsaugos skyrius po 12 mėnesių kreipiasi į teismą dėl tėvų teisių atėmimo. Vienas iš pagrindinių vaikų globos institucijos uždavinių – globotinių parengimas savarankiškam gyvenimui.

Vaiko globa (rūpyba) globos centre – tai vaiko globa (rūpyba) nustatoma globos centre, o be tėvų globos likusio vaiko priežiūra pagal bendradarbiavimą ir paslaugų teikimą vykdo globos centras ir budintis globotojas (Vaikų globos organizavimo nuostatai, 2002-04-06, suvestinės redakcija 2023-04-01).

Žalimienės (2007), Samašanok (2013) ir Gudonio (2011) atliko tyrimus apie institucinės globos poveikį vaiko raidai ir socializacijai. Minėti mokslininkai teigė, jog reikia sukurti efektyvią socialinę politiką vaiko globos srityje, kurti palankią vaiko raidai aplinką.

„Vaikų globos įstaigų perėjimas nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų likusiems be tėvų globos vaikams tikslas – kurti kompleksškų paslaugų sistemą, užtikrinti darnią aplinką ir sąlygas likusiems be tėvų globos vaikams augti globėjų, įtėvių šeimoje, gauti reikiamą pagalbą bendruomenėje“ (Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014-2023 metų veiksmų plano patvirtinimo). Siekiant pertvarkyti vaikų globos namus, svarbu numatyti, paslaugų

įvairovę. Kurios užtikrina asmens galimybę gyventi bendruomenėje ir gauti joje specializuotą pagalbą, atitinkančią individualius asmens ar šeimos poreikius, vaikui – augti šeimos aplinkoje, skatina asmenį būti savarankiškam bei visapusišką dalyvavimą bendruomenėje (2021-2023 m., planas). Vienas iš paslaugų teikimo būdų - bendruomeniniai vaikų globos namai.

„Bendruomeniniai vaikų globos namai – pagal šeimos artimą modelį veikiančios vaikų globos namai, įsteigti atskirose patalpose (pvz., namas, butas) bendruomenėje, skirti likusiems be tėvų globos vaikams, neįgaliesiems vaikams ar vaikams turintiems specialiųjų poreikių (iki 8 vaikų). Šie namai pagal savo pobūdį yra priskirtini bendruomeninėms paslaugoms“ (Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014-2023 metų veiksmų plano patvirtinimo).

Socialinių paslaugų katalogo patvirtinimo pakeitime (2023) nurodoma, kad bendruomeniniai vaikų globos namai teikia ilgalaikę ir trumpalaikę socialinę globą likusiems be tėvų globos vaikams, socialinę riziką patyrintiems vaikams, vaikams turintiems negalią.

Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos apraše (2021) iškeliami prioritetiniai tikslai, kuriais siekiama užtikrinti:

- „Vaiko teisių ir teisėtų interesų įgyvendinimas;
- Saugios, artimos šeimai aplinkos sukūrimas;
- Individualių poreikių užtikrinimas;
- Formuoti saugų prierašumo jausmą;
- Pagalbos suteikimas pagal individualius poreikius;
- Socializacijos ir resocializacijos vyksmą;
- Vaiko pasirengimą savarankiškai gyventi šeimoje ir visuomenėje;
- Vaiko ryšių palaikymas su biologine šeima bei kitais fiziniais asmenimis;
- Grįžimą į biologinę šeimą ar nustatant vaikui globą šeimoje ar būti įvaikintam galimybes;
- BVGN darbuotojų dirbančių su vaikais nuolatinę kvalifikacijos kėlimą, tobulinimą;
- Vykdyti BVGN darbuotojų mokymus, kurie apsaugotų vaiką nuo įvairaus smurto formų ir išnaudojimo;
- Bendradarbiavimas su savivaldybės administracija, tarpinstitucinio bendradarbiavimo koordinavimo skyriumi, atvejo vadybininkais, švietimo įstaigos darbuotojais / pedagogais, sveikatos priežiūros ar kitokią pagalbą vaikui teikiančiais specialistais;
- Sudaryti sąlygas globojamam vaikui dalyvauti priimančiam sprendimus, tiesiogiai ar netiesiogiai turinčius poveikį jo gyvenimui“.

Apraše (2023) nurodoma, jog kiekvienam vaikui yra sudaromos sąlygos, reikalingos fizinės, protinės, dorovinės, dvasinės socialinės raidos palaikymui, taip pat siekiant padėti globojamam vaikui pasiruošti savarankiškam gyvenimui šeimoje ir visuomenėje, kuriama palanki aplinka, organizuojami įvairūs projektai, programos veiklos. Taip pat akcentuojama, jog vertina individualius vaiko poreikius, išryškina stipriąsias ir silpnes puses vaiko puses, sudaro individualius socialinės globos planus, organizuojamos vaikui reikalingos paslaugos bendruomenėje, suteikiama galimybė vaikui dalyvauti sprendimų priėmimo, turinčiuose jo gyvenimui, ateičiai (Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašas, 2023).

2020 metais Lietuvoje veikė 130 bendruomeniniai vaikų globos namai, kuriuose pagal trumpalaikę ir ilgalaikę globą gyveno 676 globojami vaikai, o 2023 metais veikia 205 bendruomeniniai vaikų globos namai (Oficialiosios statistikos portalo duomenys apie socialines paslaugas, 2021).

Lietuvoje, dažniausiai vaikai netenka tėvų globos, yra tėvų nesirūpinimas vaiku, jo nepriežiūra, netinkamas ugdymas, nesaugi aplinka, naudojamas smurtas prieš vaiką, – daugiausia dėl tėvų įvairių priklausomybių, socialinių įgūdžių stokos (Gvaldaitė ir Šimkonytė, 2016).

Analizuojant 2017-2022 m. Lietuvos statistikos departamento duomenis (1 lentelė), 2017 m. pabaigoje gyveno 2402 vaikai, 2018 m. – 2033, 2019 m. – 1315, 2020 m. – 877, o 2021 m. – 953. Galima teikti, jog globojamų vaikų skaičius lyginant duomenis 2017 metų su ir 2021 metai ženkliai mažėja. Šeimose globojamų vaikų skaičius taipogi mažėja lyginant duomenis 2017 metų, globa šeimoje buvo nustatyta 1228 vaikams, o 2021 metais, 560 vaikų. 2017 metais nustatyta globa institucijoje 1109 vaikams, o 2021 metais – 376 vaikams. Galima daryti prielaidą, kad vaikai dažnai gražinami biologiniams tėvams.

1 lentelė. **Globojamų vaikų skaičius nuo 2017-2021 metais**

Metai	2017	2018	2019	2020	2021
Per metus netekusių tėvų globos vaikų skaičius	2402	2033	1312	877	953
Iš jų: globa šeimoje	1228	1024	711	528	560
Globa šeimynoje	65	43	13	5	17
Globa institucijoje	1109	966	588	344	376

Šaltinis: parengta autorės pagal Lietuvos statistikos departamento duomenis (2021)

Galima teikti, jog nuo 2014 metais Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. A1-83 priimtas „Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014 – 2023 metų veiksmų plano patvirtinimo“, juda teigiama linkme.

Apibendrinant vaikų institucinės globos sistemą, galima teikti, kad po nepriklausomybės atkūrimo vaiko globos sistema ženkliai pagerėjo. Pagrindinė priežastis Lietuvoje, dėl kurių vaikai netenka tėvų globos, tai nesirūpinimas vaiku, nepriežiūra, nesaugi aplinka, smurtas prieš vaiką bei tėvų priklausomybės problemos. Įstatymai numato institucinę globą skirti tik kraštutiniu atveju, prioritetu laikoma globos forma šeimoje, šeimynoje. Lietuvoje vykdoma institucinės globos pertvarka, kuria siekiama sukurti įvairiapusių teikiamų paslaugų sistemą, kuri sudarytų kiekvienam vaikui pagal jo poreikius gauti reikiamą pagalbą ir individualias paslaugas, o kiekvienam likusiam be tėvų globos vaikui – augti šeimoje arba šeimai artimoje aplinkoje.

2. GLOBOJAMŲ JAUNUOLIŲ PALYDĖJIMO Į SAVARANKIŠKĄ GYVENIMĄ TEORINIAI ASPEKTAI

Perėjimas į savarankišką gyvenimą bet kuriam jaunam žmogui yra sudėtingas ir iš anksto reikalaujantis didelio pasiruošimo. Globojami jaunuoliai, kurie palieka socialinę globą susiduria su dauguma sunkumų – tai prasti socialiniai įgūdžiai, nedarbas, ankstyva tėvystė, sveikatos problemos, nemokėjimas išlaikyti santykių su bendraamžiais, menkas išsilavinimas, gyvenamosios vietos neturėjimas (Cashmore ir Paxman, 2007).

Mokslininkai Meyer (2008), Mmusi (2013), Muller ir kt. (2003), Van Breda (2015), Bond (2010) ir Tanur (2012) akcentuoja, jog globojamiems jaunuoliams, kurie nėra tinkamai pasiruošę savarankiškam gyvenimui būtų teikiama palydimosios globos paslauga, kol jaunuoliui sueis 24 metai, kurios metu būtų ugdomi savarankiško gyvenimo įgūdžiai.

Šiame skyriuje bus analizuojama jaunuolių, netekusių tėvų globos, pasirengimo savarankiškam gyvenimui realybė, palydėjimo į savarankišką gyvenimą paslaugos samprata ir teisinis reglamentavimas, socialinių darbuotojų vaidmuo rengiant ir palydint jaunuolius į savarankišką gyvenimą.

2.1 Jaunuolių, netekusių tėvų globos, pasirengimo savarankiškam gyvenimui realybė

Vienas iš prioritetinių tikslų Lietuvos ir ES, tai vaikų likusių be tėvų globos pertvarka, bei globojamų jaunuolių pasirengimas savarankiškam gyvenimui.

Pasirengimas gyventi savarankiškai – tai ne tik būstas ir reguliarios pajamos, bet ir gebėjimas tvarkingai planuoti pajamas ir biudžetą, rūpintis savo buitimi, mokėti prisiimti atsakomybę už savo veiksmus, numatyti ilgalaikius ir trumpalaikius tikslus bei jų siekti (Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programos įgyvendinimo rekomendacijos, 2007).

Užsienio mokslininkė Salvati Copiii Romina (2006) teigė, jog globojami jaunuoliai - pati pažeidžiamiausia grupė, paliekanti globos instituciją. Šie jaunuoliai yra prastai paruošti gyventi savarankiškai, neturi pakankamai įgytų socialinių įgūdžių. Dauguma jaunuolių susiduria su sunkumais, tai žema savivertė, nemokėjimas išlaikyti darbinių santykių, menkas išsilavinimas, vyraujantis nusikalstamumas, tokiems jaunuoliams sunku integruotis į kintančią visuomenę.

Pasak, Ofsted (2009) ir Stein (2004), norint jog globojami jaunuoliai tinkamai būtų paruošti savarankiškam gyvenimui, reikia jaunuolius įtraukti į priimant sprendimu, tiesiogiai ir netiesiogiai turinčius poveikį jo gyvenimui. Minėti autoriai pažymi, jog darbuotojų ir globėjų bendradarbiavimas

yra svarbus veiksnys, kuris užtikrina stabilumą ir saugumą jaunuoliams ruošiantis savarankiškam gyvenimui.

Mokslininkų Sondaitės (2001), Kviešienės, Indrašienės (2008), Samašanok (2009), Žukauskienės (2009) ir Gudonio (2009), atlikti tyrimai atskleidė, kad vaikai atskirti nuo tėvų gyvenantys vaikai globos namuose pasižymi netinkamu elgesiu, stabdoma socialinių įgūdžių raida. Globojamiems vaikams būdingas didesnis nervingumas, agresyvumas, blogėja psichosocialinė sveikata, todėl tokie netinkamai priimti jaunuolių sprendimai galo netinkamai nulemti tolimesnį jų gyvenimą.

Sėkmingas globojamų vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas ir pasirengimas savarankiškam gyvenimui yra labai svarbūs veiksniai paliekant globos namus. Braslauskienė (2002), Samašanok (2009), Paigozina (2009), teigia, jog gerai išugdyti geri socialiniai įgūdžiai kaip sėkmingas socializacijos veiksnys savarankiškam gyvenimui. Išugdyti savarankiško gyvenimo įgūdžiai padeda jaunuoliui spręsti kasdienes problemas, sėkmingai adaptuotis kintančioje aplinkoje (Shinina ir Mitina, 2019).

D. Rėklaitienės ir kt. (2008), atliktas tyrimas atskleidė, jog tėvų globos netekusiems vaikams labai trūksta darbo paieškos, būsto įsigijimo, išlaidų ir pajamų planavimo įgūdžių ir gebėjimo pasirūpinti savimi. Tad namų globos auklėtinių savarankiškumo ugdymo procesas turi būti nukreiptas į darbo, būsto paieškos ir pinigų valdymo įgūdžių ugdymą, nes šių įgūdžių vaikų globos namų vaikams trūksta. K. Samošanok (2013) teigia, jog svarbi pati ugdytinių veikla jiems orientuotis į pažangą..

Gyvendamas vaikas globos institucijoje be tėvų palaikymo, be šilto kontakto užmezgimo, tokiam vaikui sunku susidėlioti prioritetus ir vadovautis tinkamo elgesio pavyzdžiais, todėl labai svarbu didinti globotinio atsakingumą, pasitikėjimą savimi ir kitais asmenimis, įtraukti į kasdienes veiklas, suponuoti savarankiško gyvenimo prielaidas (Samašanok, Gudomis, Juodraitis, 2010).

Norint, kad jaunuoliai nepatirtų skaudžių išgyvenimų, nesėkmių, reikalingas nuoseklus, savarankiškas gyvenimo įgūdžių ugdymas. Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programos įgyvendinimo rekomendacijose (2007), pateikiami savarankiško gyvenimo įgūdžių kategorijos:

- Gyvenimo įgūdžių;
- Bendravimo;
- Mokymosi ir darbo;
- Savęs priežiūros;
- Būsto ir pinigų valdymo (Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programos įgyvendinimo rekomendacijos, 2007).

“Gyvenimo įgūdžius lavinimas tai suteikti žinių apie sveiką mitybą, valgiaraščio sudarymą, apsipirkimą maisto prekių parduotuvėje, maisto ruošimą, tinkamą elgesį prie stalo, tvarkymąsi buityje, naudotis banko paslaugomis, sumokėti mokesčius, planuoti biudžetą, laisvalaikį. Ugdomi socialiniai bendravimo įgūdžiai leidžia vaikui užmegzti ilgalaikius santykius bei juos palaikyti su bendraamžiais ir suaugusiais asmenimis“ (Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programos įgyvendinimo rekomendacijos, 2007, p. 54).

„Mokymosi ir darbo įgūdžiai, sukuria galimybes vaikui užbaigti ugdymo įstaigą, siekti aukštesnio išsilavinimo, planuoti karjerą. Savęs priežiūros įgūdžiai skatina fizinės ir emocinės sveikatos vystymąsi narkotikų, tabako vartojimo prevenciją, psichikos atsparumus, savimonę, vertybes bei lytiškumą. Būsto ir pinigų valdymo įgūdžiai, tai, kad asmuo sėkmingai prisitaikytų prie visuomenės (Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programos įgyvendinimo rekomendacijos, 2007, p.54). Šiose rekomendacijose (2007) akcentuojama, kad savarankiško ugdymas turi būti įgyvendinamas kasdienėse veiklose, vaikams stebint bei modeliuojant tinkamą suaugusiųjų elgesį ir suteikiant jiems galimybę išbandyti įgytas žinias ir įgūdžius per praktines veiklas.

Jaunuoliai gyvenantys globos namuose dažnai praranda emocinę ir fizinę kontrolę sprenddami savo problemas. Užsienio mokslininkų Shin (2005). Legaut, Anawati, Flynn (2006), Lawrence, Carlson, Egeland (2006) atlikti tyrimai įrodė, jog globos namuose gyvenantys paaugliai dažniausiai neturi konkrečių planų, susijusių su savarankišku gyvenimu bei naudoja netinkamus problemų sprendimo būdus arba problemas sprendžia destruktiviais būdais. Tokiam jaunuolių elgesiui, kaip teigia Vandivere, Chalk, Anderson, Moore (2003), turi įtakos patirtos traumos dėl atskyrimo iš šeimos bei prisitaikymo prie naujos aplinkos, dauguma vaikų turi kovoti su kitomis problemomis, patirtomis prieš patenkant į vaikų globos namus: užgauliojimai, skurdas, neturėjimas laisvės. Samašonok (2009) teigia, vaikai išgyvenę neigiamas patirtis šeimoje, įgyti neigiami išgyvenimai ateityje nulemia nuolatines baimes bei skatina agresyvių gynybinių veiksnių taikymą bendravimo situacijose. Juodraičio (2004), teigimu globos įstaigose nepakankamas dėmesys skiriamas socialinių įgūdžių ugdymui, tarp jų ir konstruktyvaus bendravimo su aplinkiniais principų įsisavinimo. Gyvenant „uždaramė rate“ tarpasmeniniai konfliktai būna dažni, sprendžiant problemas pasitelkiama jėga ir smurtas.

Lietuvos mokslininkai (Samašonok (2006, 2013), Žukauskienė (2006), Kvieskienė (2005), Stražinskaitė, (2017) atskleidė, kad vaikų globos namuose gyvenantys vaikai ir paaugliai pasižymi menkesniu kompetencijos lygiu, tokiems vaikams būdingas ateities tikslų neapibrėžtinis, emocinio vystymosi sulėtėjimas, socialinių įgūdžių ir pažinimo aktyvumo stoka, todėl tokiems vaikams sunku kurti pozityvius santykius, jaunuoliai dažniausiai nepasitiki savimi ir negeba palaikyti tarpasmeninių santykių su draugais arba bendraamžiais. Taipogi R. Braslauskienė (2002) remdamasi užsienio

mokslininkų D. Burlingham, J. Bowlby, D.T. Goldfarb, N. Lowrey atliktais tyrimais atskleidė, kad auklėjimas globos institucijoje, kai globojamas vaikas turi dalintis darbuotojų meile ir dėmesiu, nusukurdina vaikų emocinį pasaulį, vaikai neįgyja pakankamai socialinių gebėjimų, būtinų pilnaverčiam bendravimui su aplinkiniais siekiant adaptuotis naujoje aplinkoje.

Tėvų globos netekę vaikai turėtų būti skatinami megzti ir kurti pozityvius santykius ne tik su vaikais iš globos institucijos, bet ir už jos ribų. Taip jie galėtų plėsti savo socialinį patyrimą, susirasti naujų draugų ir įgyti vertingos patirties tolimesniam savo gyvenimo kūrimui. (Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programos įgyvendinimo rekomendacijos, 2007).

Vienas svarbiausių veiksnių rengiant jaunuolį savarankiškam gyvenimui yra kryptingas profesijos pasirinkimas. Pasak V. Djačenko (2010), globos namų auklėtiniams tolimesniam gyvenimo karjeros planavimui trukdo ugdytinių ribotas pasaulio suvokimas, nevertinama išsilavinimo svarba, vaikai neturi gero pavyzdžio, nedarnūs santykiai šeimoje. Pasak edukologų ir psichologų, A. Vaičiulienės (2004), ir Valičko (1997), kuo geriau žmogus išmoksta spręsti problemas savo aplinkoje paauglystės metais, tuo geriau jis sugeba išgyventi pasikeitimus kai būna suaugęs. Beresnevičienė (2002) teigia, kad paaugliams, siekiant savarankiškumo, ypač aktualus profesijos pasirinkimas. Profesijos pasirinkimas ir jos įgijimas ateityje bus svarbus savarankiško gyvenimo atspirties taškas bei pragyvenimo šaltinis. Atlikti Bidyos, Gailienės (2010) tyrimo rezultatai parodė, jog globojami jaunuoliai renkasi tas profesijas, kurios nereikalauja aukštojo išsilavinimo bei pasižymi žemesniu prestižu visuomenėje ir nesieja savo ateities su mokymusi aukštose mokyklose.

Jaunuoliai, kurie sulaukia pilnametystės turi palikti globos namus, pradėti gyventi savarankiškai. Petrescu (2017) atlikti tyrimai atskleidė, jog globojami jaunuoliai gali būti paruošti savarankiškam gyvenimui netinkamai, tam turi įtakos, socialinių darbuotojų kompetencijų trūkumas, netinkamos programos, nepakankama psichologinė bei finansinė pagalba jaunuoliams.

Pasak Constantinencu, M. (2008), dauguma globos centrų neatitinka šeimos modelio, personalui trūksta kompetencijų paruošti jaunuolius savarankiškam gyvenimui, todėl palikę globos instituciją susiduria su gyvenimo sunkumais. Hojer ir Sjoblom (2010) teigia, jog globos namų auklėtinių perėjimas į savarankišką gyvenimą yra labai sudėtingas, kadangi jaunuoliai jaučiasi vieniši, nes niekas nesuteikia jiems palaikymo ir patarimo ruošiantis savarankiško gyvenimo etapui. Vosylienė (2009), siekiant, kad vaikų globos namų auklėtinių perėjimas į suaugusiųjų gyvenimą būtų sunkus, reikia nuoseklaus, tęstinio, vaiko poreikius atitinkančio savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo.

L. Švilpinienės (2011), ir A. Liaudaičio (2011) atlikti tyrimai atskleidė, jog jaunuoliai palikę globos įstaigą, bando gyventi savarankiškai, tačiau nesugeba efektyviai tvarkytis, nesugeba rasti nuolatinių darbo vietos, įsitraukia į kriminalines veiklas, psichologiškai palūžta. Nors globos įstaiga

sukuria namų aplinką primenančias sąlygas, tačiau nepakankamai paruošta socialinių įgūdžių ugdymo programa.

V. Čepukienės (2008) ir R. Pakrosnio (2008) teigimu, jaunuoliai, kurie palieka globos namus yra nepasirengę savarankiškam gyvenimu. Moksliniai tyrimai atskleidė tam tikrus globos namuose ypatumus tai globos namuose saugumo neužtikrinimas, globėjų nebuvimas. G. Merkys (2002), D. Snieškienė ir K. Bumbliauskaitė (2005), akcentavo, kad globojamiems jaunuoliams yra sudarytos menkos sąlygos įgyti socialinių įgūdžių. Minėti mokslininkai akcentuoja, jog globos institucijoje pasigendama efektyvios ugdymosi sistemos. Neparuošus ugdytinio savarankiškam gyvenimui, nesuteikus tam tikrų žinių ir nesuformavus įgūdžių, jis susidurs su sunkumais ateityje. Todėl būtina ieškoti būdų kaip tinkamai organizuoti ugdymosi procesą, kokias veiklas organizuoti, kokius ugdymo metodus taikyti rengiant vaikus savarankiškam gyvenimui globos namuose.

Apibendrinant galima teigi, kad globos įstaigos turi parengti globotinius savarankiškam gyvenimui, tačiau tyrimai atskleidžia, kad globojami jaunuoliai yra pati pažeidžiamiausia grupė, šie jaunuoliai yra prastai paruošiami savarankiškam gyvenimui, nėra pakankamai išugdomi jų socialiniai įgūdžiai. Globojami jaunuoliai, menkai pasirengę savarankiškam gyvenimui, susiduria su dauguma sunkumų - tai nedarbas, būsto neturėjimas, žema savivertė, nemokėjimas planuoti biudžeto, menkas išsilavinimo lygis, sunkiau integruotis į kintančią visuomenę. Siekiant jaunuolio visavertiškos įtraukties į visuomenę svarbu, kad globojamam jaunuoliui būtų toliau teikiama palydėjimo paslauga į savarankišką gyvenimą.

2.2 Palydėjimo į savarankišką gyvenimą paslaugos samprata ir teisinis reglamentavimas

Jaunuoliai, kurie netekę tėvų globos sulaukę pilnametystės turi palikti įstaigą ir pradėti savarankiškai gyventi, tačiau tokiems jaunuoliams reikalinga pagalba, kadangi jie susiduria su dauguma sunkumų. Globojamiems jaunuoliams yra užtikrinamas globos tęstinumas prieš paliekant globą ir po to, kai nutraukiamos socialinių globos teikimas. Globojamiems jaunuoliams pradedama teikti palydimosios globos paslauga, kuri yra vientisas palydimosios globos procesas, kuris užtikrina sklandų jaunuolio pasiruošimą savarankiškam gyvenimui (Pasiruošimas palydimajai globai, 2017). Palydimosios globos tikslas – suteikti jaunuoliams ne tik laikinąjį būstą, bet ir teikti konsultacijas, psichologinę pagalbą, padėti gyventi savarankiškai ir integruotis į visuomenę.

Pasak Cashmore, Paxman (2006), Mendes, Johnson, Moslehuddin (2011), Menders (2019), Muir (2019), ir Smales (2020) jauni žmonės paliekantys institucinę globą yra viena iš

pažeidžiamiausių visuomenės grupių. Šie jaunuoliai susiduria su ypatingais sunkumais, kurie turi įtakos tolimesniam jaunuolių gyvenimui

Atlikti tyrimai rodo, jog globojamiems jaunuoliams, kurie susiduria su sunkumais paliekant institucinę globą reikia teikti palydimosios globos paslaugą (Stein, 2012, Mendesas, Jonsonas, Molenhuddinas, 2011, Beauchamp, 2014).

Palydėjimo paslauga jaunuoliams - tai tarpusavyje susijusių paslaugų ir (ar) priemonių, kurios teikiamos, siekiant padėti palydėjimo paslaugą gaunantiems jaunuoliams prisitaikyti prie socialinės aplinkos, ugdyti jų gebėjimus spręsti kylančias socialines ir kitas problemas, t. y. palengvinti jaunuolių socialinę įtrauktį bendruomenėje (Socialinių paslaugų katalogas, 2006).

Palydimoji globa – „tai socialinė paslauga, teikiama tuo metu, kai jaunuoliai rengiasi palikti globos instituciją, rūpintojo ar socialinę riziką patiriančios šeimos namus arba jau yra pradėję savarankiškai gyventi, tačiau, siekiant jaunuolio pilnavertiškos įtraukties į visuomenę ir savarankiškumo užtikrinimo, jam toliau teikiamos paslaugos ir parama“ (Socialinių paslaugų katalogas, 2006). Vadovaujantis Socialinės globos normų aprašo (2007) nuostatomis, perėjimo į savarankišką gyvenimo etapą paslaugos gali/turi būti teikiamos ir jaunuoliams nuo 16 metų, apgyvendinant jaunuolį savarankiško gyvenimo namuose.

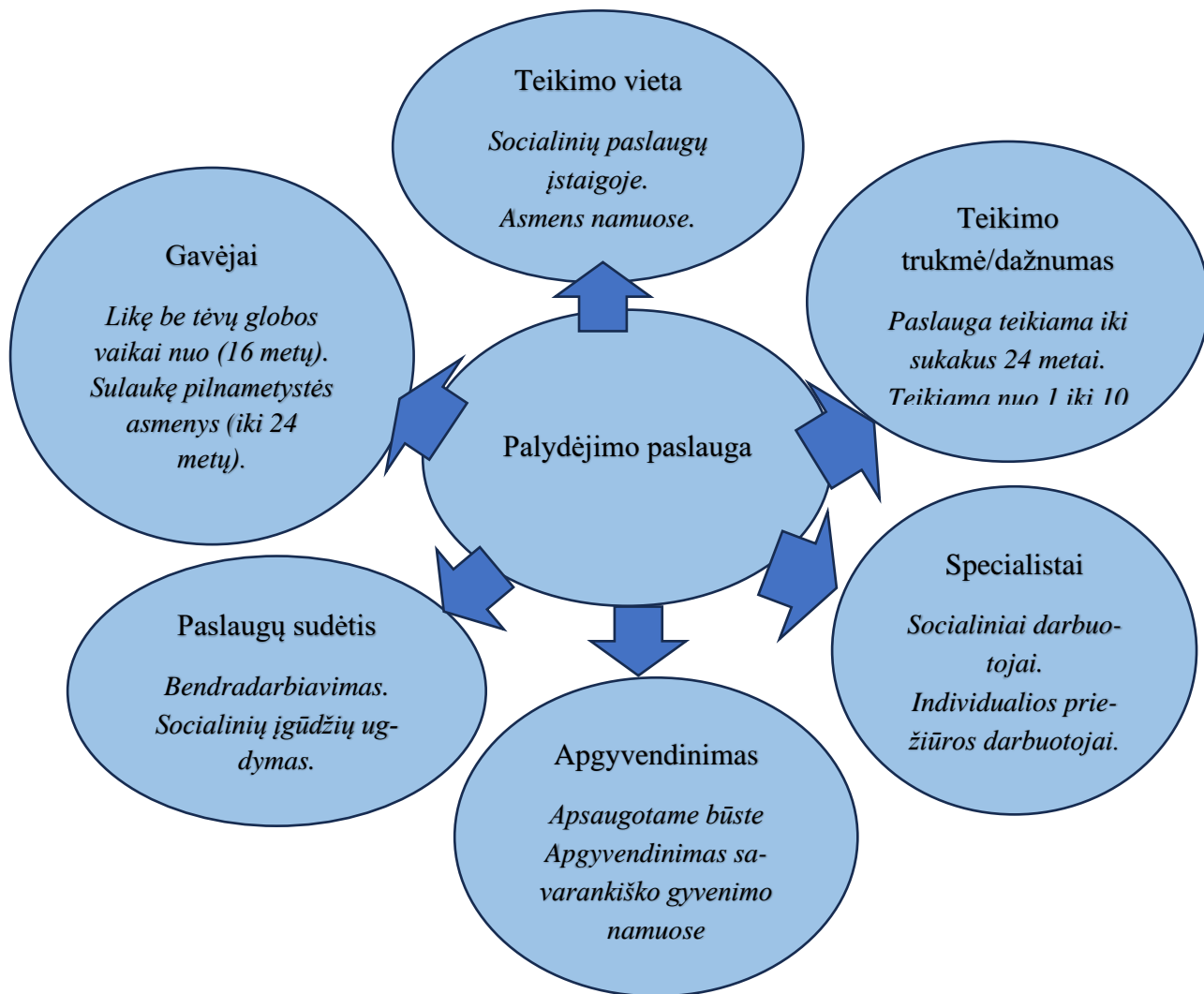
Mendes (2008), ir Mc Dowall (2009) teigimu pereinamasis laikotarpis apima amžių nuo 15 iki 25 metų. Kad sėkmingai vyktų pasirengimas savarankiškam gyvenimui minėti mokslininkai išskiria šiuos etapus:

- Socialinis perėjimas – santykiai, įsitraukimas į bendruomenę, būstas, sveikata ir gerovė, praktinių įgūdžių ugdymas.
- Ekonominis ir finansinis perėjimas – švietimas / mokymas, užimtumas ir pajamos.

Palydimoje globoje svarbu ugdyti jauno žmogaus gyvenimo įgūdžius, padėti jaunam žmogui įveikti sunkumus pradėjus gyventi savarankiškai, įgyti išsilavinimą, gauti darbą, turėti būstą, (St. Luke's Anglicare & Whitelion, 2008).

Remiantis 2019 metų duomenimis palydėjimo paslauga jaunuoliams buvo teikiama 23 savivaldybėse, o 62 proc. jaunuoliams ši paslauga nebuvo prieinama. (Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos SIB Siūlymas kelias į savarankišką gyvenimą, 2021). Remiantis Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (2023), pateiktais duomenimis Lietuvoje palydėjimo paslaugą teikia 33 savivaldybės iš jų 15 savivaldybių palydėjimo paslaugą teikia ir su apgyvendinimu, ir be apgyvendinimo, 11 savivaldybių palydėjimo paslaugą teikia su apgyvendinimu, 7 savivaldybės palydėjimo paslaugą teikia be apgyvendinimo.

Socialinių paslaugų kataloge (2006, suvestinės redakcija 2023-09-27) palydėjimo paslauga jaunuoliams yra specialioji socialinė paslauga. Palydėjimo paslaugos ypatumai, remiantis Socialinių paslaugų katalogu (2006), pateikti 4.pav.

4 pav. **Palydėjimo paslauga**

Šaltinis: Parengta darbo autorės pagal „Socialinių paslaugų katalogas“ (2023)

Socialinių paslaugų kataloge (2006, suvestinės redakcija 2023-09-27) palydėjimo paslauga apibūdinama, kaip visuma tarpusavyje susijusių paslaugų ir (ar) priemonių, kurios teikiamos, siekiant padėti palydėjimo paslaugos jaunuoliams prisitaikyti prie socialinės aplinkos, ugdyti jų gebėjimus spręsti kylančias socialines ir kitas problemas. Pagal Socialinių paslaugų katalogą (2006, suvestinės redakcija 2023-09-27), 12.3 punkte apibrėžiami: gavėjai, paslaugų teikimo dažnumas, sudėtis, paslaugą teikiantys specialistai.

Gavėjai – likę be tėvų globos vaikai (nuo 16 m.), kuriems teikiama globa (rūpyba) socialinės globos įstaigoje, socialinę riziką patiriantys vaikai (nuo 16 m), vaikai nuo 16 metų, kurie gyvena socialinę riziką patiriančiose šeimose bei sulaukę pilnametystės asmenys (iki 24m.), kuriems buvo suteikta socialinė globa (rūpyba) socialinės globos įstaigoje ar kurie gyveno socialinę riziką patiriančiose šeimose.

Paslaugos teikimo dažnumas – paslauga jaunuoliams teikiama iki jaunuoliui sukak 24 metai. Likusiems be tėvų globos vaikams (nuo 16 m.), kuriems teikiama globa socialinėje globos įstaigoje pagalba su apgyvendinimu savarankiško gyvenimo namuose teikiama ne mažiau nei 10 val. per parą, o pagalba be apgyvendinimo savarankiško gyvenimo namuose teikiama pagal poreikį. Socialinę riziką patiriantiems vaikams (nuo 16 m.), gyvenantys socialinę riziką patiriančiose šeimose, pagalba teikiama nuo 1 iki 10 val. per savaitę. Sulaukę pilnametystės jaunuoliams (iki 24 m.) , kuriems buvo teikiama globa (rūpyba) socialinės globos įstaigoje, arba kurie gyveno socialinę riziką patiriančiose šeimose, (tiek teikiant su apgyvendinimu savarankiško gyvenimo namuose ar apsaugotame būste paslaugas arba be apgyvendinimo), pagalba šiems jaunuoliams teikiama nuo 1 iki 10 val. per savaitę.

Paslaugos sudėtis – bendradarbiavimas, psichologinė ir psichoterapinė pagalba. Kasdieninio gyvenimo įgūdžių palaikymas (tvarkant pinigų apskaitą, mokant mokesčius, perkant prekes, planuojant ir atliekant namų ruošos darbus ir t.t.), darbo įgūdžių ugdymas bei kitos paslaugos.

Paslaugas teikiantys specialistai – socialiniai darbuotojai, individualios priežiūros darbuotojai, psichologai bei kiti specialistai.

Išanalizavus kai kurių savivaldybių palydėjimo paslaugos organizavimo tvarkos aprašus (Vilniaus, Pagėgių miesto, Šilalės, Joniškio, Plungės, Raseinių rajonų), palydimosios globos paslauga yra teikiama skirtingai:

Vilniaus ir Pagėgių miestuose bei Raseinių ir Plungės rajonuose palydimosios globos paslauga pradeda teikti jaunuoliams nuo 16 metų iki 24 metų amžiaus asmuo (taip pat ir turintis negalią ir/ar specialiųjų ugdymosi poreikių, paliekantis globos instituciją (Pagėgių savivaldybės palydimosios globos paslaugų organizavimo tvarkos aprašas, 2020).

Joniškio, Šilalės rajono bei Klaipėdos mieste palydimosios globos paslauga teikiama jaunuoliams, kurie sulaukę 16 metų iki 21 metų amžiaus asmuo, paliekantis/palikęs globos sistemą arba socialinę riziką patiriančią šeimą (Šilalės rajono savivaldybės palydimosios globos tvarkos aprašas, 2020).

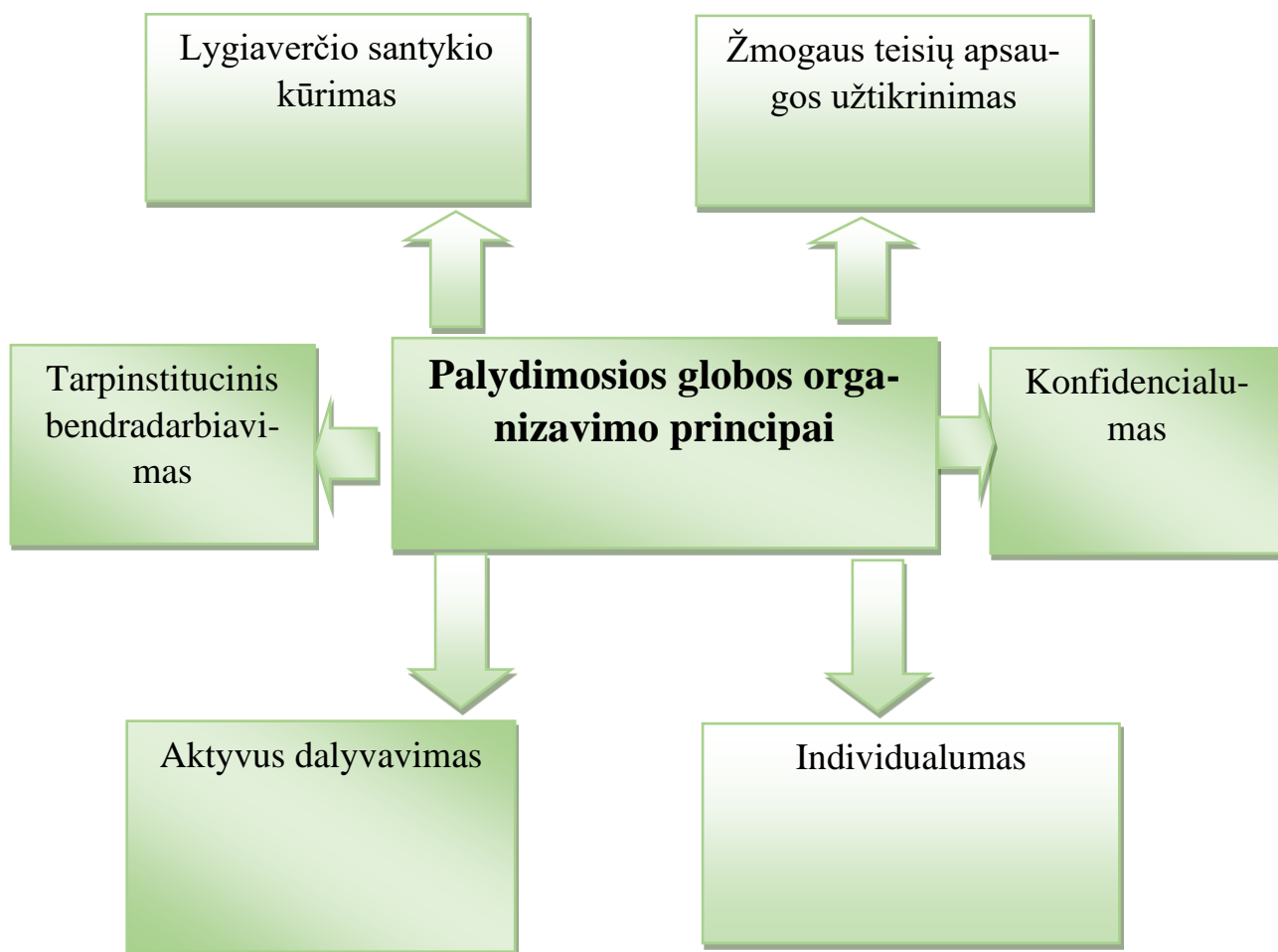
Palydimajai globai keliami tokie uždaviniai:

- Įvertinti bendrųjų ir specialiųjų priemonių poreikį, siekiant organizuoti globojamiems jaunuoliams palydimosios globos prieinamumą ir paslaugų teikimą;

- Pagal poreikį tarpininkauti paramos būstui nuomotis ar įsigyti, studijoms finansuoti ,užtikrinti jaunuoliams nuo 18 iki 24 metų pragyvenimą įstaigoje.

- Konsultuoti, padėti jaunuoliams sudaryti savarankiško gyvenimo planą, bendradarbiauti su dirbančiais specialistais.

Kiekvienam jaunuoliui pagal poreikį turi būti teikiama konsultacija, psichosocialinė ar kita pagalba, tikslinės paslaugos, siekiant šių jaunuolių sėkmingą adaptaciją bendruomenėje palydint į savarankišką gyvenimą. Minėtuose aprašuose pažymima, kad palydimosios globos paslaugas organizuoja vadovaujantis tokiais principais: lygiaverčio santykio kūrimas, žmogaus teisių apsaugos užtikrinimas, tarpinstitucinis bendradarbiavimas, konfidencialumas, aktyvus dalyvavimas, individualumas (žr. 5.pav.).

5 pav. **Palydimosios globos organizavimo principai**

- Lygiaverčio santykio kūrimas tarp specialisto ir jaunuolio, grįstas abipusiu pasitikėjimu ir pagarbos bei saugaus ryšio sukūrimas; pagalba palydimojoje globoje turi būti teikiama, atsižvelgiant į jaunuolio situaciją, įsiklausant į jo norus, lūkesčius, abejones bei baimes ir stengiantis motyvuoti jaunuolį ir suteikti jam galimybes apsispręsti dėl savo gyvenimo tikslų ir atlikti su gyvenimu susijusiais

užduotis savarankiškai (Pagėgių savivaldybės palydimosios globos paslaugų organizavimo tvarkos aprašas, 5.1 punktas, 2020, Šilalės rajono savivaldybės palydimosios globos tvarkos aprašas, 6.1 punktas, 2020).

- Žmogaus teisių apsauga ir užtikrinimas – visi su palydimosios globos procesu susiję veiksmai atliekami vadovaujantis žmogaus teisių ir laisvių prioritetu. Pagėgių savivaldybės palydimosios globos paslaugų organizavimo tvarkos aprašas, 5.3 punktas, 2020, Šilalės rajono savivaldybės palydimosios globos tvarkos aprašas, 6.3 punktas, 2020).

- Tarpinstitucinis bendradarbiavimas – sprendžiant su jaunuolio savarankiško gyvenimo pradžia ir palydimąja globa susijusius klausimus, būtinas įvairių sričių atstovų glaudus ir koordinuotas bendradarbiavimas, teikiant kompleksinę pagalbą (Pagėgių savivaldybės palydimosios globos paslaugų organizavimo tvarkos aprašas, 5.4 punktas, 2020, Šilalės rajono savivaldybės palydimosios globos tvarkos aprašas, 6.4 punktas, 2020).

- Konfidencialumas – jaunuolio ir jo šeimai užtikrinamos teisės į asmens duomenų apsaugą, neatskleidžiant duomenų tretiesiems šalims, išskyrus tik tuos atvejus, kuriuos numato Lietuvos Respublikos įstatymai. (Pagėgių savivaldybės palydimosios globos paslaugų organizavimo tvarkos aprašas, 5.6 punktas, 2020, Šilalės rajono savivaldybės palydimosios globos tvarkos aprašas, 6.6 punktas, 2020).

- Aktyvus dalyvavimo siekimas – jaunuolių nuomonė, lūkesčiai, patirtis, turimas potencialas, įsitraukimas, sudarant savarankiško gyvenimo planus. (Pagėgių savivaldybės palydimosios globos paslaugų organizavimo tvarkos aprašas, 5.2 punktas, 2020, Šilalės rajono savivaldybės palydimosios globos tvarkos aprašas, 6.2 punktas, 2020).

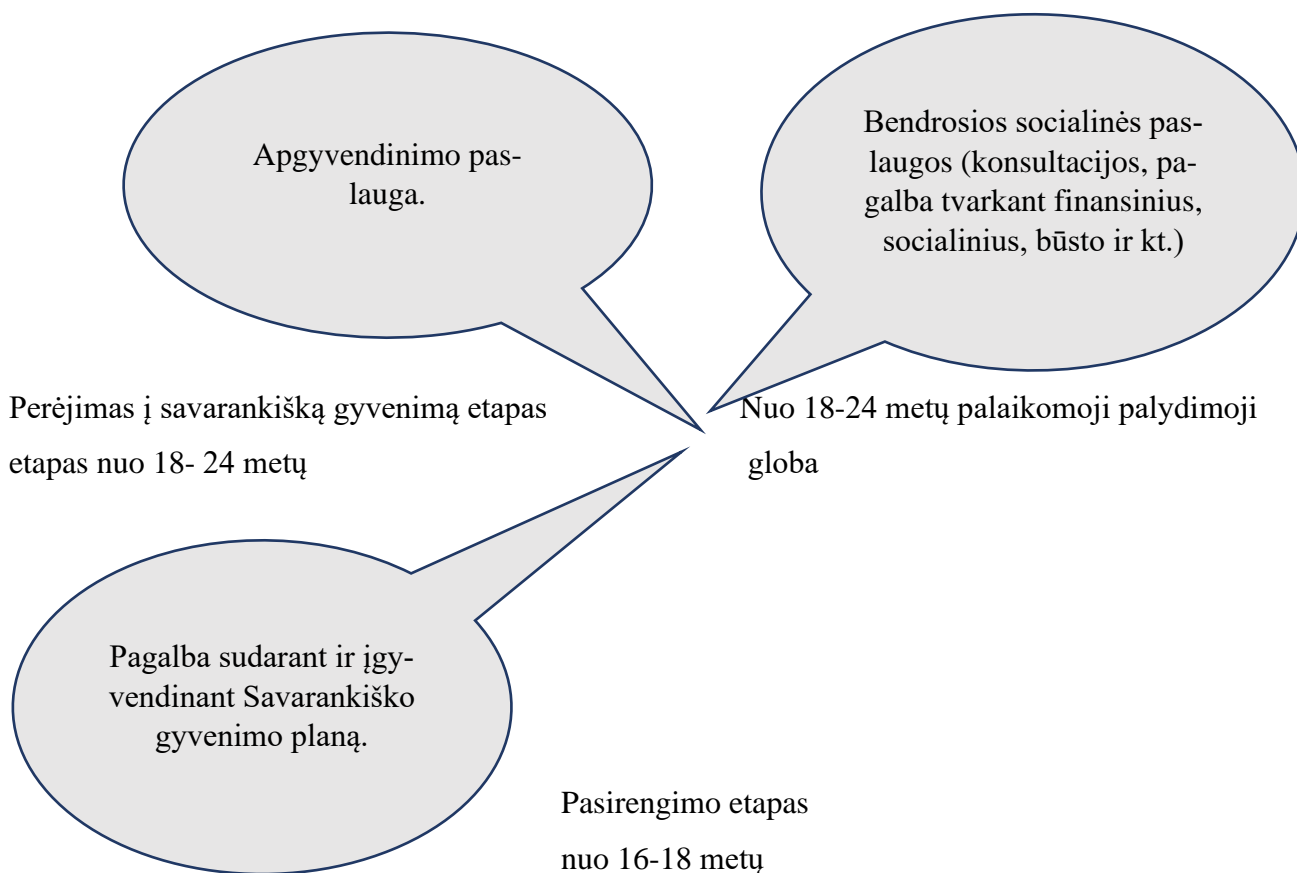
- Individualumas – palydimosios globos paslaugos teikiamos, atsižvelgiant į individualius jaunuolio poreikius (Šilalės rajono savivaldybės palydimosios globos tvarkos aprašas, 2020, 6.5 punktas, 2020).

Minėtuose aprašuose pateikiamas „palydimosios globos procesas, kuris yra tarpusavyje susijusių jaunuolio pasirengimo savarankiškam gyvenimui ir adaptacijos bendruomenėje etapų visuma kurio tikslas, užtikrinti, kad kiekvienas jaunuolis turėtų galimybę įgyti savarankiškam gyvenimui reikiamų žinių bei įgūdžių ir gauti reikiama pagalbą bei paramą, stiprinti gebėjimus savarankiškai priimti sprendimus, atitinkančius jaunuolio interesus ir gerovę, įvertinti pagalbos priemonių poreikį, siekiant įgyvendinti jaunuolių palydimosios globos funkciją, paslaugų teikimą, teikti konsultacijas, susijusias su savarankiško gyvenimo planavimu“ (Raseinių rajono savivaldybėje tvarkos aprašas, 2021, 5 punktas, Pagėgių savivaldybės palydimosios globos paslaugų organizavimo tvarkos aprašas, 7 punktas, 2020).

„Paslaugos teikiamos atvejo vadybos metodu, kai su kiekvienu jaunuoliu individualiai dirba palydimosios globos atvejo vadybininkas. Šį procesą sudaro: globojamo jaunuolio individualių poreikių, socialinės aplinkos ir galimų pagalbos šaltinių įvertinimas, savarankiško gyvenimo plano sudarymas ir įgyvendinimas, kontroliuoja teikiamas paslaugas, ieško kompleksiško jaunuolio problemų sprendimo būdų, tarpinstitucinis bendradarbiavimas, jaunuolio palaikymas ir situacijos pokyčio stebėjimas“ (Pagėgių savivaldybės palydimosios globos paslaugų organizavimo tvarkos aprašas, 8 punktas, 2020, Šilalės rajono savivaldybės palydimosios globos tvarkos aprašas, 9 punktas, 2020, Palydimosios globos organizavimas ir teikimas Raseinių rajono savivaldybėje tvarkos aprašas, 6 punktas, 2021).

Išanalizavus Pagėgių savivaldybės palydimosios globos aprašą, pastebimą, kad minėtoje savivaldybėje palydimoji globa jaunuoliams sudaro trys etapai:

- Pasirengimo – savarankiškam gyvenimui etapas (16-18 metų jaunuoliai).
- Perėjimo į savarankišką gyvenimą etapas (18-24 metų jaunuoliai).
- Palaikomosios palydimosios globos etapas.

6 pav. Palydimosios globos paslaugų organizavimas

Šaltinis: Parengta darbo autorės pagal „Pagėgių savivaldybės vaiko globos centro palydimosios globos paslaugų organizavimo tvarkos aprašas“ (2020)

Pasirengimo savarankiškam gyvenimui paslauga teikiama jaunuoliams nuo 16 iki 18 metų amžiaus. Ši paslauga teikiama jaunuoliams, kol jaunuoliai palieka globos instituciją ir jam pradėdama teikti perėjimo į savarankišką gyvenimo etapo paslauga.

„*Perėjimo į savarankišką gyvenimą etapas* (18 – 24 metų jaunuoliai) – tai palydimosios globos etapas, kurio metu Jaunuoliai paliek globos įstaigą ir pradeda gyventi savarankiškai. Ši paslauga gali būti teikiama jaunuoliams nesulaukus pilnametystės. Šio etapo tikslas – padėti jaunuoliams pasirengti savarankiškam gyvenimui, užtikrinti jų poreikius. Šiame etape yra teikiamos bendrosios socialinės paslaugos (informavimas, konsultavimas ir tarpininkavimas) ir socialinės priežiūros paslaugos (apgyvendinimas palydimosios globos grupėje), priklausomai koks yra jaunuolio savarankiškumo lygis ir galimybės gyventi nuomojamame, nuosavame būste ar mokymosi įstaigos bendrabutyje“ (Pagėgių savivaldybės vaiko globos centro palydimosios globos paslaugų organizavimo tvarkos aprašas, 2020). „Perėjimas į savarankišką gyvenimą etapas be apgyvendinimo paslaugos tai jaunuolis palikęs globos instituciją pradeda gyventi savarankiškai, tačiau nevisas savarankiško gyvenimo planas yra pasiektas, jaunuolis pats pageidauja gauti palydimosios globos paslaugą, nes jam vis dar trūksta įgūdžių gyventi savarankiškai, reikia palaikymo. Perėjimo į savarankišką gyvenimą etapas su apgyvendinimo paslauga – etapas kai teikiamos socialinės priežiūros paslaugos 18-24 metų jaunuoliams, gyvenusiems socialinės globos namuose, kurie dėl tam tikrų priežasčių negali ar nepajėgia savarankiškai gyventi savame ar kitame būste, neturintys pastovios gyvenamosios vietos, atsidūrusiems krizinėje situacijoje, neturintiems reikiamų socialinių įgūdžių savarankiškam gyvenimui“ (Pagėgių savivaldybės vaiko globos centro palydimosios globos paslaugų organizavimo tvarkos aprašas, 2020).

„*Palaikomosios palydimosios globos etapas* - kai jaunuolis gyvena savarankiškai nuomojamame arba nuosavame būste, tačiau dar nevisi savarankiško gyvenimo plane numatyti tikslai yra pasiekti ir pats jaunuolis pageidauja gauti palydimosios globos paslaugą. Šio etapo tikslas yra suteikti individualias kiekvieno 18-24 metų jaunuolio poreikius atitinkančio savarankiško gyvenimo plano sudarymo ir įgyvendinimo paslaugas“ (Pagėgių savivaldybės vaiko globos centro palydimosios globos paslaugų organizavimo tvarkos aprašas, 2020).

Šilalės rajono savivaldybėje palydimoji globa jaunuoliams susideda iš dviejų tarpusavyje susijusių etapų:

- jaunuolių pasirengimas savarankiškam gyvenimui (16-18 metų).
- jaunuolių perėjimas į savarankišką gyvenimą etapą (18-21 metų).

Pasirengimo savarankiškam gyvenimui etapas pradedamas teikti jaunuoliams, kurie gyvena globos institucijoje bei jaunuoliai gyvena socialinę riziką patiriančioje šeimoje ar savarankiškai. Likus trims mėnesiams iki pilnametystės aptariami ir numatomi tolimesni pasirengimo savarankiškam gyvenimui žingsniai.

Jaunuolio perėjimas į savarankišką gyvenimą etapas. Tai yra įvertinama galimybė jaunuoliui gyventi savarankiškai (apgyvendinant jaunuolį s savarankiško gyvenimo namuose arba teikti paslaugas be apgyvendinimo). Perėjimo į savarankišką gyvenimą tikslas – „padėti jaunuoliui pasirengti savarankiškam gyvenimui ir užtikrinti jo poreikius. Šiame etape teikiamos bendrosios socialinės paslaugos (informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas) ir apgyvendinimas savarankiško gyvenimo namuose“ (Šilalės rajono savivaldybės palydimosios globos tvarkos aprašas, 17 punktą, 2020).

Pagalba sudarant ir įgyvendinant savarankiško gyvenimo planą – kuriame dalyvauja globos sistema, globojamas jaunuolis, atsakingas darbuotojas bei kiti specialistai. Jaunuolis dalyvauja priimant sprendimus, vertinant poreikius, rengiant planus. Globojamas jaunuolis turi jaustis, kad jis yra vertinamas ir juo rūpinamasi, puoselėti tarpusavio pagarbą ir pasitikėjimu (Pasiruošimas palydimajai globai, 2017).

Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų kataloge (2006, suvestinės redakcija nuo 2023-09-27) nurodoma, palydėjimo paslauga jaunuoliams yra teikiama su apgyvendinimu arba be apgyvendinimo. Su apgyvendinimu paslauga - tai socialinės priežiūros paslauga jaunuoliams nuo 18-21 metų, kurie negali arba nepajėgia savarankiškai gyventi savo arba kitame būste, neturi reikiamų socialinių įgūdžių savarankiškam gyvenimui. Jaunuoliams teikiamos bendrosios socialinės paslaugos (informavimas, konsultavimas, tarpininkavimas, atstovavimas) ir specialiosios paslaugos tai (socialinė priežiūra, apgyvendinimas, socialinių įgūdžių ugdymas ir palaikymas bei kitos paslaugos. Perėjimas į savarankišką gyvenimą be apgyvendinimo paslaugos tai kai jaunuolis palieka globos instituciją ir pradeda gyventi savarankiškai, nuosavame arba nuomojamame būste, tačiau jaunuolis pageidauja gauti palydimosios globos paslaugas, kadangi dar trūksta įgūdžių gyventi savarankiškai ir reikia palaikymo. Palaikomosios palydimosios globos etapas tai kai jaunuolis gyvena savarankiškai, tačiau dar nevysi tikslai yra pasiekti. Šio etapo tikslas - suteikti individualias 18-24 metų jaunuolio poreikius atitinkančias paslaugas (Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų kataloge (2006, suvestinės redakcija nuo 2023-09-27)

Apibendrinat galima teigti, kad globojami jaunuoliai, sulaukę pilnametystės, susiduria su dauguma sunkumų pradėję gyventi savarankiškai, nes stokoja savarankiško gyvenimo, socialinių įgūdžių. Todėl tokiems jaunuoliams, kurie palieka institucinę globą, turi būti užtikrinamas globos tęstinumas. Globos instituciją paliekantiems globojamiems jaunuoliams teikiama palydimosios globos paslauga. Palydimoji globa - tai priemonė, galinti suteikti reikiamą palydėjimą jaunuoliui ką tik

palikus globos instituciją. Palydimoje globoje teikiama kompleksinė ilgalaikė pagalba jaunuoliais nuo 16 iki 24 metų, kurie išeina iš globos institucijos, globėjų šeimos ar šeimynos ir pradeda gyventi savarankiškai. Pagrindinis palydimosios globos tikslas - padėti jaunuoliui ugdytis savarankiškam gyvenimui reikalingus įgūdžius, atliepiant jo individualiuosius poreikius. Palydimoji globa apima gyvenamosios vietos suteikimą, psichologinės pagalbos suteikimą, konsultavimą, psichologinės, savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymąsi.

2.3 Socialinių darbuotojų vaidmuo rengiant ir palydint jaunuolius į savarankišką gyvenimą

Socialiniai darbuotojai yra vienas iš pagrindinių socialinių paslaugų teikimo specialistų, nuo kurių priklauso vaiko poreikių patenkinimas, problemų sprendimas, paslaugų kokybė, globojamų vaikų paruošimas ir palydėjimas savarankišką gyvenimą (Gudžinskienė, Jaruševičienė, Mačiukienė, 2010). Pasak Gudžinskienės ir Norvaišaitės (2010), siekiant, kad globos įstaigose paslaugos būtų atliktos kokybiškai, juose turi dirbti kvalifikuoti, darbštūs, atsakingi darbuotojai. Vaikų globos paslaugos yra labai sudėtinga ir atsakinga veikla, reikalaujanti aukštos profesinės kvalifikacijos ir motyvacijos.

Socialiniai darbuotojai – vaikų ir tėvų santykių tarpininkai. Kaip teigia Kirejeva – Vinkovskienė (2007), socialinis darbuotojas, tiesiogiai bendraujantis su vaiku, globojantis, reaguojantis į vaiko problemas, išgyvenimus, poreikius bei pasiruošimą savarankiškam gyvenimui.

Liobikienė ir Šinkūnienė (2010) teigia, jog socialiniai darbuotojai dirbantys su vaikais, turi pasižymėti kompetencijomis Darbuotojas turi mylėti vaikus, mokėti su jais bendrauti. Privalo išmanyti vaiko amžiaus tarpsnį, psichologiją, traumą patyrusio elgesio ypatumus, pasižymėti didele empatija, turėti pakankamai įgūdžių kalbėtis su vaiku jautriomis temomis, mokėti valdyti savo emocijas, turėti gerus stebėjimo įgūdžius. Gudžinskienė, Jaruševičienė ir Maciukienė (2010) pažymi, jog įgytos žinios yra viena iš socialinės kompetencijos sudedamųjų dalių. Socialiniai darbuotojai turi turėti, teorinių, praktinių bei profesinių žinių ir įgūdžių ir gebėti jas taikyti praktikoje. Gudžinskienė, Norvaišaitė (2010) nurodo, kad žinios padeda socialiniam darbuotojui kompetetingai atlikti savo profesinę veiklą, apima asmeninę galią atlikti tam tikrus veiksmus. Dirgienė (2010), pažymi, jog socialinio darbuotojo įgytos žinios, vertybės, asmeninės savybės turi būti tobulinamos ir plečiamos bei atitikti atliekamo darbo specifiką

Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė (2016) pažymi, kad socialiniai darbuotojai nuolat turi kelti ir tobulinti savo kvalifikaciją, nes nuolat didėja reikalavimai jų darbinei kompetencijai. Norint užtikrinti, kad vaikas gautų tinkams ir kokybiškas paslaugas, darbuotojas turi kelti savo kvalifikaciją. Autorių tyrimas atskleidė socialinių darbuotojų vidines (noras dalintis profesine patirtimi bei nuolat

kelti kvalifikaciją), išorinės (keliami aukšti reikalavimai socialiniams darbuotojams, įstaigų administracijai nuolat skatina kelti kvalifikaciją ir pačių socialinių darbuotojų pasirengimas vykstančiai pertvarkai, supervizijų poreikis (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2016). Aktualiausios socialinių darbuotojų, dirbančių globos įstaigose, kvalifikacijos tobulinimo temos yra vaikų socialinių įdūžių ugdymas, ir jų rengimas savarankiškam gyvenimui. Adomaitienė, Balčiūnaitė (2017) teigia, jog profesinių kompetencijų tobulinimas leidžia socialiniam darbuotojui kelti darbo vertę, našumą.

Misiūno ir Sadausko (2015), atlikti tyrimai atskleidžia, jog socialinis darbuotojas dirbantis bendruomenėje su globojamais jaunuoliais turi turėti tokius gebėjimus, kurie mokėtų palaikyti darbą grupės, mokėtų išspręsti kylančias problemas, priimti kitų institucijų bendradarbiavimą bei panaudoti įgytas žinias sprendžiant problemas.

Socialinis darbuotojas, dirbdamas vaikų globos namuose, turi vadovautis vertybėmis. Pasak Kouzes ir Posner (2012), vertybių pagrindas lemia darbuotojų elgesį darbe. Svarbios ir nuostatos, kuriomis jie vadovaujasi dirbdami su jaunuoliais: tikėjimas globotiniaisiais, ir jų noras keistis bei spręsti problemas. Hardina (2012) išskiria šias vertybes, kurios reikalingos darbui su vaikais:

- Orientuotis į vaiko stiprybes;
- Narių apsisprendimo priėmimas;
- Ugdyti vaikų kritinį sąmoningumą, įtraukiant juos į mokymosi procesą;
- Priimti žmogaus tautybę ir kultūrinį supratimą.

Viena svarbiausių vertybių, kuria turi vadovautis socialinis darbuotojas dirbdamas su jaunuoliais, tai socialinis teisingumas (Hardina 2012). Jis reikalingas tam, kad būtų pasiekti pokyčiai.

Dirgelienė (2008) teigia, kad socialinis darbuotojas atrastų tinkamą bendravimo stilių, kuris padėtų spręsti iškilusius sunkumus, nesukeltų pasipriešinimo ir nenoro bendrauti. Socialinis darbuotojas turi gerai išmanyti psichologiją, tarpusavio santykių pagrindus, asmenų vaidmenis, konfliktų būdus ir mokėti sukurti ryšį su vaikais.

Pasak Gudžinskienė (2010), socialiniai darbuotojai yra patys svarbiausi paslaugų teikėjai jaunuoliams, kurie užtikrina kokybišką paslaugų teikimą, padeda tenkinti jaunuolių poreikius, moko priimti tinkamus sprendimo būdus.

Pasak Burvytė, Kocai (2017), socialinis darbuotojas, dirbdamas globos namuose, atlieka daug svarbių funkcijų: įvertina globojamo vaiko pagalbos reikalingumą, padeda spręsti įvairias vaiko problemas, gerina pamokų lankomumą, organizuoja laisvalaikio užimtumą, didina mokymosi motyvaciją, saviraišką, dirba grupėje ir individualiai, padeda ugdyti vaiko socialinius įgūdžius, formuoja savarankiškumo įgūdžius, skatina vaiko integraciją į visuomenę, diegia dorovines vertybes.

Socialiniams darbuotojams būtina ieškoti būdų ir metodų, kurie padėtų rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui. Samašonok (2013) ir Norkevičiūtės (2012), tyrimas atskleidė, kad jaunuoliai, išėję iš vaikų globos namų, bando gyventi savarankiškai, tačiau jiems šis laikotarpis yra labai sudėtingas, sunku susidoroti su iššūkiais pradėjus gyventi savarankiškai. Pasak, Misiukevičienės, Puitauskienės (2009) socialinis darbuotojas, dirbdamas su jaunuoliais turi naudoti skirtingas technologijas ir metodus, kurie leidžia efektyviau teikti paslaugas atliepiančioms jaunuolių individualiuosius poreikius. Kaip teigia Šinkūnienė (2010), kokį socialinio darbo metodą reikia pasirinkti priklauso nuo šių veiksnių: teikiančios pagalbos institucijos misijos ir tikslų, nustatytos vaiko problemos, siekiamo tikslo, socialinio darbuotojo kompetencijų.

Rupšienė, Leliūgienė ir Baršauskienė (2004) teigė, kad socialinis darbuotojas, dirbantis globos namuose, turi turėti tokius gebėjimus:

- Atstovauti vaiko teises ir teisėtus interesus;
- Ugdyti ir vystyti jaunuolių gebėjimus, pasitikėti savimi ir kitais;
- Ugdyti atsakomybės jausmą;
- Ugdyti vaikų kūrybiškumą;
- Rengti vaikus šeimai;
- Ugdyti bendravimo įgūdžius;
- Ugdyti (savarankiškumo, tvarkymosi, sveikos gyvensenos, darbštumo) įgūdžius;
- Mokinti įveikti stresines situacijas;
- Šviesti teisiniais klausimais;
- Įvertinti kiekvieno vaiko individualius poreikius;
- Ugdyti ekonominį savarankiškumą;
- Konsultuoti (padėti vaikui spręsti konfliktus, padėti pasirūpinti savo būsima profesija);
- Aprūpinti vaiką drabužiais tinkama avalyne ir kitomis reikmėmis);
- Organizuoti prevencines veiklas, ieškant būdų mažinant žalingų įpročių vartojimą;
- Mokėti prižiūrėti vaiką, kad jis išvengtų bet kokio susižalojimo;
- Ruošti vaiką gyventi visuomenėje – socialinio plano sudarymas.

Dominelli (2002) pabrėžia jog globojamus vaikus turi įgalinti socialinis darbuotojas. Įgalinimas priklauso nuo vaiko socialinės pozicijos, prioritetų, ideologinės orientacijos ir kt. Jaunuoliai pasirenka tokius sprendimo būdus, kurie jiems asmeniškai svarbūs, ir remiasi savo pačių žinojimu. Pasak Godvado (2004), vaikų įgalinimas susideda iš dviejų svarbių dalių tai įgaliojimo ir galios suteikimo. Socialinis darbuotojas turi įgalinti vaikus, kad jie patys prisiimtų atsakomybę už savo poreikius

ir sunkumus. Socialinis darbuotojas turi siekti, kad globotiniui būtų suteikiama reikiama galia (žinios, įgūdžiai, ištekliai). Vaikų įgalinimas tai tiesiogiai susiję su jų dalyvavimu. Socialinis darbuotojas privalo siekti, kad globojami vaikai dalyvautų priimant sprendimus – turėti galios ir prisiimti atsakomybę už sprendimus savo gyvenime dėl savo socialinės, psichologinės ir materialinės gerovės.

Vaikų globos namuose, teikiant globą vaikams, atsižvelgiama į socialinių darbuotojų kompetenciją, motyvaciją, pasirengimą spręsti įvairias problemas bei paruošti vaikus savarankiškam gyvenimui ateityje. Socialinio darbuotojo vaidmuo turi reikšmingos įtakos globojamų jaunuolių savarankiškumo ugdymui. Socialinių paslaugų kataloge (2006, suvestinės redakcija 2023-09-27), pabrėžiama, kad teikiant jaunuoliams palydimosios globos paslaugą socialinis darbuotojas teikia pagalbą ir užtikrina visas galimybes jaunuoliams patiems atlikti įvairias veiklas: kurti valgiaraštį, gaminti maistą, kartu su socialiniu darbuotoju planuoti maisto, drabužių, avalynės ir kitus apsipirkimus parduotuvėje. Socialinis darbuotojas skatina jaunuolio socializaciją, kartu su jaunuoliu numato karjeros galimybes, profesinį šveitimą, kuria saugia ir palankia aplinką jaunuolio psychosocialiniai gerovei. Yra sudaroma galimybė kiekvienam jaunuoliui dalyvauti priimant svarbius sprendimus, turinčius įtakos jo asmeniniam gyvenimui. Priimant sprendimus reikia atsižvelgti į jaunuolio išsakytą nuomonę ir interesus.

Milkintaitė ir Marcinkevičienė (2013) remiantis Johnson (2001) išskiria tokius socialinio darbuotojo vaidmenis:

- Susisiekiąčio darbuotojo (bendravimas ir bendradarbiavimas su klientais ir kitomis institucijomis);
- Tarpininkavimo (suteikia informaciją apie paslaugas teikiančias organizacijas, įgalina klientą pasinaudoti reikiamomis paslaugomis);
- Gynėjo (atstovauja jaunuolius, tenkinant jų poreikius ir siekiant lygybės);
- Vertintojo (renka informaciją ir įvertina problemas numato jų sprendimo būdus, alternatyvas, planuoja sprendimo būdus);
- Mokytojo (tam tikrų žinių suteikimas, pagalba);
- Elgesio keitėjas (siekia pakeisti specifinį kliento elgesį);
- Konsultanto (darbas su kitais specialistais);
- Bendruomenės planuotojas (priemonių planavimas);
- Paslaugų teikėjo (pagalba sprendžiant įvairias problemas);
- Duomenų tvarkytojo (duomenų analizė priimant sprendimus);
- Administratorius (paslaugų planavimas, vykdymas, organizavimas);

- Koordinatorius (kontroliuoja pagalbos procese dalyvaujančius asmenis).

Socialinio darbuotojo pagrindinis tikslas socialinių problemų sprendimas bei globojamų jaunuolių paruošimas savarankiškam gyvenimui.

Jaunuoliai, kurie pradeda gyventi savarankiškai, tačiau susiduria su įvairiais gyvenimo sunkumais, palydėjimo paslaugos poreikį toliau įvertina atvejo vadybininkas (Petrauskaitė, Uvarovaitė, 2021). Atvejo vadybiniais sudaro savarankiško gyvenimo planą kartu su globojamu jaunuoliu. Plano sudarymo metu yra nustatomi kokius jaunuolio įgūdžius reikia ugdyti, kokia specialistų pagalba reikalinga.

Dirgelenės (2008) teigimu, norint, kad sklandžiai vyktų darbas su globojamais jaunuoliais socialinis darbuotojas turi atrasti tinkamą bendravimo stilių, kuris padėtų drauge su globojamu jaunuoliu spręsti iškilusius sunkumus. Socialinis darbuotojas turi išmanyti bendravimo psichologiją, asmenų vaidmenis, konflikto sprendimo būdus, mokėti palaikyti komunikaciją tarp jaunuolio sugebėti pritaikyti savo įgytus gebėjimus bei atskleisti tam tikrus bruožus, kurie reikalingi tam tikrose situacijose teikiant palydimąją globą jaunuoliams (Sadauskas, Leliugienė, 2010). Ivanauskienė (2012), pastebi, jog socialinis darbuotojas turi būti aktyvus, nes jo aktyvumas turi persiteikti klientui, kuriam taip pat svarbu būti aktyviam įsitraukiant į pagalbos procesą.

Socialiniam darbuotojui teikiant globos paslaugas būdingi šie gebėjimai, kuriuos atskleidžia Sadauskas, Leliugienė (2010), tai asmeninės savybės, atvirumas, ryžtas, empatija, sąžiningumas, bendravimas, dėmesys, kūrybiškumas, nuoširdumas. Šios savybės yra efektyviausios, kai norima kuo geriau suprasti ir padėti globojamam jaunuoliui. Globojamiems jaunuoliams ypač svarbu sukurti šeimą, įsidarbinti, todėl socialiniai darbuotojai suteikia žinių apie profesijos pasirinkimo galimybes, įsidarbinimą, šeimos kūrimą ir šeimyninius santykius. Socialiniai darbuotojai moko jaunuolius tvarkytis buityje, disponuoti pinigais, teikiama informacija kaip reikia naudotis bendruomenės ištekliais ir paslaugomis (Žylienė, 2012).

Apibendrinant mokslinę literatūrą galima teigti, kad socialiniai darbuotojai yra pagrindiniai socialinių paslaugų specialistai, kurie teikia palydimosios globos paslaugą globojamiems jaunuoliams. Teikiant pagalbą jaunuoliams socialinio darbuotojo vaidmuo yra labai svarbus. Socialinis darbuotojas, teikdamas palydėjimo paslaugą jaunuoliams, turi išmanyti jaunuolio individualius poreikius pradėjus savarankišką gyvenimą, darbo principus, vadovautis vertybėmis, būti empatiškas, turėti gerus stebėjimo ir klausymo įgūdžius, turėti motyvacijos mokytis ir kelti savo kvalifikaciją. Socialiniai darbuotojai, teikdami palydimąją globą, atlieka gynėjo, vertintojo, ugdytojo, konsultanto, tarpininko, koordinatoriaus vaidmenis.

3. GLOBOJAMŲ JAUNUOLIŲ PALYDĖJIMO Į SAVARANKIŠKĄ GYVENIMĄ EMPIRINIS TYRIMAS

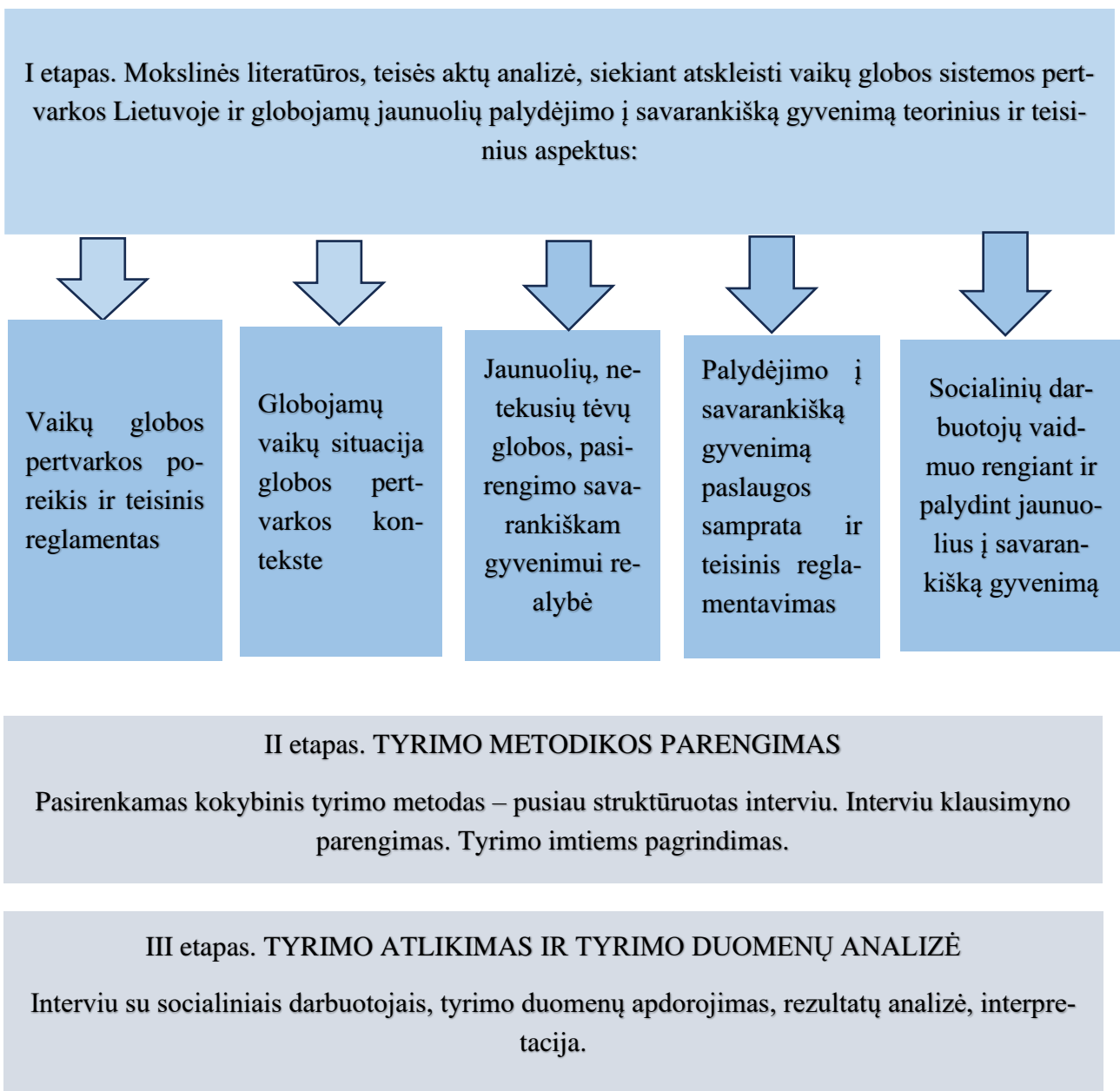
3.1 Tyrimo metodologija

Tyrimo metodologinė prieiga. Siekiant atskleisti globojamų jaunuolių palydėjimą į savarankišką gyvenimą realias patirtis, tyrimui atlikti pasirinktas kokybinis tyrimo tipas.

Kokybinis tyrimas yra lankstus, leidžia atskleisti ir analizuoti unikalius reiškinių bruožus. Šiuo tyrimo metodu analizuojami autentiški tyrimo dalyvių pasisakymai, įvairios patirtys, kurios yra subjektyvios prasmės (Alvessonas, 2011). Šiam tyrimui būdingas didelis duomenų kiekis, kurį tinkamai išanalizavus atsiskleidžia situacija, dalyvių patirtys (Creswell, 2009). Kokybinis tyrimas labiau gilinamasi į individų požiūrį, elgesį, mintis. Pats tyrėjas viso tyrimo metu yra atviras analizuojamiems reiškiniams (Aspers, Corte, 2019)

Kokybinis tyrimas pasirinktas dėl to, kad gilinamasi į tyrimo dalyvių patirtis, susijusias su globojamų jaunuolių palydėjimu į savarankišką gyvenimą. Šiuo tyrimu norima iš žmonių sužinoti tai, ko negalima matyti tiesiogiai – tai jausmų, minčių, negalime atkartoti elgesio ar sąveikų, negalima apčiuopti prasmų, kurias žmonės suteikia juos supančiam pasauliui (Patton, 2002). Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016) teigia, kad kokybinis tyrimas, tinkamiausias analizuojant socialinio darbo temomis, kai situacijos analizė vyksta natūralioje aplinkoje, kartu analizuojant priežastinius ryšius.

Tyrimo organizavimo seka. Tyrimas buvo atliktas pagal sudarytą tyrimo loginę seką (7 pav.)

7 pav. Tyrimo loginė schema

Šaltinis: Parengta autorės.

Pirmiausiai, pirmame etape buvo analizuojama mokslinė literatūra, teisės aktai. Šiame etape buvo siekiama atskleisti vaikų globos sistemos pertvarką Lietuvoje ir globojamų jaunuolių palydėjimą į savarankišką gyvenimą. Siekiama išanalizuoti vaikų globos pertvarkos poreikį, teisinį reglamentavimą, globojamų vaikų situaciją globos pertvarkos kontekste, jaunuolių netekusių tėvų globos, pasirengimo savarankiškam gyvenimui realybę, palydėjimo į savarankišką gyvenimą paslaugos sampratą ir teisinį reglamentavimą, socialinių darbuotojų vaidmenį rengiant ir palydint jaunuolius į savarankišką gyvenimą. Antrame etape buvo parengta tyrimo metodika, pasirenkamas kokybinis

tyrimo metodas – pusiau struktūruotas interviu, parengtas tyrimo instrumentas, pagrįsta tyrimo imtis. Trečiame etape buvo atliekamas tyrimas. Atlikus tyrimą apdorojami tyrimo duomenys, atliekama rezultatų analizė, interpretacija.

Tyrimo metodas. Siekiant atskleisti globojamų jaunuolių palydėjimo į savarankišką gyvenimą realias patirtis, tyrimui atlikti pasirinktas kokybinio tyrimo pusiau struktūruotas interviu metodas su socialiniais darbuotojais. Kokybinio tyrimu siekiama atskleisti žmonių patirties suvokimą įprastame kasdieniniame gyvenime (Zohrabi, 2013). Burns ir Grove (2009) teigia, kad kokybinio tyrimu atskleidžiama subjektyvus požiūris, siekiant pabrėžti ir paaiškinti kasdieninio gyvenimo patirtį.

Pusiau struktūruotas interviu duomenų rinkimo metodas yra patogus tuo, kad gaunama išsami informacija. Interviu yra neformalus, vyksta laisva forma, vyrauja laisvesnė atmosfera (Žydžūnaitė ir Sabaliauskas, 2017). Pusiau struktūruotas interviu atliekamas su vienu žmogumi susitikus pokalbiui gyvai. Interviu metu siekiama įsigilinti į tyrimo dalyvio perspektyvą, detaliam aptariamoms tyrimui aktualios temos, remiantis lanksčiomis klausimyno gairėmis. Pusiau struktūruotu interviu siekiama giliau ir išsamiau, remiantis tyrimo dalyvių patirtimi, išnagrinėti tiriamąjį reiškinį (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Pradedant tyrimą buvo numatomos pagrindinės interviu klausimyno temos, klausimyno sandara yra lanksti, nes galima koreguoti užduodamų klausimų eigą, tvarką, galima pateikti papildomus klausimus (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). Klausimynas yra skirtas socialiniams darbuotojams (žr. 1 priedas). Interviu klausimynas tai atviri klausimai, į kuriuos atsakinėdamas tyrimo dalyvis gali plačiai atsakyti ir nupasakoti savo patyrimą (Broome, 2011). Interviu metu, dalyviai atskleidžia savo jausmus, požiūrį (Broome, 2011).

Tyrimo duomenų rinkimo instrumentas – pusiau struktūruoto interviu klausimynas. Tyrimo dalyviams buvo parengtas interviu klausimynas skirtas socialiniams darbuotojams. Tyrimo instrumentas parengtas iš anksto remiantis moksliniais šaltiniais, analizuotais teorinėje darbo dalyje. Tyrimo instrumento, skirto socialiniams darbuotojams pagrįstumas pateiktas 2 lentelėje.

2 lentelė. **Tyrimo instrumentas socialiniams darbuotojams**

Klausimų temos	Klausimai siekiant atskleisti temą	Sąsają su teorine dalimi, moksliniai šaltiniai
Globojamų jaunuolių palydimosios globos poreikis	1. Papasakokite, kodėl globojamiems jaunuoliams reikalinga palydėjimo	Globojamų jaunuolių palydimosios globos poreikis Carperter (2001), Pecora, (2006), Meyer (2008), Mmusi (2013), Muller (2003),

	<p>paslauga? Pateikite konkrečių pavyzdžių.</p> <p>2. Papasakokite, kaip gaunama palydimosios globos paslauga?</p>	<p>Van Breda (2015), Courtney (2011) Daly (2015), Tanur (2012), Maposos ir Louw – Potgieter (2012), Gypen (2017), Angela (2012), Dikensas (2016), Džeksonas ir Kameronas (2011), Stein (2011), Cameron ir kt. (2018), Gypen ir kt. (2017), Kaariala ir Hiilama (2017), Vossyliene (2009), Švilpinienė (2011), Liaudaitis (2011), Čepukienė (2008), R. Pakrošnis (2008), Cashmore, Paxman (2006), Mendes, Johnson, Moslehuddin (2011), Menders (2019), Muir (2019), Smales (2020) Stein, (2012), Mendesas, Jonsonas, Molenhuddinas, 2011, Beauchamp, (2014), Socialinių paslaugų katalogas (2006, suvestinės redakcija 2023-09-27), Socialinės globos normų aprašas (2007), Mendes (2008), McDowall (2009), St. Luke’s Anglicare & Whitelion, (2008), 2014 metais Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. A1-83 priimtas „Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014 – 2023 metų veiksmų planas“.</p>
<p>Globojamų jaunuolių rengimas savarankiškam gyvenimui teikiant palydimosios globos paslaugą</p>	<p>3. Papasakokite, kaip rengiate jaunuolius savarankiškam gyvenimui teikiant palydimosios globos paslaugą?</p>	<p>Globojamų jaunuolių rengimas savarankiškam gyvenimui teikiant palydimosios globos paslaugą</p> <p>Muir, Hand (2018), Bullard, Gaughan, Ovwens (2014), Johnson (2010), Kaariala, Hiilamo (2017), Našlaičių ir tėvų</p>

		globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programos įgyvendinimo rekomendacijos (2007), Braslauskienė (2002), Samašanok (2009), Paigozina (2009), Shinina ir Mitina (2019), Shin (2005), Legaut, Anawati, Flynn (2006), Lawrence, Carlson, Egeland (2006), Djačenko (2010), Beresnevičienė (2002).
	<p>4. Papasakokite su kokiais sunkumais susiduriate, teikdami palydimosios globos paslaugą jaunuoliams.</p> <p>5. Papasakokite, kaip sprendžiate palydimojame globoje išskylančius sunkumus?</p> <p>6. Pateikite pasiūlymų, kaip galima būtų tobulinti palydimosios globos paslaugą?</p>	<p>Sunkumai su kuriais susiduriama rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui teikiant palydėjimo paslaugas ir jų sprendimas</p> <p>Petrescu (2017), Constantinencu, (2008), 2014 metais Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2014 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. A1-83 priimtas „Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014 – 2023 metų veiksmų plano“.</p>
Socialinių darbuotojų vaidmuo ir kompetencija rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui	<p>7. Papasakokite, kokios žinios ir įgūdžiai reikalingi rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui?</p> <p>8. Papasakokite, kokiomis vertybėmis turi vadovautis socialinis darbuotojas, ruošdamas jaunuolius savarankiškam gyvenimui? Kuo šios vertybės svarbios?</p>	<p>Socialinių darbuotojų vaidmuo ir kompetencijos rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui</p> <p>Gudžinskienė, Jaruševičienė, Mačiukienė, (2010), Gudžinskienė ir Norvaišaitė (2010), Kirejeva – Vinkovskienė (Dirgienė (2010), Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė (2016), (Gudžinskienė ir Raudeliūnaitė, 2016), Adomaitienė, Balčiūnaitė (2017), Misiūnas ir Sadauskas (2015), Kouzes ir Posner (2012),</p>

	<p>9. Papasakokite, kaip ke liate savo kvalifikaciją, sie kiant padėti jaunuoliams ugdytis savarankiško gyve nimo įgūdžius?</p> <p>10. Papasakokite, koks so cialinio darbuotojo vaid muo ir kaip jis reiškiasi tei kiant palydimąją globą jau nuoliams?</p>	<p>Hardina (2012), Burvytė, Kocai (2017), Samašonok (2013), Norkevičiūtės (2012), Rupšienė, Leliūgienė ir Baršaus kienė (2004), Dominelli (2002) Godvado (2004), i galios ir prisiimti at sakomybę už sprendimus savo gyvenime dėl savo socialinės, psichologinės ir ma terialinės gerovės. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymo Nr. 1 A1-93 „Dėl Socialinių paslaugų kata logo patvirtinimas ir pakeitimas“, Milkintaitė ir Marcinkevičienė (2013) remiantis Johnson (2001), Petruaskaitė, Uvarovaitė (2021), Sadauskas, Le liūgienė, (2010), Žylienė, 2012).</p>
--	--	---

Tyrimui atlikti sudarytas interviu klausimynas. Socialiniams darbuotojams interviu klausimyną sudaro 10 klausimų. Interviu klausimyną sudaro 3 klausimų temos:

1. Globojamų jaunuolių palydimosios globos poreikis (1-2 kl.).
2. Globojamų jaunuolių rengimas savarankiškam gyvenimui, teikiant palydimosios globos pas laugą (3 – 6 kl.).
3. Socialinių darbuotojus vaidmuo ir kompetencija rengiant jaunuolius savarankiškam gyveni mui (7 – 10 kl.).

Tyrimo imtis. Tyrimo dalyvių imtis buvo sudaryta tikslinės atrankos būdu, naudojant kriterinę atranką. Tyrimo imtis sudaryta atsižvelgiant į iš anksto numatytus kriterijus.

Socialinių darbuotojų atrankos kriterijai:

- aukštasis socialinio darbo išsilavinimas
- dirba savarankiško gyvenimo namuose
- teikia palydimosios globos paslaugą ne mažiau kaip du metus.

Tyrimas buvo atliktas nuo 2024-01-02 iki 2024-02-05. Tyrimo duomenys buvo baigti rinkti remiantis prisotinimo principu, kai interviu gaunami atsakymai pradeda kartotis su prieš tai gautais duomenimis, todėl nauji tiriamieji nebuvo įtraukiami į tyrimą (Rupšienė, 2007). Apsaugant tyrime

dalyvavusių asmenų konfidencialumą tyrimo dalyviams buvo suteikti kodai: (SD1, SD2, SD3, SD4, SD5, SD6, SD7). Socialinių darbuotojų tyrimo charakteristika pateikta 3 lentelėje.

3 lentelė. Tyrimo dalyvavusių socialinių darbuotojų charakteristika pagal atrankos kriterijus

Tyrimo dalyvių suteiktas kodas	Pareigybė	Socialinio darbo stažas dirbant savarankiško gyvenimo namuose	Išsilavinimas
SD1	Socialinis darbuotojas	5 metai	Socialinio darbo, aukštasis universitetinis magistro laipsnis
SD2	Socialinis darbuotojas	4 metai	Socialinio darbo, aukštasis universitetinis magistro laipsnis
SD3	Socialinis darbuotojas	3,5 metai	Socialinio darbo, aukštasis universitetinis bakalauro laipsnis
SD4	Socialinis darbuotojas	4 metai	Socialinio darbo, aukštasis universitetinis bakalauro laipsnis
SD5	Socialinis darbuotojas	3 metai	Socialinio darbo, aukštasis universitetinis bakalauro laipsnis
SD6	Socialinis darbuotojas	5 metai	Socialinio darbo, aukštasis universitetinis bakalauro laipsnis
SD7	Socialinis Darbuotojas	3 metai	Socialinio darbo, aukštasis universitetinis magistro laipsnis

Tyrimo dalyvavo septynios socialinės darbuotojos, turinčios nuo 3 iki 5 metų darbo patirties teikiant palydėjimo paslaugą jaunuoliams savarankiško gyvenimo namuose. Trys socialinės darbuotojos

turi socialinio darbo aukštąjį universitetinį išsilavinimą, įgijusios magistro laipsnį, 4 socialinės darbuotojos turi socialinio darbo aukštąjį bakalauro išsilavinimą.

Tyrimo etika. Atliekant tyrimą iš anksto buvo suderinama su tyrime dalyvaujančiais dalyviais laikas ir vieta. Tyrimo dalyviai buvo supažindinami su tyrimo tikslu, užtikrinamas jų anonimiškumas ir konfidencialumas. Atliekant tyrimą buvo laikomasi etikos principų, remiantis Gaižauskaite, Valavičiene (2016):

- pagarba asmens privatumui;
- galimybė neatsakyti į klausimą;
- geranoriškumo ir nusiteikimo nekenkti tyriajam asmeniui (tyrimas yra neatlygintinas, o surinkti duomenys naudojami mokslinio darbo rengimui, išvadų formavimui);
- teisingumo principai (tiriamieji tyrime dalyvauja savo noru, nėra išnaudojami, varžomi).

Pasak Gaižauskaitės, Valavičienės (2016), interviu metu svarbu nevertinti dalyvių pagal asmenines nuostatas, vengti dalyvius kompromituojančių klausimų, interviu metu būti neutraliam.

Iš kiekvieno tyrimo dalyvio buvo gautas raštiškas sutikimas dalyvauti tyrime. Tyrimo dalyvių interviu jiems sutikus dalyvauti tyrime buvo įrašomas į diktofoną. Tyrimo dalyvių vardai koduojami.

Tyrimo duomenų analizės metodas. Gauti interviu duomenys buvo analizuojami taikant kokybinio turinio analizės metodą. Kokybinio turinio analizė buvo atliekama remiantis Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) pateiktais žingsniais. Atliekant interviu, pokalbis su tyrimo dalyviais buvo įrašomas. Garso įrašas buvo transkribuojamas. Transkribuotas tekstas buvo koduojamas, gauti duomenys grupuojami į subkategorijas ir kategorijas. Atliekamas tyrimo duomenų aprašymas, interpretavimas.

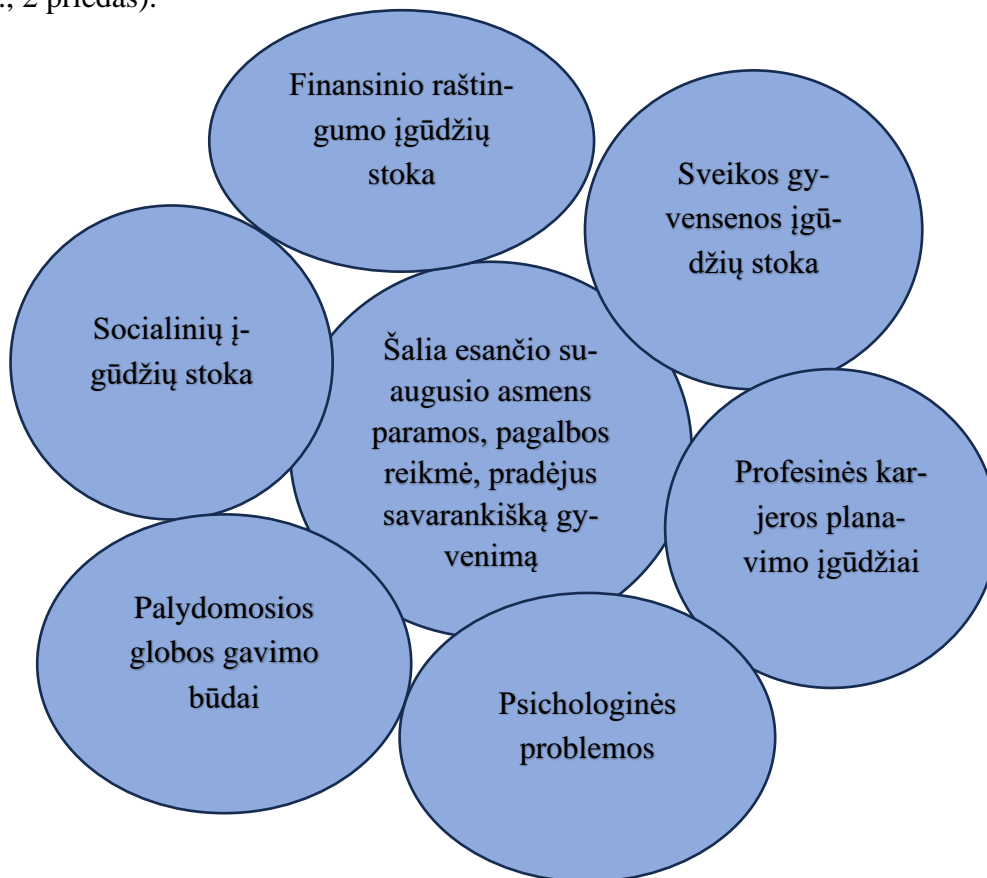
Tyrimo ribotumas. Tyrimo duomenys atspindi tik socialinių darbuotojų, dirbančių savarankiško gyvenimo namuose, esančiuose vienoje apskrityje patirtį teikiant jaunuoliams palydimąją globą. Bandytą į tyrimą įtraukti jaunuolius, tačiau nesėkmingai, kadangi jaunuoliai atsisakė dalyvauti tyrime. Todėl ateityje galima būtų atlikti kiekybinį tyrimą į tyrimą įtraukiant tiek socialinius darbuotojus, tiek jaunuolius, siekiant išsamiau atskleisti analizuojamą problemą.

3.2 Tyrimo rezultatų analizė

Šioje dalyje bus pristatomi tyrimo duomenys, atskleidžiantys globojamų jaunuolių palydimosios globos poreikį, globojamų jaunuolių rengimą savarankiškam gyvenimui teikiant palydimosios globos paslaugą, socialinių darbuotojų vaidmenį ir kompetencijas svarbias rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui.

3.2.1 Globojamų jaunuolių palydimosios globos poreikis

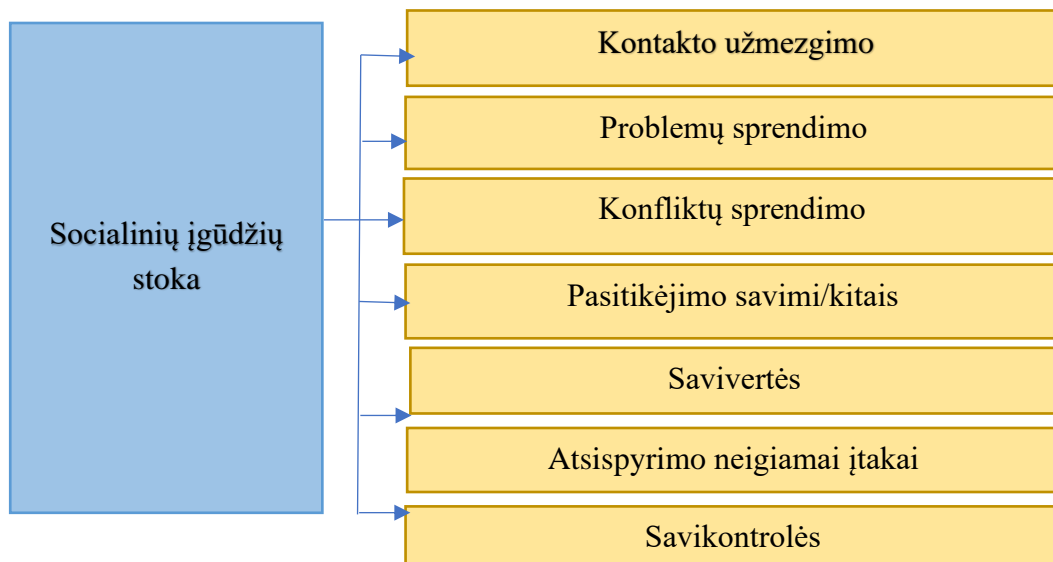
Tyrimo duomenys atskleidė globojamų jaunuolių palydimosios globos į savarankišką gyvenimą poreikį, sietiną su jų menku pasirėngimu savarankiškam gyvenimui. Išanalizavus tyrimo duomenis buvo išskirtos 7 kategorijos, atskleidžiančios, palydimosios globos į savarankišką gyvenimą poreikį: socialinių įgūdžių stoka, finansinio raštingumo įgūdžių stoka, sveikos gyvensenos įgūdžių stoka, profesinės karjeros planavimo įgūdžių stoka, psichologinės problemos, šalia esančio suaugusio asmens, pagalbos reikmė, pradėjus savarankišką gyvenimą, palydimosios globos gavimo būdai (8 pav., 2 priedas).

8 pav. Globojamų jaunuolių palydimosios globos poreikio kategorijos

Šaltinis: Parengta autorės

Socialinių įgūdžių stoka. Tyrimas atskleidė, kad globojami jaunuoliai stokoja įvairių socialinių įgūdžių: kontakto užmezgimo, problemų sprendimo, konfliktų sprendimo, pasitikėjimo savimi/kitais, menka saviverte, atsispyrimo neigiamai įtakai, savikontrolės (9 pav.).

9 pav. Socialinių įgūdžių stokos subkategorijos

Šaltinis: Parengtas autorės

Tyrimas parodė, kad globojamiems jaunuoliams sunku užmegzti kontaktą ypač su nepažįstamais žmonėmis. Tai iliustruoja tyrimo dalyvių teiginiai „... *ateina svetimas žmogus ir su tavimi bendrauja, jaunuoliui labai sunku, jis nemezga kontakto... nesijaučia jaukiai...*“ (SD4) „... *sunku įsileidžiant svetimų žmogų, užmegzti kontaktą naujai.*“ (SD6). Tai rodo, kad globojami jaunuoliai nesijaučia jaukiai su svetimais žmonėmis, sunkiai mezga naujus kontaktus.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad globojami jaunuoliai nemoka spręsti problemų. Jiems sunku prašyti pagalbos, pasipasakoti apie problemą, priimti tam tikrus problemai spręsti būdus. Globojami jaunuoliai apie problemas nelinkę kalbėti, nuolat slepia, galvoja, kad pati problema išsispręs: „...*įsitaisto skolas už mokslus...reikia mokėti, nežino ką daryti kaip išspręsti problemą...*“ (SD2) „...*nesiseka mokslai, slepia nieko nesako...*“ (SD3) „... *skauda dantį, nežino ką daryti, kenčia nesako, nedar...*“ (SD4) „...*užsikišo kriauklė virtuvėje, taip ir prabuvo apie savaitę, kol nepaklausiau ką daryti.*“ (SD5). Tai rodo, kad globojami jaunuoliai negeba sėkmingai spręsti problemų, ieškoti efektyvių pagalbos būdų, kreiptis į kitus asmenis arba institucijas.

Tyrimo duomenys rodo, kad globojami jaunuoliai nemoka spręsti konfliktinių situacijų, išklausti vieni kitų nuomonės, kelia konfliktus, kaltina vieni kitus, priekaištauja, nelinkę tartis: „...*nemoka išsiklausti vieni kitų nuomonės, jie visada teisūs...*“ (SD3) „... *priekaištauja vieni kitiems, pvz., kodėl neišplovei indų nesutvarkei kambario..., nelinkę tartis.*“ (SD4). Galima teigti, kad jaunuoliai nemoka

tinkamais būdais spręsti susidariusių konfliktinių situacijų dėl konfliktų sprendimo įgūdžių stokos. Jie nemoka išklaudyti vieni kitų, įsiklausyti į kitų argumentus kaip spręsti susidariusius konfliktus.

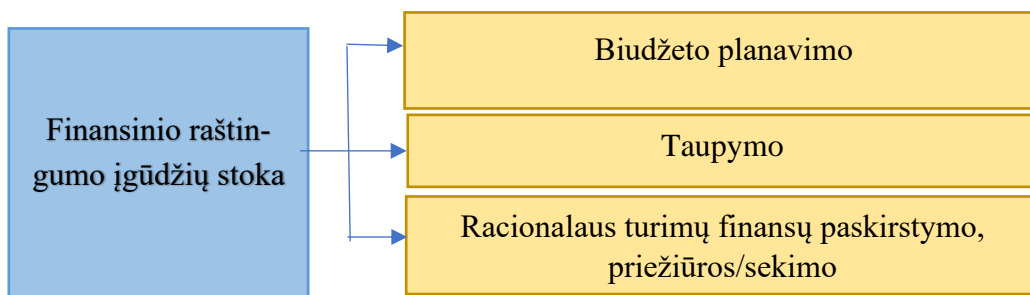
Tyrimas atskleidė, kad globojami jaunuoliai nepasitiki savimi, menkas savęs vertinimas. Kai jaunuoliui stinga pasitikėjimo, net menkiausia užduotis, su kuria jis susiduria buityje, moksloose, visuomenėje, atrodo labai sudėtinga, reikalaujanti daug laiko ir pastangų, tai trukdo jiems tapti savarankiškiems. Dėl nepasitikėjimo savimi jaunuoliai būna nelaimingi, nes patys mažai žino ką jie gali, ko negali: „...pvz. viena mergaitė ... 23 metai.. sunku būti savarankiškai, nes nepasitikėjimas kišą koją...“ (SD1) „...reikia kantrybės, reikia išlaukti, to kada jie atsiveria...“ (SD5) „...pasitikėjimas savo jėgomis įsitvirtinant visuomenėje...“ (SD7) „...mažai žino ką jisai gali, ko negali.“ (SD4). Galima teigti, kad tokie jaunuoliai yra priklausomi nuo kitų, jie stokoja iniciatyvos, ryžtingumo.

Tyrimo duomenys parodė, kad globojami jaunuoliai pasižymi menka saviverte. Jaunuolis turintis žemą savivertę, jaučiasi prastesnis už kitus, dažnai bijo paklausti, paprašyti pagalbos. Dėl mažos savivertės tokie jaunuoliai mažai bendrauja, todėl kelia sunkumų asmenybės augimui, tobulėjimui: „dėl menkos savivertės, bijo paklausti, bijo paprašyti pagalbos...“ (SD1) „...nelabai linkę bendrauti dėl menkos savivertės.“ (SD6). Galima teigti, kad jaunuoliai, turintys žemą savivertę, save menkina, žemina. Jaunuoliai dėl žemos savivertės bijo klausti, prašyti pagalbos.

Tyrimas parodė, kad jaunuoliai nemoka atsisipirti neigiamai įtakai. Jaunuoliai yra linkę bendrauti, siekia būti pastebėtais, pripažintais lygiaverčiu tam tikros grupės nariu. Dažnai, nenorint išsiskirti iš kitų grupės narių, globojami jaunuoliai pasiduoda draugų įtakai: „... neatsispiria neigiamai įtakai pvz., rūko elektronines cigaretes kartu su bendraamžiais...“ (SD2) „...noras pritapti kažkokiai grupei...“ (SD3) „...nori būti pripažintas per neigiamą įtaką.“ (SD4). Tai rodo, kad jaunuoliai norėdami būti pripažinti, pritapti prie savo bendraamžių, būti pastebėti, turėti draugų gali pasiduoti neigiamai įtakai, neturėdami atsispyrimo neigiamai kitų įtakai įgūdžių.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad globojamiems jaunuoliams trūksta savikontrolės įgūdžių. Savikontrolė reikalinga jaunuoliui jo kasdienybėje. Jaunuolius reikia nuolat prižiūrėti, kontroliuoti, priminti jų įsipareigojimus: „...nuolat kontroliuoti, prižiūrėti, nes stinga savikontrolės įgūdžių...“ (SD1) „...nesilaiko įsipareigojimų, juos nuolat reikia kontroliuoti...“ (SD5) „...nepripažįsta dienos režimo ... stinga savikontrolės.“ (SD7). Galima teigti, kad jaunuoliai, stokodami savikontrolės įgūdžių, nega valdyti savo emocijų, kontroliuoti elgesio, laikytis taisyklių, įsipareigojimų.

Finansinio raštingumo įgūdžių stoka. Tyrimas atskleidė, kad globojami jaunuoliai stokoja finansinio raštingumo įgūdžių: biudžeto planavimo, taupymo, racionalaus turimų finansų paskirstymo, priežiūros/sekimo (10 pav.).

10 pav. Finansinio raštingumo įgūdžių stokos subkategorijos

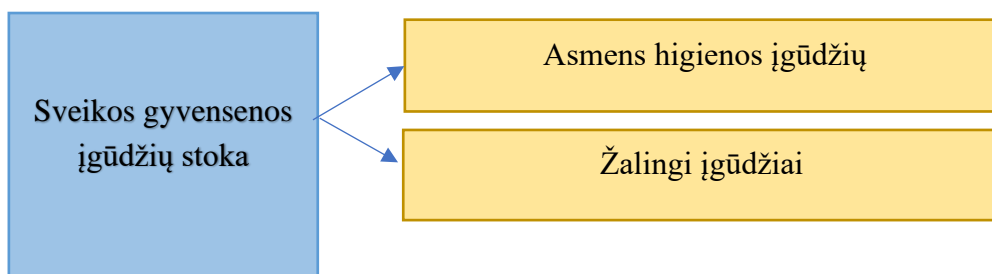
Šaltinis: Parengtas autorės

Tyrimo duomenys parodė, kad globojami jaunuoliai neturi biudžeto planavimo įgūdžių, nemoka paskirstyti pinigų. Gavę išeitines, įsikūrimo pašalpą pinigus greitai išvaisto ir lieka be įsigyto būsto, tampa benamiais: „...jaunuoliai nemoka, skaičiuoti, planuoti biudžeto <...> išėję prataško pinigus tampa benamiais...“ (SD1) „...pinigus prataško per savaitę, gautą išeitinę pašalpą ištaško greitai, tai nei kampo kur gyventi, nei pinigų.“ (SD2). Tai rodo, kad globojamiems jaunuoliams reikia ugdyti biudžeto planavimo įgūdžius, mokytis paskirstyti turimas lėšas, kad visų turimų pinigų negalima išleisti, reikia pirkti tik tai kas reikalinga, nes reikės iš turimų pinigų pragyventi visą mėnesį.

Tyrimas parodė, kad globojami jaunuoliai nemoka ir nesupranta, kaip reikia taupyti gautus pinigų, nesupranta pinigų reikšmės, jiems sunku pragyventi iki atlyginimo, dažnai, greitai išleidžia gautus pinigus, linkę skolintis, kad pragyventų iki kito atlyginimo: „...paprašo 5 eurų paskolinti, nes iki atlyginimo dar reikia pratempti...gautą atlyginimą greitai ištaško...“ (SD1) „...sunku sutaupyti, nesupranta kiek reikia atsidėti...“ (SD3) „...vaiko pinigai yra vaiko pinigai, jų leisti nevalia, tačiau jie neklauso, netaupo, nes nemoka to.“ (SD7). Galima teigti, kad jaunuoliai neturi išugdytų finansų taupymo įgūdžių. Jie nesupranta, kad reikia taupyti, turėti atidėtų santaupų.

Tyrimo dalyviai atskleidė, kad jaunuoliai nemoka racionaliai paskirstyti turimų finansų, juos prižiūrėti bei sekti. Globojami jaunuoliai gautus pinigus išleidžia nereikalingiems dalykams, nesugeba dėl pinigų trūkumo apsimokėti buto nuomos, nemoka susitvarkyti išmokų: „...ištaško visus pinigus nereikalingiems dalykams...“ (SD1) „...nemoka susitvarkyti jiems priklausomų išmokų...“ (SD3) „...neseka savo finansų, laiku neapsimoka už butą, prikaulina šeimaininkams.“ (SD2). Galima daryti prielaidą, kad jaunuoliai nemoka racionaliai paskirstyti turimų lėšų, laiku nesusimoka mokesčių.

Sveikos gyvensenos įgūdžių stoka. Tyrimas atskleidė, kad jaunuoliai stokoja sveikos gyvensenos įgūdžių: asmens higienos įgūdžių, turi žalingų įpročių (11 pav.).

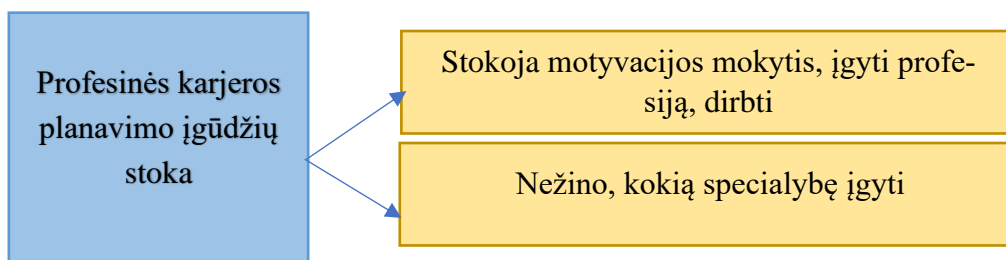
11 pav. Sveikos gyvensenos įgūdžių stokos subkategorijos.

Šaltinis: Parengtas autorės.

Tyrimas parodė, kad jaunuoliams nepakankamai išugdyti asmens higienos įgūdžiai. Jaunuoliai nemoka praustis, rūpintis savo sveikata, kūnu, jiems nesvarbi apranga, sklindantis nemalonus kūno ir drabužių kvapas: „...išmokti praustis, rengtis, prižiūrėti save, rūpintis tiek kūnu tiek sveikata...“ (SD2) „... paprastos higienos tai praustis, keistis drabužius...“ (SD5) „...vieni prausiasi kasdien, kiti į savaitę kartą. <...> vieni rūbus skalbia reguliariai kiti pasideda spintoje, kvapas baisus.“ (SD4). Galima teigti, kad jaunuoliai, stokodami asmens higienos įgūdžių, nepakankamai rūpinasi savo asmens higiena, todėl aktualu stokojantiems šių įgūdžių juos ugdytis.

Tyrimo duomenys parodė, kad jaunuoliai turi žalingų įpročių vartoja alkoholį, narkotines medžiagas, rūko, kas kelia didelę riziką jaunuolių sveikatai: „...dalis jaunuolių įnikę į liūną tai alkoholis, narkomanija...“ (SD1) „...pradeda vartoti alkoholį, narkotines medžiagas...“ (SD3) „...rūkymas, alkoholio vartojimas.“ (SD4). Tai rodo, kad svarbu ugdyti atsparumą žalingiems įpročiams.

Profesinės karjeros planavimo įgūdžių stoka. Tyrimas atskleidė, kad globojami jaunuoliai neturi profesinės karjeros planavimo įgūdžių: motyvacijos mokytis, įgyti profesiją, dirbti, nežino kokią specialybę įgyti (12 pav.).

12 pav. Profesinės karjeros planavimo įgūdžių stokos subkategorijos

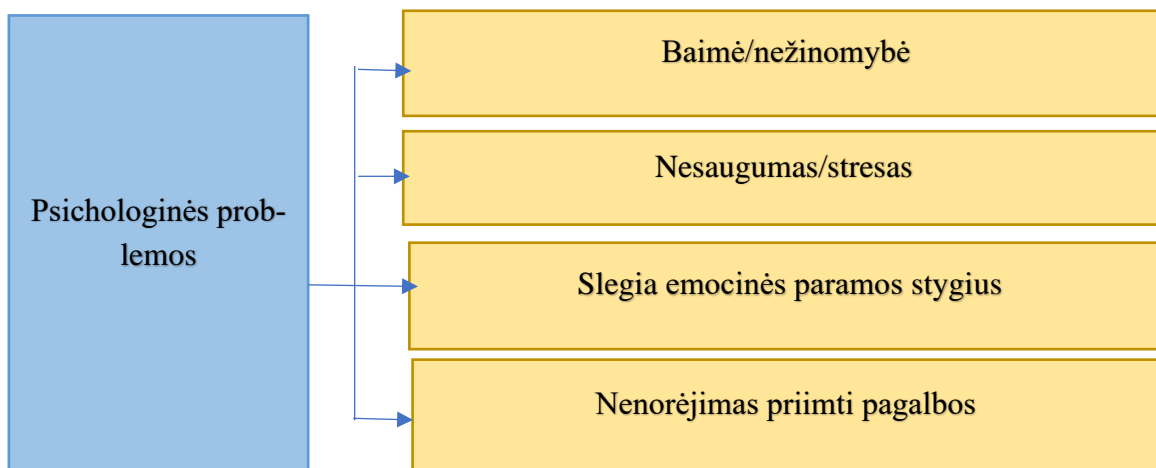
Šaltinis: Parengtas autorės

Tyrimas parodė, kad jaunuoliai neturi motyvacijos mokytis, nenori įgyti profesijos. Jie dažnai nebaigia mokyklos, netęsia studijų. Darbuotojai motyvuoja, aiškina, kad svarbu pabaigti mokslus, įgyti išsilavinimą, išmokti dirbti, įsitvirtinti visuomenėje: „...nenori mokytis, įgyti profesiją...“ (SD1)

„...kad suprastų, kad svarbu, įgyti išsilavinimą, išmokti dirbti,... ne pinigus gauti, o išmokti dirbti...“ (SD2) „...aiškinama, kad reikia pradėti dirbti įsitvirtinti, bet nenori.“ (SD3).

Tyrimo duomenys parodė, kad jaunuoliai neapsisprendžia, kokią specialybę įsigyti, nesugeba susiplanuoti karjeros, nežino, kokios yra jų stipriosios pusės, neturi karjeros ir asmeninio gyvenimo vizijos: „...karjeros suplanavimo problema, nes pabaigęs mokyklą neturi specialybės, nežino ką daryti...“ (SD1) „... nežino, kokią specialybę mokslus pasirinkti.“ (SD5). Tai rodo, kad aktualu padėti jaunuoliams renkantis tolesnį mokymosi ir/ar darbinės veiklos kelią.

Psichologinės problemos. Tyrimas atskleidė, kad jaunuoliai turi psichologinių problemų: baimės/nežinomybė, nesaugumas/stresas, juos slegia emocinės paramos stygius, jie nenori priimti pagalbos (13 pav.).

13 pav. Psichologinių problemų subkategorijos

Šaltinis: Parengtas autorės

Tyrimas atskleidė, kad globojami jaunuoliai turi įvairių psichologinių problemų. Viena iš jų - tai baimė/nežinomybė. Jaunuoliai bijo klabėti apie savo problemas, bijo ir nežino kur kreiptis. Globojamiems jaunuoliams baisu tapti suaugusiems, nes bijo kurti santykius su svetimais asmenimis, nežino kur reiks grįžti palikus globos namus: „... baimės visokios lenda...baimės, kad nežinosiu ką sakyti, kur kreiptis...“ (SD1) „... bijo kurti santykį su kitais žmonėmis...“ (SD2) „... nežinomybė kur grįžti...“ (SD4) „...baisu vieniems eiti į suaugusiųjų kelią.“ (SD5). Galima daryti išvadą, kad jaunuoliai turi dideles baimės ir nežinomybės jausmą dėl savo ateities. Jaunuoliai bijo palikti globos namus, kadangi neturi kur grįžti, neturi artimųjų paramos.

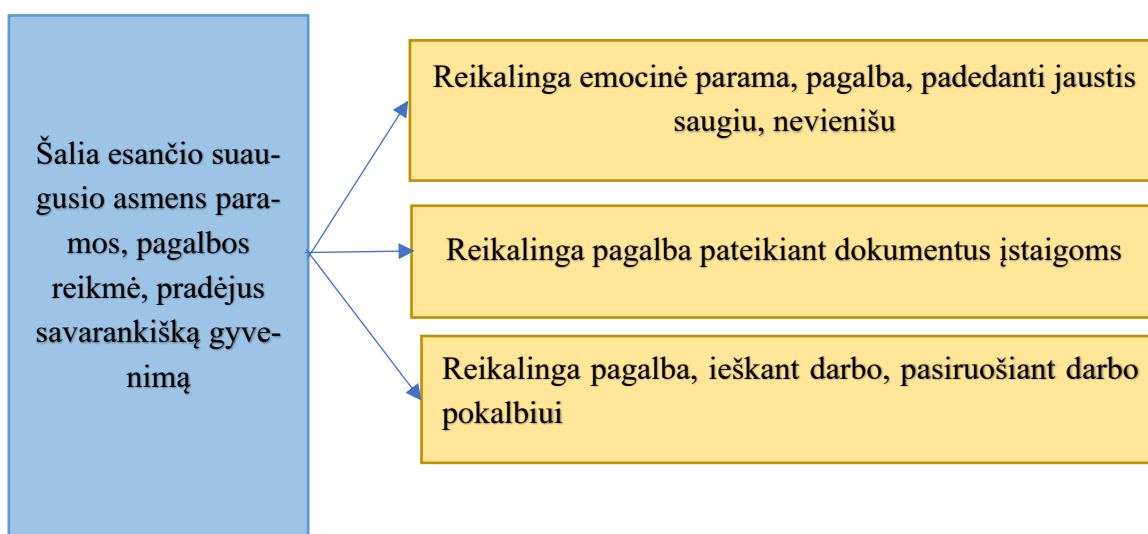
Tyrimo duomenys parodė, kad jaunuoliai dažnai patiria nesaugumą/ stresą, stokoja drąsos, todėl jiems sunku priimti teisingus sprendimus savo gyvenime. Globojami jaunuoliai nesaugumo ir streso jausmą patiria visuomenėje, kurioje jie gyvena, kadangi jaučiasi nesaugiai likdami vieni: „...stresas neleidžia jiems priimti teisingus sprendimus <...> nesaugumo jausmas visuomenėje, vaikas

jaučia bejėgiškumą, likti vienam nesaugu...“ (SD4) „...stokoja drąsos, kad kažką daryti turi patys.“(SD5). Galima teigti, kad globojami jaunuoliai, neturėdami artimųjų paramos, pasirengimo savarankiškam gyvenimui, išgyvena nesaugumo jausmą pradėję gyventi savarankiškai.

Dauguma jaunuolių neturi emocinio ryšio ir santykio su savo tėvais. Jaunuoliai neturi su kuo pasikalbėti, išsikalbėti, atsiverti, pasipasakoti apie savo problemas, rūpesčius: „...*neturėjimas ryšio su savo tėvais, kad galėtų pasikalbėti...“ (SD1) „...neturi su kuo išsikalbėti, išgyventi, visas savo problema, neturi santykio su tėvais...“ (SD4) „...sunku atsiverti tėvams, nes neturi emocinio ryšio.“(SD5). Galima teigti, kad jaunuoliai neturi emocinės paramos, kuri labai svarbi jo gyvenime. Jaunuoliai praradęs ryšį su savo tėvais, negali ir neturi su kuo pasikalbėti apie savo gyvenimiškas problemas.*

Tyrimo metu išryškėjo, kad kai kurie globojami jaunuoliai neturi noro ir nėra linkę priimti pagalbos, jie nori kuo greičiau palikti globos namus ir išeiti gyventi atskirai. Jaunuoliai mano, kad jie patys viską žino ir išmano, kad esama pagalba jiems nėra naudinga: „...*eikit velniop mes nieko nenorim...“ (SD2) „...man nieko nereikia, aš viską moku pats, žinau, realiai nieko nežinau ir nemoku. Susiduria su sunkumais, nemoka savarankiškai tvarkytis, net nepripažįsta, atmeta pagalba. Tada būna sunku.“ (SD4).*

Šalia esančio suaugusio asmens paramos, pagalbos reikmė, pradėjus savarankišką gyvenimą. Tyrimas atskleidė, kad globojamiems jaunuoliams reikalinga šalia suaugusio asmens paramos, pagalbos reikmė pradėjus savarankišką gyvenimą: reikalinga emocinė parama, pagalba, padedanti jaustis saugiu, nevienišu, reikalinga pagalba pateikiant dokumentus įstaigoms, reikalinga pagalba, ieškant darbo, pasiruošiant darbo pokalbiui. (14 pav.).

14 pav. Šalia esančio suaugusio asmens paramos, pagalbos reikė, pradėjus savarankišką gyvenimą subkategorijos

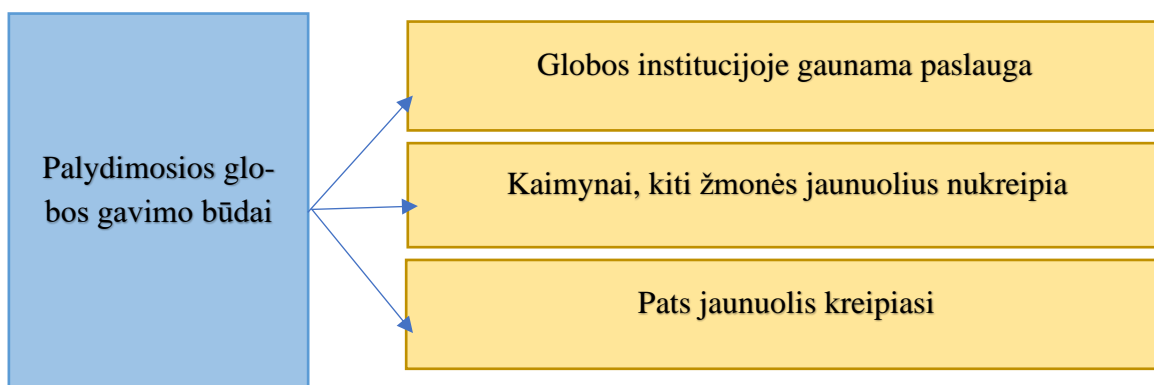
Šaltinis: Parengtas autorės

Tyrimas atskleidė, kad globojamiems jaunuoliams reikalinga suaugusio žmogaus emocinė pagalba, parama, padėti jiems jaustis saugiams, nevienišiams. Jaunuoliai turi pasijausti, kad jie yra reikalingi, turi šalia savęs suaugusį žmogų, į kurį gali kreiptis pagalbos, patarimo. Tai jiems padeda sustiprėti, tvirčiau įsitvirtinti kintančioje visuomenėje: „...*pasijusti šiame gyvenime, šansas sustiprėti, kai šalia yra suaugęs, tau padedantis, paremiantis žmogus...*“ (SD2) „...*saugumo jausmas, yra žmogus, į kurį galima kreiptis, spręsti įvairius klausimus...*“ (SD6) „...*nesijausti vienišam, kad šalia yra atrama, parama <...>tvirčiau stovėti ant kojų.*“ (SD7). Galima teigti, kad labai svarbu, kad šalia globojamų jaunuolių būtų suaugęs žmogus, kuris emociškai palaikytų, pastiprintų, padėtų spręsti įvairias situacijas. Šalia suaugusio žmogaus jaunuolis jaučiasi saugiau, tvirčiau.

Tyrimas parodė, globojamiems jaunuoliams reikalinga pagalba pateikiant dokumentus įvairioms įstaigoms: „...*dėl socialinio būsto gavimo...*“ (SD3) „...*padėti pateikti dokumentus stojant į universitetus arba profesines mokyklas...*“ (SD4) „...*pateikti dokumentus VMI,...sutvarkyti įvairias išmokas.*“ (SD6).

Tyrimo metu atskleista, kad jaunuoliams reikalinga pagalba parengti CV, motyvuotą laišką, pasirengti darbo pokalbiui: „...*reikia pagalbos dėl darbo pokalbių...*“ (SD5) „...*pagalba rašant CV ir motyvuotą laišką...*“ (SD6) „...*pagalba susirasti darbą, pasiruošti ką kalbėti su darbdaviu.*“ (SD7).

Palydimosios globos gavimo būdai. Tyrimas atskleidė, kad globojami jaunuoliai palydomosios globos paslaugą gali gauti: globos institucijai kreipiantis, pats jaunuolis gali kreiptis arba apie paslaugą pasako kaimynai, kiti žmonės (15 pav.).

15 pav. Palydimosios globos gavimo subkategorijos

Šaltinis: Parengtas autorės

Tyrimas atskleidė, kad palydimoji globa globojamiems jaunuoliams gali būti teikiama nuo 16 metų globos institucijoje. Globos instituciją apie palydimosios paslaugos naudą daug kalbą su jaunuoliais. Globojamas jaunuolis pats parašo prašymą būdamas globoje, nes jaučiasi, kad dar nėra pasiruošęs pats gyventi savarankiškai. Jaunuolis rašo prašymą, kad jam reikalinga palydimoji paslauga, globos institucija atlieka poreikių vertinimą, kreipiamasi dėl paslaugos pratęsimo į savivaldybę: „

...nuo 16 metų globos institucijoje daug klabama apie palydimąją globą, jos naudą, kuri yra suteikiama nuo 18 metų...“ (SD2) „...gyvenantis jaunuolis institucijoje, pats parašo prašymą <...> kreipėmės į savivaldybę dėl paslaugų pratęsimo...“ (SD3) „...jaunuolis rašo prašymą, globos institucijoje atliekamas poreikių vertinimas...“ (SD4) „...po globos, kai jaunuolis nesavarankiškas, skiriama palydėjimo paslauga.“ (SD6).

Tyrimas atskleidė, kad kaimynai arba kiti žmonės, pamatę, kad jaunuoliams stinga savarankiškumo, reikalinga pagalba, tokius jaunuolius nukreipia į instituciją, kurioje teikiama palydėjimo paslauga: *„...žmonės, kurie mato, kad reikalinga pagalba...“ (SD5) „...nukreipia kaimynai ir pasako, kad yra tokia paslauga.“ (SD6).*

Tyrimas parodė, kad pats jaunuolis kreipiasi dėl palydimosios globos gavimo paslaugos. Jaunuoliai kreipiasi patys po 18 metų arba pareiškia norą, kad jam būtų suteikta galimybė likti globos institucijoje, kadangi patys supranta, kad nepakankamai yra pasiruošę savarankiškai gyventi: *„...po 18 metų pats jaunuolis pasiprašo, nes supranta, kad nėra paprasta gyventi, būti savarankišku...“ (SD1) „...pats jaunuolis pareiškia norą toliau gyventi institucijoje...“ (SD3) „...kreipiasi pas jaunuolis...“ (SD5) „...jaunuolis pats pildo prašymą, kuris yra patalpintas savivaldybės internetinėje svetainėje.“ (SD6).* Globojami jaunuoliai, kurie stokoja pasirengimo savarankiškam gyvenimui gali gauti palydimosios globos paslaugą. Globojamiems jaunuoliams yra užtikrinamas globos tęstinumas prieš paliekant globą ir po to, siekiant padėti jaunuoliui pasirengti savarankiškam gyvenimui, atliepian jo individualiuosius poreikius.

3.2.2 Globojamų jaunuolių rengimas savarankiškam gyvenimui teikiant palydimosios globos paslaugą

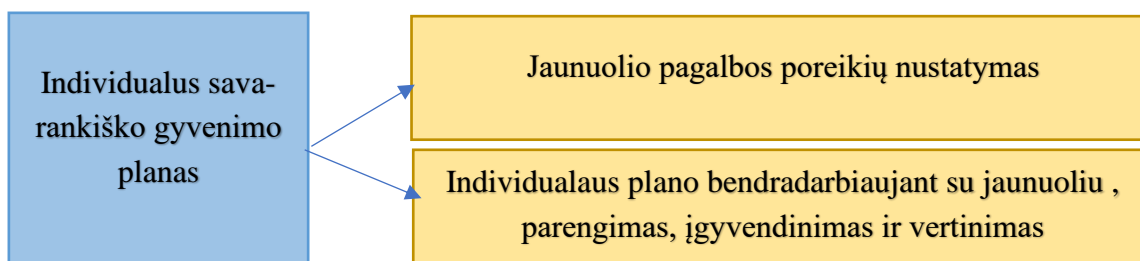
Tyrimo duomenys atskleidė globojamų jaunuolių rengimą savarankiškam gyvenimui palydimumoje globoje poreikį, kadangi jie nepakankamai pasirengia savarankiškam gyvenimui. Išanalizavus tyrimo duomenis buvo išskirtos 9 kategorijos, atskleidžiančios, globojamų jaunuolių rengimąsi savarankiškam gyvenimui palydimumoje globoje: parengiamas individualus savarankiško gyvenimo planas, socialinių įgūdžių ugdymas, finansinio raštingumo įgūdžių ugdymas, sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymas, profesijos įgijimas, įsidarbinimas, būstas, sunkumai, su kuriais susiduriama palydimumoje globoje, sprendimo būdai susiduriant su sunkiamais palydimumoje globoje, siūlymai kaip gerinti palydimosios globos paslaugą. (16 pav., 3 priedas).

16 pav. Globojamų jaunuolių rengimas savarankiškam gyvenimui teikiant palydimosios globos paslaugą kategorijos

Šaltinis: Parengta autorės

Individualus savarankiško gyvenimo planas. Tyrimas atskleidė, rengiant jaunuolius sava-rankiškam gyvenimui yra sudaromas individualus savarankiško gyvenimo planas: jaunuolio pagalbos poreikio nustatymas, individualaus plano bendradarbiaujant su jaunuoliu parengimas, įgyvendinimas ir vertinimas (17 pav.).

17 pav. Individualaus savarankiško gyvenimo plano subkategorijos.

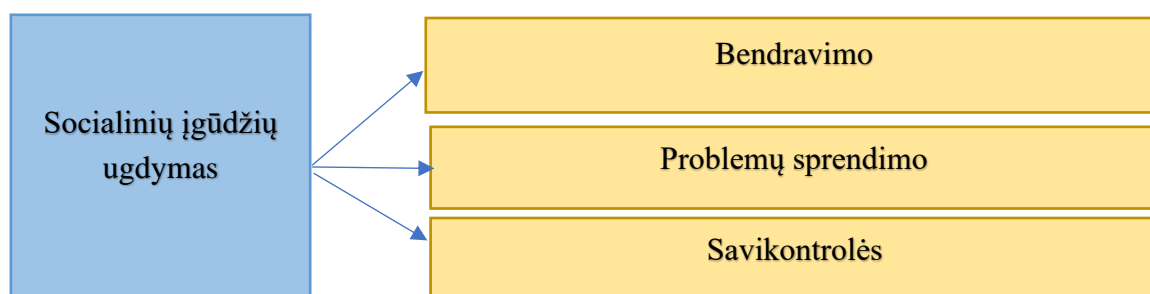
Šaltinis: Parengtas autorės.

Tyrimas atskleidė, kad jaunuolių pagalbos poreikio vertinimas yra labai svarbus identifikuojant pagalbą jaunuoliui. Poreikių vertinimu nustatoma, su kokiais sunkumais susiduria jaunuolis, kuriuos

įgūdžius reikia ugdyti: „...jaunuolis įsivertina, kur jam reikia pagalbos, pirmiausia vertinam jo poreikius ir tik tada rengiam planą...“ (SD4) „...pabendravus su jaunuoliu, išgryniname ko reikia, kokie lūkesčiai, po to sudarome bendrą planą kartu su jaunuoliu...“ (SD5) „...poreikių vertinimas, stiprios ir silpnosios pusės.“ (SD6). Tai rodo, kad labai svarbu nustatyti, kokios pagalbos reikia globojamam jaunuoliui. Socialinis darbuotojas kartu su jaunuoliu individualiai aptaria jaunuolio poreikius, nustato kokios pagalbos jam reikia, kad galėtų parengti individualų planą

Tyrimo duomenys atskleidė, kad bendradarbiaujant su jaunuoliu parengiamas, įgyvendinamas ir vertinamas individualus planas, kuris skirtas rengti jaunuolius savarankiškam gyvenimui palydimyje globoje. Socialinis darbuotojas individualiai su kiekvienu globojamu jaunuoliu sudaro individualų planą, nusprendžia kuriuos savarankiško gyvenimo įgūdžius reikia ugdyti. Socialinis darbuotojas aptaria su jaunuoliu kaip sekasi spręsti iškilusius sunkumus, vykdo plano stebėseną: „...su kiekvienu jaunuoliu individualiai dirba globos atvejo vadybininkas, (socialinis darbuotojas), kartu su juo sudaro planą, teikia pagalbą jį įgyvendinant, kartu su jaunuoliu aptaria, kas sekasi, kokie kyla sunkumai, kaip juos spręsti...“ (SD1) „...sudaromas kartu su jaunuoliu planas, kurias sritis reikia ugdyti, kurias reikia pastiprinti...“ (SD2) „...sudaromi individualūs planai kiekvienam jaunuoliui...“ (SD3) „...surašomos visos užduotys iki kada bus atliktos...“ (SD5) „...sudaromas savarankiško gyvenimo planas, ką pats jaunuolis nusimato, kurių silpnąją pusę reikia stiprinti.“ (SD6). Tai rodo, kad labai svarbu, individualiai parengtas savarankiško gyvenimo planas drauge su globojamu jaunuoliu, vykdomi plano aptarimai, analizuojama kas pavyko pasiekti, kokie kyla sunkumai, kaip juos galima įveikti.

Socialinių įgūdžių ugdymas. Tyrimas atskleidė rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui yra ugdomi socialiniai įgūdžiai: bendravimo, problemų sprendimo, savikontrolės (18 pav.).

18 pav. Socialinių įgūdžių ugdymo subkategorijos.

Šaltinis: Parengtas autorės.

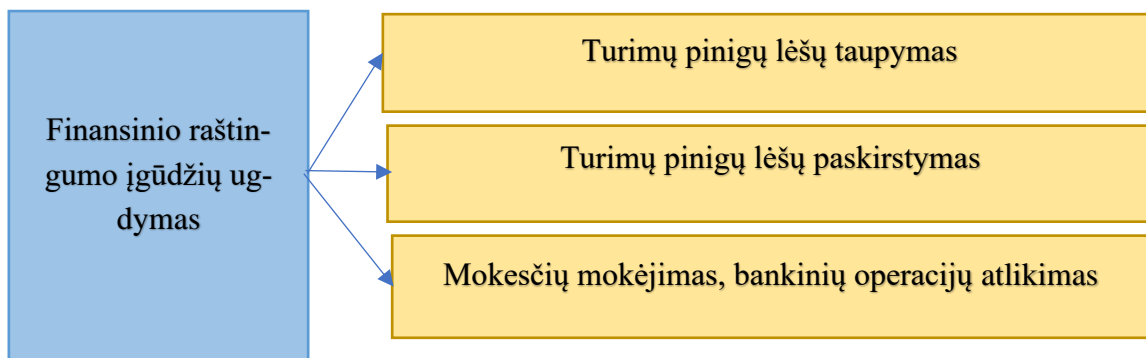
Tyrimo duomenys atskleidė, kad yra ugdomi jaunuolių bendravimo įgūdžiai. Jaunuoliai yra mokami pagarbiai bendrauti, kalbėti nepakeltu balso tonu, mokėti išklaudyti ir jausti pagarbą žmogui. Tai rodo tyrimo dalyvių teiginiai: „... ugdosi bendravimo įgūdžius, nes svarbu mokėti susikalbėti su

kitais žmonėmis...“ (SD2) „...mokame kaip bendrauti nepakėlus balso tono...“ (SD3) „...mokėti išklausyti, jausti pagarbą kitam asmeniui...“ (SD6) „...mandagiai bendrauti su žmonėmis.“ (SD7). Galima teigti, kad bendraujant jaunuoliai mokosi mandagiai bendrauti, kurti ir palaikyti pozityvius santykius.

Tyrimas atskleidė, kad globojamiems jaunuoliams svarbu ugdytis problemų sprendimo įgūdžius. Jaunuoliai skatinami problemas spręsti savarankiškai, mokėti valdyti konfliktines situacijas, apie problemas kalbėti, ieškoti galimų sprendimo būdų: „...skatiname jaunuolius problemas spręsti savarankiškai...“ (SD2) „...valdyti konfliktines situacijas, spręsti jas...“ (SD3) „...mokome apie problemas kalbėti garsiai, ieškoti sprendimo būdų.“ (SD4). Galima teigti, kad globojami jaunuoliai mokosi įvairių problemų ir konfliktų sprendimo būdų, kaip reaguoti į sudėtingas situacijas, priimti apgalvotus sprendimus.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad jaunuoliai ugdomi savikontrolės įgūdžių įvairiose kasdienėse veiklose, mokosi nesielgti impulsyviai: „...ugdyti gebėjimus valdyti savo emocijas, impulsus...“ (SD4) „...bandai jaunuolį vieną paleisti apsipirkti, žiūri kaip sekasi, pasakai, kad atneštų čekį ir pats patikrintu, ar viską nusipirko.“ (SD1).

Finansinio raštingumo įgūdžių ugdymas. Tyrimo duomenys atskleidė, kad ruošiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui palydimojoje globoje, ugdomi jų finansinio raštingumo įgūdžiai: turimų piniginių lėšų taupymo, turimų piniginių lėšų paskirstymo, mokesčių mokėjimo, bankinių operacijų atlikimo (19 pav.).

19 pav. Finansinio raštingumo įgūdžių ugdymo subkategorijos.

Šaltinis: Parengtas autorės.

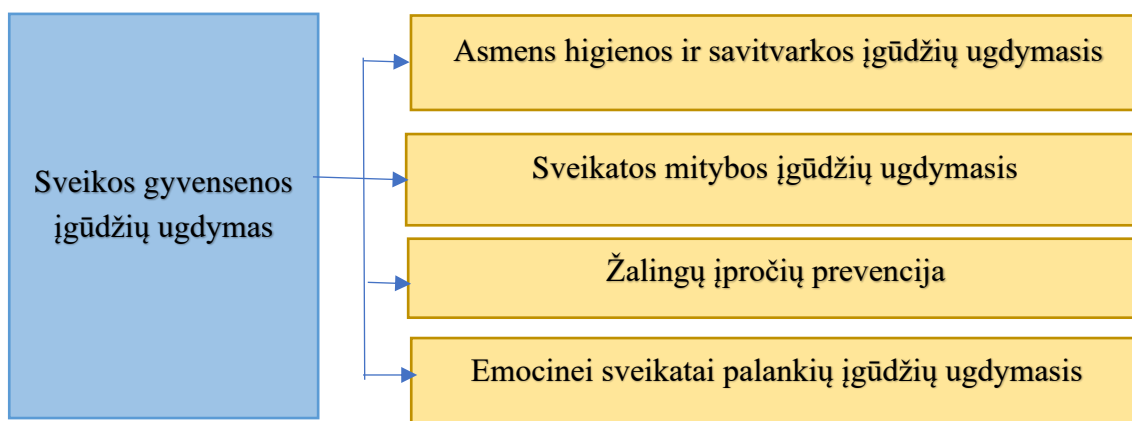
Tyrimas atskleidė, kad jaunuoliai ugdomi turimų piniginių lėšų taupymo įgūdžių. Jaunuoliai mokami kaip ir kiek kiekvieną mėnesį sutaupyti, kaip suplanuoti pirkinį krepšelį, nusiperkant tik būtiniausias prekes, aptariama ir rodoma kaip reikia lyginti kainas: „...mokome taupymo, kaip kiekvieną mėnesį atsidėti <...>kad visų pinigų neišleistų...“ (SD5) „...nupirkti būtiniausias prekes <.... padėti

suplanuoti pirkinių krepšelį<...>eini su jaunuoliu į parduotuvę, aptari kainas, rodai jam, nes prisi- perka čipsų, kokokolos , cigarečių, o maistui pinigų nėra<...>rodai kaip lyginti kainas.“ (SD1).

Tyrimo duomenys atskleidė, kad jaunuoliai palydimojoje globoje mokosi kaip racionaliai paskirstyti turimas pinigų lėšas. Jaunuoliams duodama tam tikra pinigų suma savaitei arba mėnesiui, yra aiškinama, rodoma kaip paskirstyti turimą pinigų sumą bei stebima kaip jaunuoliai geba suplanuoti pirkinių krepšelį, kiek išleidžia turimų pinigų, kad užtektų pragyventi: „...*turi tam tikrą pinigų sumą, į kurią turi sutilpti<...>mokosi, kaip ją paskirstyti<...>pradžioje pinigų suma duodama savai- tei, o ne mėnesiui, žiūrima, kaip tvarkosi...“ (SD1) „...duodama suma apie 40 eurų savaitei, stebima kaip jaunuolis tvarkosi su pinigais, kaip suplanuoja maisto ir higienos priemones.“ (SD2). Galima teigti, kad jaunuoliai mokosi savarankiškai valdyti savo turimus finansinius išteklius ugdydamiesi atsakingą finansinę elgseną.*

Tyrimas atskleidė, kad jaunuoliai palydimojoje globoje mokosi kaip mokėti mokesčius, atlikti įvairias bankines operacijas. Globos institucija organizuoja susitikimus su bankais, rodo, moko kaip atlikti bankinius pervedimus, atskirti sukčiavimo ir apgaulės atvejus, moko kaip naudotis elektronine bankininkyste: „*organizuojami su banku susitikimai, kaip prisijungti prie banko, daryti pervedimus, kai saugoti savo asmens duomenis, apie pasitaikančius sukčiavimo, apgaulės atvejus...“ (SD1) „...e- lektronine bankininkyste mokosi naudotis, turime generatorių, bandom rodom.“ (SD3). Jaunuoliai mokomi pirkti internetu, susimokėti mokesčius per internetinę bankininkystę. Globojamiems jau- nuoliams rodoma ir mokoma kaip uždeklaruoti skaitliukus šaltam, karštam vandeniui, skaičiuoti ko- munalinius mokesčius, kaip neišlaidauti, taupyti: „...*atidarome banko korteles, mokome pirkti inter- netu, mokėti mokesčius...“ (SD7) „...mokosi mokesčių mokėjimo...“ (SD2) „...mokosi mokesčius susimokėti, pavyzdžiui uždeklaruoti skaitliukus šaltam , karštam vandeniui, dujoms...“ (SD5) „...mo- kosi skaičiuoti komunalinius, kaip neišlaidauti, taupyti galima, aptariam kaip sekasi tą daryti.“ (SD7).**

Sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymas. Tyrimo duomenys atskleidė, palydimojoje globoje jaunuoliai ugdomi sveikos gyvensenos įgūdžių: asmens higienos ir savitvarkos, sveikos mitybos, e- mocinei sveikatai palankius įgūdžius, taip pat vykdoma žalingų įgūdžių prevencija (20 pav.).

20 pav. Sveikos gyvenenos įgūdžių ugdymo subkategorijos

Šaltinis: Parengtas autorės

Tyrimas atskleidė, kad globojamiems jaunuoliams ugdomi asmens higienos ir savitvarkos įgūdžiai. Jaunuoliams aiškinama, kad praustis reikia kiekvieną dieną, rodoma ir aiškinama kaip tvarkyti savo kambarį, tvarkyti, prižiūrėti ir skalbti drabužius: „...*rodai kaip reikia tvarkyti savo kambarį...*“ (SD2) „...*reikia aiškinti, kad reikia praustis kiekvieną dieną, drabužius skalbti reguliariai.*“ (SD4).

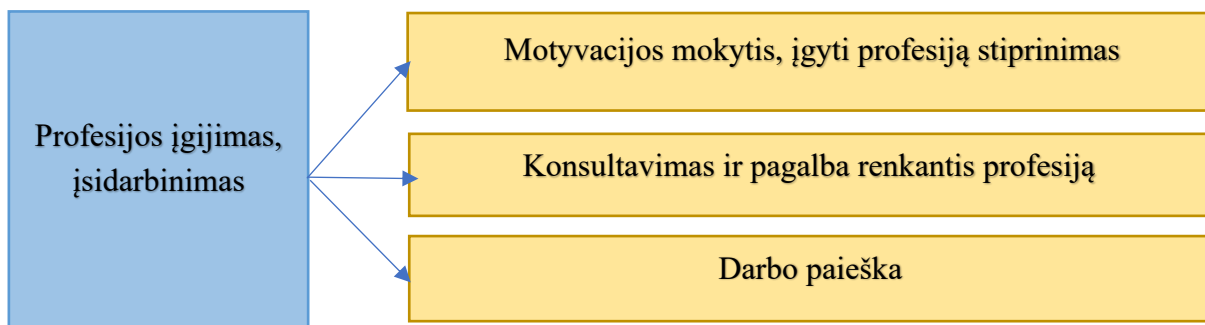
Tyrimo duomenys atskleidė, jog globojamiems jaunuoliams ugdomi sveikos mitybos įgūdžiai. Su jaunuoliai kalbama apie sveikos mitybos naudą, svarbą: „...*kalbame apie sveikos mitybos naudą, svarbą.*“ (SD4). Yra rengiamos šventės, kartu gaminamas maistas, prie bendro stalo aptariama sveikos mitybos svarba jaunam organizmui: „...*gaminame sveiką maistą, kartu <...> kalbamės, koks maistas yra vertingas organizmui...*“ (SD1) „...*rengiame bendras šventes arba prie pietų stalo kalbamės apie sveikos mitybos svarbą, svarbu kaip tu maitiniesi.*“ (SD3). Jaunuoliai mokosi sveikos mitybos gamindamiesi maistą, įgydami žinių diskutuodami apie sveiką mitybą, jos svarbą žmogaus sveikatai.

Tyrimas atskleidė, kad palydimajoje globoje skiriamas dėmesys žalingų įpročių prevencijai. Su jaunuoliais kalbama apie priklausomybes, kokią žalą organizmui daro alkoholio vartojimas, rūkymas, kitos psichotropinės medžiagos, analizuojamos realios situacijos: „...*kalbamės kokią žalą yra daroma organizmui kai jaunuolis rūko arba vartoja alkoholį...*“ (SD4) „...*aiškiname ir kalbamės apie psichotropinių medžiagų žalą, priklausomybes, analizuojame realius atvejus, priklausomų žmonių liudijimus.*“ (SD5). Organizuojami ir vykdomi mokymai apie lytinį šveitimą, apsaugos priemones: „...*vykdome mokymus jaunuoliams apie lytinį šveitimą, apsaugos priemones.*“ (SD6).

Tyrimo duomenys atskleidė, jaunuoliai ugdomi emocinei sveikatai palankius įgūdžius. Vykdomos psichologo konsultacijos asmenybės stiprinimui, emocinei būsenai gerinti, vykdomi motyvaciniai pokalbiai savivertei kelti, nes šie jaunuoliai turi žemą savivertę: „...*psichologo konsultacijos – savijautai, emocinei būsenai pagerinti...*“ (SD3) „...*lankosi pas psichologą asmenybės stiprinimui,*

emocinei būsenai gerinti...“ (SD6) „...labai maža savivertė, kurią nuolat reikia kelti, kalbėtis, motyvuoti.“ (SD1).

Profesijos įgijimas, įsidarbinimas. Tyrimo duomenys atskleidė, kad globojamiems jaunuoliams reikia ugdyti supratimą apie profesijos įgijimą, įsidarbinimą: motyvacijos mokytis, įgyti profesiją stiprinimas, konsultavimas ir pagalba renkantis profesiją, darbo paieška (21 pav.).

21 pav. Profesijos įgijimo, įsidarbinimo subkategorijos

Šaltinis: Parengtas autorės

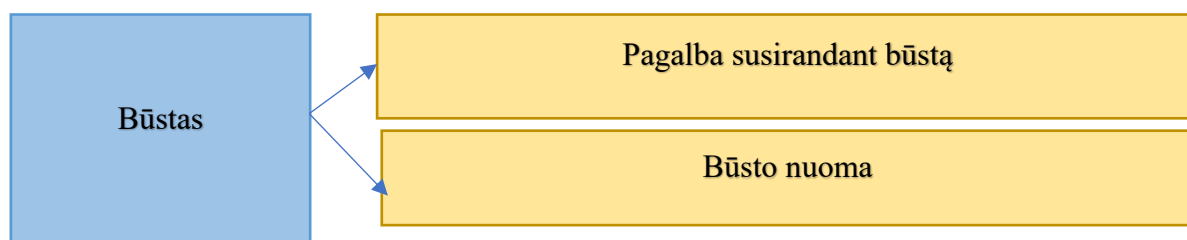
Tyrimu nustatyta, kad globojamiems jaunuoliams stinga motyvacijos mokytis ir pasirinkti norimą profesiją. Todėl palydimoje globoje su jaunuoliais dažnai kalbama, motyvuojama mokytis, skatinama baigti mokslus ir įgyti norimą profesiją: „...kalbi apie mokymosi svarbą, įgytą profesijos naudą...“ (SD1) „...šneki, aiškini, motyvuoji, kodėl svarbu yra mokytis, baigti mokslus.“ (SD5). Galima teigti, kad socialinis darbuotojas skatina jaunuolius mokytis bei apsispręsti jam pačiam dėl tinkamos profesijos pasirinkimo.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad jaunuoliams reikalinga pagalba ir konsultavimas renkantis profesiją. Apie profesijas jaunuolis sužino iš darbuotojo. Kartu su globojamu jaunuoliu darbuotojai vyksta į profesinių mokyklų atvirų durų dienas, taip susipažįsta su pačia profesija. Vyksta profesijos pasirinkimo aptarimas, profesijos pasimatavimas, kurio metu jaunuolis gali pats pabandyti norimą profesiją: „vykstame į profesinių mokyklų atvirų durų dienas...“ (SD3) „...kartu su jaunuoliu einame, dalyvaujame atvirų durų dienose, taip supažindiname ir patariame apie profesijos pasirinkimą...“ (SD4) „...profesijos pasimatavimas, kelias dienas jaunuolis kartu su paskirtu žmogumi dirba tą darbą.“ (SD7). Galima teigti, kad jaunuoliai yra supažindinami su norima profesija, ugdomas kryptingas profesijos pasirinkimas, padedama jaunuoliui išbandyti savo jėgas pasirinktoje profesijoje.

Tyrimas atskleidė, kad globojamiems jaunuoliams reikalinga pagalba ieškant darbo. Jaunuoliai yra konsultuojami darbo paieškos klausimais, padedama jaunuoliui parengti CV, motyvacinį laišką, aiškina, kad reikia skaityti, įsigilinti į darbo sutartis: „...konsultuojame ir padedam jaunuoliui ruošti CV, palaipsniui pats mokosi taip daryti...“ (SD3) „...padedam ieškant darbo, rengiant CV, rašant motyvacinį laišką, kad žinotų kas svarbu, kas turi būti <...> darbo sutarčių nagrinėjimas...“

(SD5) „...*padedame jaunuoliui paruošti CV.*“ (SD7). Su jaunuoliais kartu darbuotojai važiuoja į Užimtumo tarnybą, taip pat rodo, aiškina kaip reikia registruotis į minėtą įstaigą: „...*važiuojame patys į Užimtumo tarnybą...*“ (SD6) „...*rodome ir padedame užsiregistruoti į Užimtumo tarnybą.*“ (SD1).

Būstas. Tyrimo duomenys atskleidė, kad jaunuoliams reikalinga pagalba susirasti būstą (22 pav.).

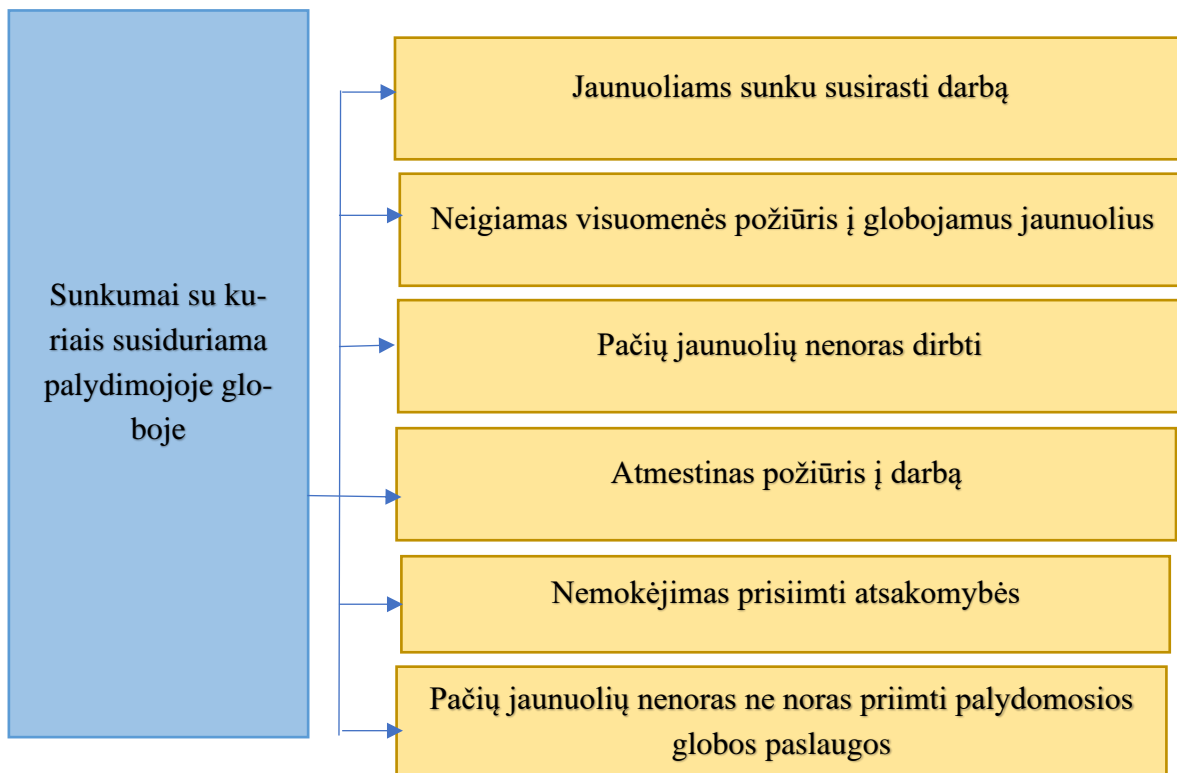
22 pav. Būsto subkategorijos

Šaltinis: Parengtas autorės

Tyrimo duomenys atskleidė, kad darbuotojai jaunuoliams padeda susirasti ir nusipirkti butą su lengvatine paskola, padeda susitvarkyti dokumentus socialiniam būstui gauti: „... *padedame susirasti ir nusipirkti būstą su lengvatine paskola...*“ (SD1) „...*ieškome kartu su jaunuoliu būsto...*“ (SD2) „...*pastatome į eilę būstui gauti.*“ (SD5).

Tyrimas parodė, kad globojamiems jaunuoliams reikalinga pagalba susirasti ir išsinuomoti būstą. Su jaunuoliu darbuotojas kartu vyksta apžiūrėti būsto, padeda pasirašyti būsto nuomos sutartį: „...*padedame išsinuomoti būstą <...> padedame pasirašyti nuomos sutartį...*“ (SD3) „...*kartu su jaunuoliu apžiūrima nuomojama būstą, padedu pasirašyti nuomos sutartį.*“ (SD5). Socialinio darbuotojo pagalba, renkantis jaunuoliui būstą nuomai yra labai svarbi. Socialinis darbuotojas, globojimui jaunuoliui yra artimas žmogus, kuris gali patarti dėl būsto nuomos, paaiškinti pasirašytų dokumentų svarbą.

Sunkumai su kuriais susiduriama palydimojoje globoje. Tyrimo duomenys atskleidė, kad teikiant palydimosios globos paslaugą susiduriama su įvairiais sunkumais: jaunuoliams sunku susirasti darbą, neigiamas visuomenės požiūris į globojamus jaunuolius, pačių jaunuolių nenoras dirbti, atmetinas požiūris į darbą, nemokėjimas prisiimti atsakomybės, pačių jaunuolių nenoras priimti palydimosios globos paslaugos (23 pav.).

23 pav. Sunkumų, su kuriais susiduriama palydimojame globoje subkategorijos

Šaltinis: Parengtas autorės

Tyrimo duomenys atskleidė, kad globojamiems jaunuoliams iki pilnametystės sunku susirasti darbą. Jaunuolių nepriima į darbą nuo 16 – 17 metų net vasaros laikotarpiu: „*sunkiau susirasti darbą, nepasitiki, bijo priimti...*“ (SD1) „*...net vasaros laikotarpiu suku įsidarbinti...*“ (SD2) „*...į darbą nepriima nuo 16-17 metų.*“ (SD6).

Tyrimas atskleidė neigiamą visuomenės požiūrį į globojamus jaunuolius. Tokius jaunuolius visuomenė, pasak tyrimo dalyvių, laiko tinginiais, melagiais, vagiais, iš „vaiknamio“: „*...tinginiai, melagiai, gali apvokti, jie iš vaiknamio...*“ (SD1) „*...deda anspaudą tokiems jaunuoliams...*“ (SD2) „*...atmestinas požiūris į tokius jaunuolius.*“ (SD3). Taigi visuomenė neigiamai priima globojamus jaunuolius, juos stigmatizuoja.

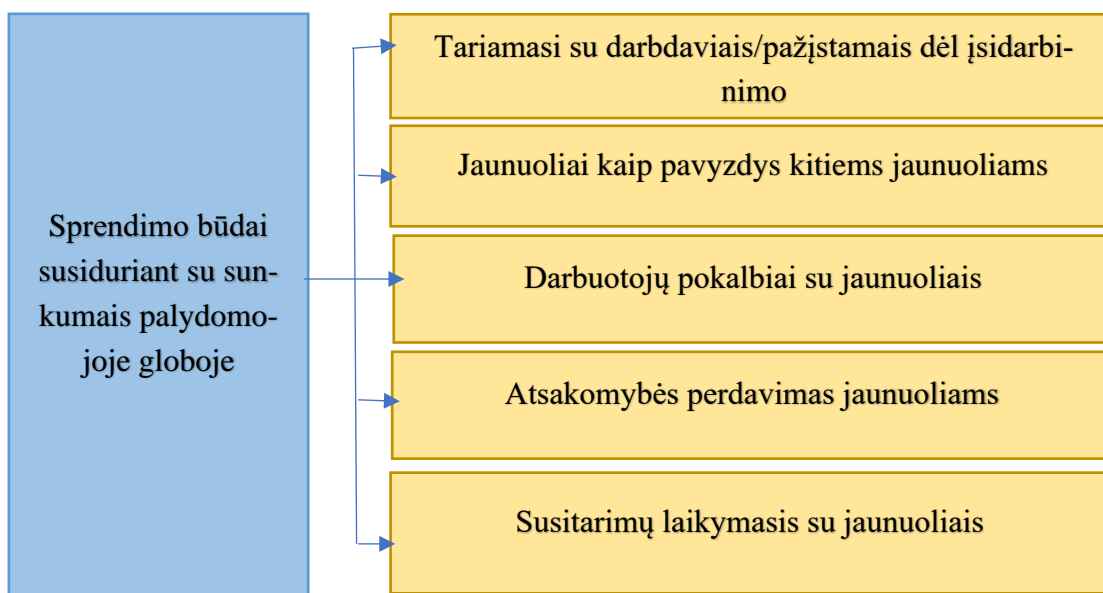
Tyrimas atskleidė ir pačių jaunuolių nenorą dirbti. Šie jaunuoliai labai sunkiai nori pradėti dirbti, nes trūksta motyvacijos, jie augo tokioje aplinkoje, kurioje nebuvo motyvacijos dirbti: „*...labai sunku jiems pradėti dirbti, nes auga tokioje aplinkoje, kur trūksta motyvacijos ir noro dirbti...*“ (SD1) „*...nėra motyvacijos darbui.*“ (SD7). Galima teigti, kad globojamiems jaunuoliams reikia stiprinti motyvaciją dirbti.

Tyrimo duomenys rodo, kad sunkumų kyla ir dėl atmestino kai kurių jaunuolių požiūrio į darbą. Remiantis tyrimo dalyvių teiginiais, jaunuoliai atmestinais žiūri į darbą, padirba keletą savaičių ir meta darbą: „*...žiūri atmestinais į darbą...*“ (SD1) „*...padirba vieną dvi savaites ir meta darbą.*“ (SD2).

Tyrimo duomenys atskleidė, kad sunkumų kyla, nes jaunuolis nemoka prisiimti atsakomybės už savo padarytus veiksmus, gyvenimą. Jaunuoliai nesilaiko duoto pažado, nemoka bendradarbiauti, dažnai darbuotojams tenka jaustis nepatogiai už jų padarytus netinkamus veiksmus: „...raudonuoji už juos, nes jie nemoka prisiimti atsakomybės už padarytus veiksmus...“ (SD1) „...nemokėjimas prisiimti atsakomybės už savo gyvenimą jiems kiša koją...“ (SD4) „...yra problemų su pažadų laikymusi ir bendradarbiavimu, nes stinga atsakomybės.“ (SD6)

Tyrimas atskleidė ir pačių jaunuolių nenorą priimti palydimosios globos paslaugą. Jaunuoliai dažnai patys mano, kad gali gyventi savarankiškai, nes jie patys viską žino, išmanomo, nors globos centro darbuotojai mato, jog jaunuoliui reikalinga pagalba ir jis negeba gyventi savarankiškai ir dėl to patiria nemažai nesėkmių, sunkumų: „...jaunuoliai nenori palydimosios globos paslaugos, nes jie viską patys gali savarankiškai, nors globos centras mato, kad jam reikalinga ši pagalba, nemoka tvarkytis savarankiškai, suklumpa...“ (SD1) „...nenori priimti palydimosios globos paslaugos, nes jie viską žino, išmano, nereikia pagalbos...“ (SD2) „...pats jaunuolis nenori paslaugos.“ (SD7). Kartais jaunuoliui sunku apsispręsti ir reikia išlaukti, kada jis pats apsispręs: „...labai ilgai reikia laukti, kada pats jaunuolis apsisprendžia.“ (SD7).

Sprendimo būdai susiduriant su sunkumais palydimuojuje globoje. Tyrimo duomenys atskleidė, kaip yra sprendžiami sunkumai, kurie patiriami palydimuojuje globoje: tariamasi su darbdaviais/pažįstamais dėl įsidarbinimo, jaunuoliai kaip pavyzdys kitiems jaunuoliams, darbuotojų pokalbiai su jaunuoliais, atsakomybės perdavimas jaunuoliams, susitarimų laikymasis su jaunuoliais (24 pav.).

24 pav. Sprendimo būdų susiduriant su sunkumais palydimuojuje globoje subkategorijos

Tyrimo duomenys atskleidė, kad vienas iš sprendimo būdų susiduriant su sunkumais palydimyje globoje, susijusiais su jaunuoliu įdarbinimu - tai darbuotojų pagalba tariantis su darbdaviais / pažįstamais dėl jaunuolių įdarbinimo. Dėl jaunuolių įdarbinimo tarimasis su darbdaviais, kad įdarbintų vienai arba dviem savaitėms bandomajam laikotarpiui: „...*tariamės, kad sudarytų galimybes jaunuoliui dirbti, įdarbintų 2 savaitėms bandomajam laikotarpiui...*“ (SD1) „...*su darbdaviu tariasi, kad jaunuolį priimtų į drabą...*“ (SD7) „...*su darbdaviu tariasi, kad jaunuolį priimtų į drabą pradžia nors savaitei.*“ (SD3). Taip pat darbuotojai naudoja savo ryšius su darbdaviais, kuriuos pažįsta, ieškant galimybių įdarbinti jaunuolį: „...*darbui rasti naudoji savo ryšius su man pažįstamais darbdaviais.*“ (SD2).

Tyrimas atskleidė, kad darbuotojai siekia spręsti sunkumus palydimyje globoje, kai jaunuoliai neturi motyvacijos mokytis, dirbti, jie pasitelkia kitus jaunuolius kaip pavyzdį, jų pagalbą motyvuojant jaunuolius. Tyrimo dalyviai nurodė, kad jaunuoliai kitus jaunuolius ragina mokytis, įgyti profesiją: „...*pavyzdžiui iš 16 jaunuolių, 2 jaunuoliai tvirtai žino, kad ko nori, reikia mokytis ir dirbti, ragina kitus mokytis...*“ (SD1) „...*mokosi profesinėje mokykloje, plytelių klijuotojas, gavo net stipendiją, savo pavyzdžiu rodo kitiems, kad svarbu įgyti profesiją.*“ (SD2). Galima teigti, kad motyvuoti ir norintys pakeisti savo gyvenimą globojami jaunuoliai stengiasi, mokytis, įgyja profesiją ir kaip sėkmės pavyzdys yra jaunuoliams, kurie nenori nieko siekti savo gyvenime.

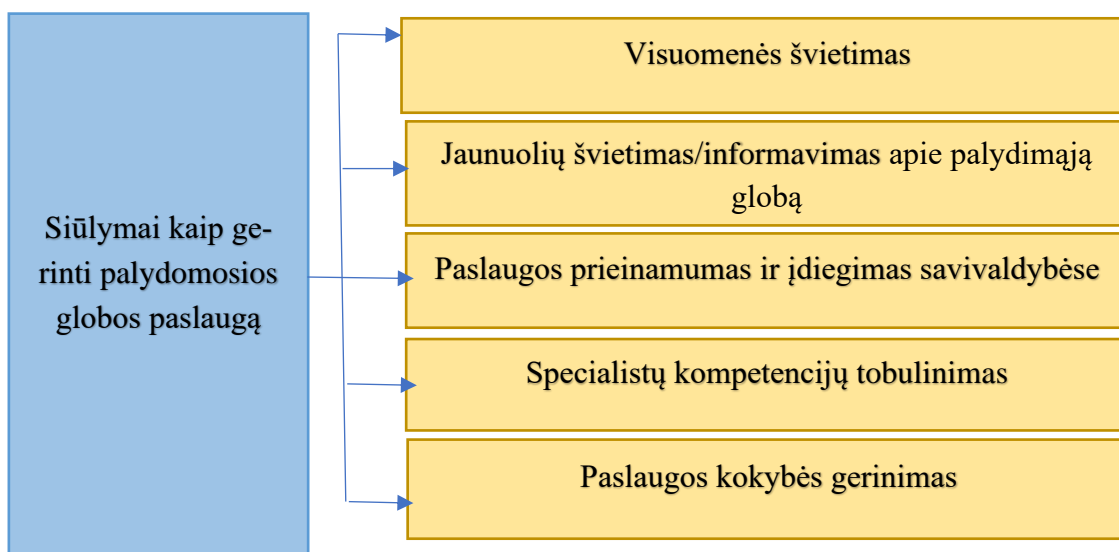
Tyrimo dalyviai atskleidė, kad siekdami spręsti sunkumus palydimyje globoje, jie kalbasi su jaunuoliais individualiai, organizuoja mokymus, kviečia įvairius specialistus: „...*mes aiškiname kalbamės, kad ne visi gauna, pavyzdžiui, gerus darbus <...>organizuojam mokymus, kviečiame specialistus...*“ (SD1) „...*individualiai kalbamės, aiškinamės.*“ (SD4). Pokalbiai ir aiškinimai vyksta apie netinkamo elgesio pasekmes, bendrumą, draugystę ir kad kiekvienas jaunuolis yra atsakingas už save: „...*daug kartų aiškinama apie netinkamo elgesio pasekmes...*“ (SD2) „...*pokalbiai, bendrumas, draugystė...*“ (SD7) „...*kalbama, kad tu esi atsakingas už save.*“ (SD4).

Tyrimas atskleidė, kad siekdami spręsti sunkumus palydimyje globoje darbuotojai perduoda atsakomybę jaunuoliams. Paskirstoma kas už ką atsakingas: „...*padalinimas, kas perka indų ploviklį, kas valo WC...*“ (SD3) „...*užsikišo kriauklė, ką darom, patys savo jėgomis susitvarko.*“ (SD4). Jaunuoliai yra nukreipiami į tam tikras įstaigas nuvykti patys: „...*skauda dantį, skambina į polikliniką patys...*“ (SD1) „...*pačiam nuvažiuoti į mokesčių inspekciją, išimti popierinę pažymą...*“ (SD2) „...*rado piniginę laiptinėje, skambina policijai.*“ (SD5).

Tyrimo duomenys rodo, kad darbuotojai, siekdami spręsti susidariusius sunkumus palydimyje globoje, pratina jaunuolius laikytis susitarimų, taip jaunuoliai mokosi atsakomybės, savikontrolės, pareiškumo. Jaunuoliai turi laiku grįžti namo, gerbti vieni kitus, būti mandagūs, nekritikuoti kito žmogaus jį įžeidžiančiu būdu: „...*apie grįžimą namo, mokomės tylos laiko, gerbti vieni kitus.*“

“(SD4) „...laiku grįžti namo...”(SD5) „...susitarimas būti mandagiam, nekritikuoti kito, jį pažemiant, įžeidžiai.“ (SD6). Galima daryti išvadą, siekiant spręsti sunkumus, globojami jaunuoliai mokomi prisiimti atsakomybę, ugdytis pareigingumo jausmą, būti mandagiam, gerbti save ir kitus.

Siūlymai, kaip gerinti palydimosios globos paslaugą. Tyrimo duomenys atskleidė siūlymus gerinti palydimosios globos paslaugą: visuomenės švietimas, jaunuolių švietimas/informavimas apie palydimąją globą, palydimosios globos paslaugų prieinamumas ir įdiegimas savivaldybėse, specialistų kompetencijų tobulinimas, paslaugos kokybės gerinimas (25 pav.).

25 pav. Siūlymų, kaip gerinti palydimosios globos paslaugą subkategorijos

Šaltinis: Parengtas autorės

Tyrimo duomenys atskleidė, kad siekiant gerinti palydimosios globos paslaugą siūlomą šviesti visuomenę, daugiau skelbti apie palydimosios globos paslaugą: „...reikia šviesti kas yra palydimoji paslauga...” (SD1) „...daugiau kalbėti apie paslaugą...” (SD5) „...viešinti daugiau.“ (SD6). Tai rodo, kad svarbu viešinti visuomenėje apie palydimosios globos paslaugą.

Tyrimas atskleidė, kad siekiant gerinti palydimosios globos paslaugą, daugiau reikia šviesti ir informuoti pačius jaunuolius, nes dauguma jaunuolių nežino apie palydimosios globos paslaugą: „...šviesti ir informuoti pačius jaunuolius...” (SD1) „...šviesti, nes jaunuoliai nežino, kad yra tokia paslauga...” (SD5) „...nes daugelis jaunuolių nežino, kad tokia paslauga egzistuoja “ (SD6).

Tyrimu identifikuota, kad norint gerinti palydimosios globos paslaugą, reikia kad pati paslauga būtų prieinama visiems jaunuoliams, įdiegta visose savivaldybėse ir mažinti esamą dokumentaciją šiai paslaugai gauti: „...paslauga būtų prieinama visiems jaunuoliams...” (SD1) „...visose savivaldybėse būtų...” (SD2) „...paslaugos prieinamumas rajonuose...” (SD7) „...didinti pačios paslaugos prieinamumą, pažinti dokumentaciją.“ (SD5). Tyrimo dalyviai nurodė, kad ruošiant

palydimosios globos aprašą būtų įtraukiami patys darbuotojai į šį procesą, kad paslauga būtų veiksmingesnė reikėtų suvienodinti standartus: „...*aprašo tobulinimas, įtraukiant darbuotoją į procesą <...> paslaugos prieinamumas, standartų suvienodinimas.*“ (SD6). Tai rodo, kad palydimosios globos paslauga globojamiems jaunuoliams nėra prieinama ir įdiegta visuose savivaldybėse.

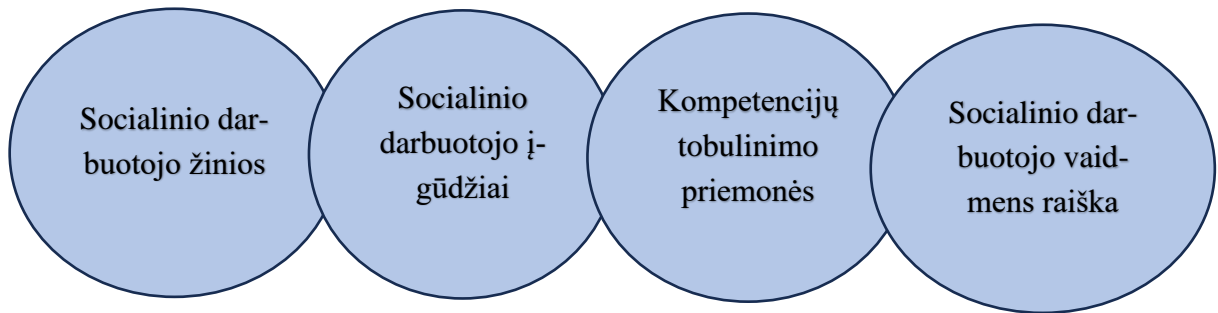
Tyrimas atskleidė, kad palydimosios globos paslauga būtų veiksmingesnė, svarbu tobulinti specialistų kompetencijas dirbti palydimajoje globoje: „*specialistų kompetencijų didinimas...*“ (SD1) „...*jie patys nelabai supranta kas tai per paslauga.*“ (SD2).

Tyrimo duomenys atskleidė, kad reikia gerinti pačios paslaugos kokybę, atlikti tyrimus, vertinti paslaugos rezultatus: „...*matuoti gaunamą rezultatą, o ne teikti paslaugą dėl akių.*“ (SD2). Taip pat tyrimas atskleidė, kad svarbu bendradarbiauti su kitomis savivaldybėmis, organizuoti bendrus pasitarimus, dalintis gerąja patirtimi: „...*organizuoti bendrus susitikimus su kitomis savivaldybėmis, dalintis gerąja patirtimi.*“ (SD6).

Tyrimas atskleidė, kad ugdant palydimajoje globoje jaunuolių savarankiško gyvenimo įgūdžius yra sudaromas individualus savarankiško gyvenimo planas kartu su jaunuoliu, kuriuos įgūdžius reiki ugdyti. Savarankiško gyvenimo planas yra stebimas ir analizuojamas socialinio darbuotojo aptariant sėkmes ir kilusius sunkumu bei ieškant jų sprendimų su jaunuoliu. Teikiant palydimosios globos paslaugą darbuotojai susiduria su sunkumais - jaunuoliams sunku susirasti darbą, pačių jaunuolių nenoras dirbti ir atmetinas požiūris į darbą, nemokėjimas prisiimti atsakomybės už savo padarytus veiksmus, neigiamas visuomenės požiūris į globojamus jaunuoliu bei pačių jaunuolių nenoras priimti palydimosios globos paslaugos. Identifikuoti pasiūlymai dėl palydimosios globos paslaugos – tai visuomenės ir pačių jaunuolių švietimas apie palydimąją paslaugą, kad paslauga būtų įdiegta ir prieinama visuose savivaldybėse, didinti specialistų kompetencijas bei gerinti pačios paslaugos kokybę.

3.2.3 Socialinių darbuotojų vaidmuo ir kompetencija rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui

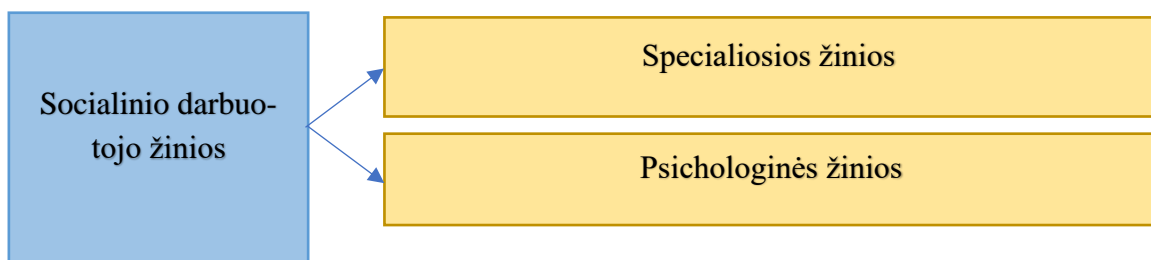
Tyrimo duomenys atskleidė, kokius vaidmenis atlieka ir kokias kompetencijas turi turėti socialinis darbuotojas rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui. Išanalizavus tyrimo duomenis buvo išskirtos 4 kategorijos, atskleidžiančios, socialinio darbuotojo vaidmenis, reikalingas žinias, įgūdžius rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui, darbuotojų kompetencijų tobulinimo priemonės (26 pav. ir 4 priedas).

26 pav. Socialinių darbuotojų vaidmuo ir kompetencijos rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui kategorijos.

Šaltinis: Parengta autorės.

Socialinio darbuotojo žinios. Tyrimo duomenys atskleidė, kad socialiniam darbuotojui, rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui, reikalingos specialiosios ir psichologinės žinios (27 pav.).

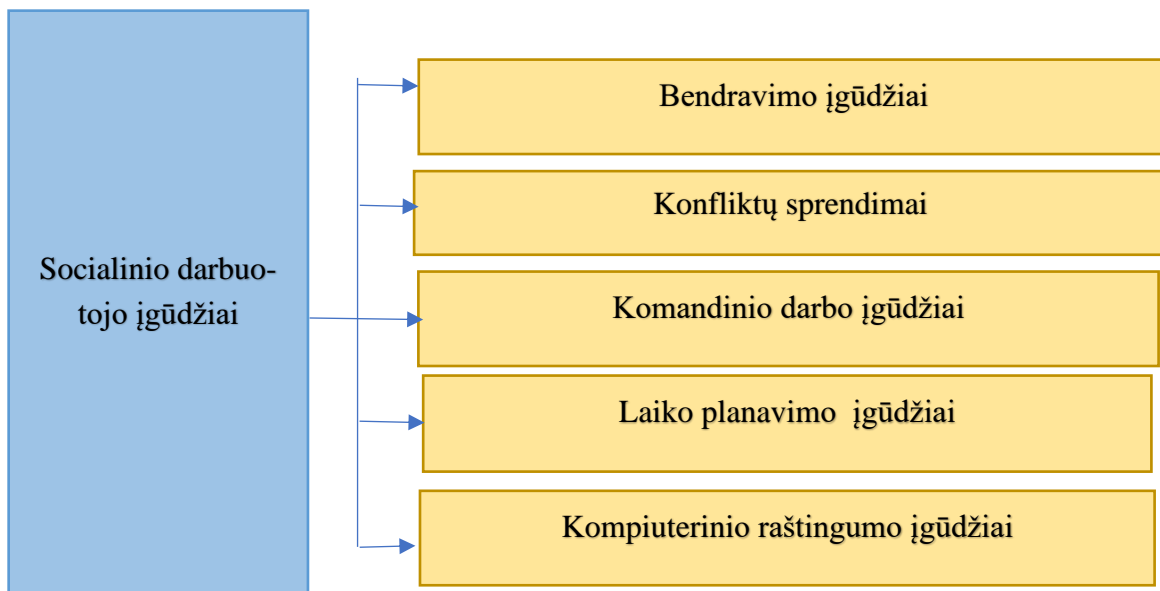
25 pav. Socialinio darbuotojo žinių subkategorijos.

Šaltinis: Parengtas autorės.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad socialiniam darbuotojui rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui svarbios teisinės žinios, taip pat reikia išmanyti finansinį raštingumą, informacines komunikacines technologijas: „...*teisės aktai kai imi buto paskolą...*“ (SD1) „...*mokėti naudotis teisinėmis žiniomis...*“ (SD2) „*išmanyti finansinį raštingumą, teisės aktus...*“ (SD3) „...*įstatymų išmanymas, pvz. dėl darbo, švietimo...*“ (SD5) „...*visi įstatymai tai išmokos sveikatos pasikeitimai, neįgalumas...*“ (SD4) „...*išmanumas IKT.*“ (SD6).

Tyrimas atskleidė, kad socialinis darbuotojas turi turėti psichologinių žinių rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui. Psichologinės žinios padeda geriau suprasti jaunuolį, kurti konstruktyvius santykius, spręsti problemas, konfliktus, suvaldyti stresą: „*psichologinės žinios padeda suvaldyti stresą, būti empatiškam...*“ (SD4) „...*padeda nes turiu psichologinį išsilavinimą, padeda suprasti, kalbėti...*“ (SD6) „...*padeda giliau suprasti jo jausmus.*“ (SD7).

Socialinio darbuotojo įgūdžiai. Tyrimo duomenys atskleidė, kad socialiniam darbuotojui, rengiant globojamus jaunuolius savarankiškam gyvenimui, turi turėti: bendravimo, konfliktų sprendimo, komandinio darbo, laiko planavimo įgūdžius, kompiuterinio raštingumo įgūdžius (26 pav.).

26 pav. Socialinio darbuotojo įgūdžių subkategorijos.

Šaltinis: Parengtas autorės.

Tyrimo duomenys rodo, kad ruošiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui socialinis darbuotojas turi turėti išugdytus bendravimo įgūdžius. Tyrimo dalyviai nurodė, kad svarbu mokėti su jaunuoliais lygiavertiškai bendrauti, bendravimas turi būti atviras: „...*mokėti bendrauti...*“ (SD2), „...*lygiavertis bendravimas...*“ (SD4) „...*atviras bendravimas...*“ (SD5) „...*bendrauti kaip su lygiu.*“ (SD6).

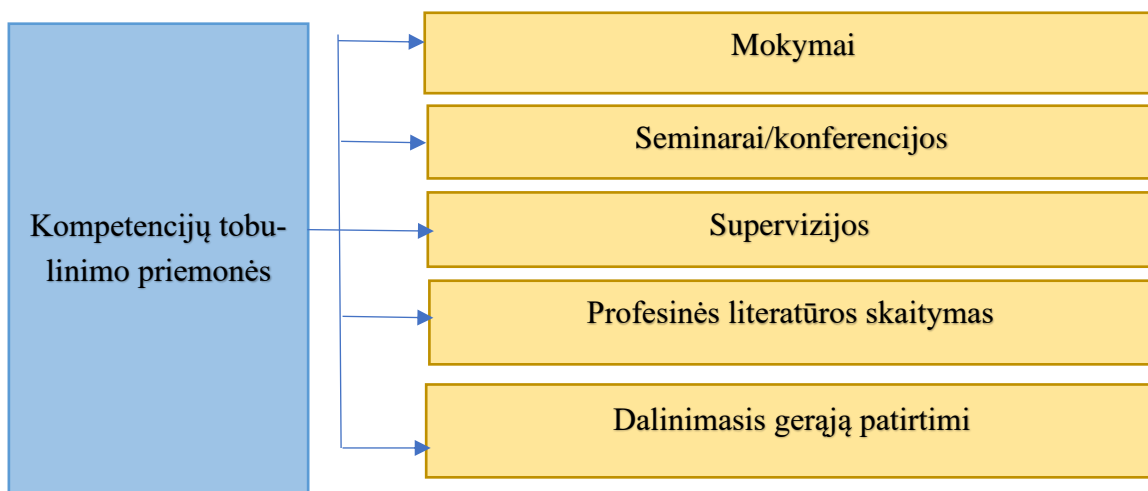
Tyrimas atskleidė, kad socialiniai darbuotojai turi mokėti valdyti konfliktus, spręsti įvairias konfliktines situacijas: „...*mokėti suvaldyti ir išspręsti įvairias konfliktines situacijas...*“ (SD3) „...*spręsti įvairius konfliktus, konfliktines situacijas...*“ (SD4) „...*mokėti spręsti konfliktus.*“ (SD5).

Tyrimas atskleidė, kad socialiniam darbuotojui svarbūs komandinio darbo įgūdžiai. Darbas komandoje yra labai svarbus, nes padeda geriau priimti sprendimus, valdyti sudėtingas situacijas: „...*gebėjimas dirbti komandoje, greitai priimti sprendimus...*“ (SD2) „...*mokėjimas dirbti komandoje, nes galima valdyti ekstremalias situacijas.*“ (SD3). Tai rodo, kad komandinis darbas duoda geresnių rezultatų, geriau yra prisitaikoma prie pokyčių, o kiekvienas darbuotojas gali geriau atsiskleisti.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad socialinis darbuotojas turi turėti laiko planavimo įgūdžių: „...*mokėti planuoti, valdyti laiką...*“ (SD2) „...*svarbus laiko planavimas.*“ (SD3). Darbuotojas turi mokėti racionaliai paskirstyti laiką atlikti darbinės funkcijas bei užduotis.

Tyrimo duomenys rodo, kad socialinis darbuotojas turi turėti IKT įgūdžius: „...*technologijų išmanymas ir gebėjimas jomis naudotis svarbus...*“ (SD3) „*skaitmeninis raštingumas padeda valdyti informaciją, komunikuoti*.“(SD5). IKT išmanymas padeda socialiniam darbuotojui veiksmingiau teikti palydimosios globos paslaugą jaunuoliams, ieškoti įvairios informacijos susijusios su pagalba jaunuoliams.

Kompetencijų tobulinimo priemonės. Tyrimo duomenys atskleidė, kad socialiniai darbuotojai kompetencijas tobulina mokymuose, seminaruose/konferencijose, supervizijose, skaito profesinę literatūrą, dalinasi gerąja patirtimi (27 pav.).

27 pav. Kompetencijų tobulinimo priemonių subkategorijos

Šaltinis: Parengtas autorės

Tyrimo duomenys atskleidė, socialiniai darbuotojai dalyvauja įvairiuose mokymuose apie paauglių trauminį išgyvenimą, elgesio sunkumus, pagalbos būdus, savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymą: „...*apie paauglius, susijusius su gyvenimo traumomis...*“ (SD3) „... *apie elgesio sunkumus ir pagalbos būdus.*“ (SD5), „...*savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo metodus*“ (SD2). Šiame darbe socialinis darbuotojas turi neperdegti, todėl svarbūs mokymai apie perdegimo prevenciją: „...*mokymai apie perdegimo sindromą.*“ (SD6). Galima teigti, kad socialiniams darbuotojams naudinga dalyvauti mokymuose, kadangi jie gilina savo esamas žinias.

Tyrimas atskleidė, kad socialiniai darbuotojai dalyvauja įvairiose konferencijose, kurios susijusios su pagalbos teikimu paaugliams: „...*dalyvauju įvairiose konferencijose...*“ (SD4) „...*konferencijos susijusios su pagalbos teikimu.*“ (SD6). Konferencijų metu darbuotojai sužino naujesnius pagalbos teikimo metodus, turi galimybę dalintis savo patirtimi.

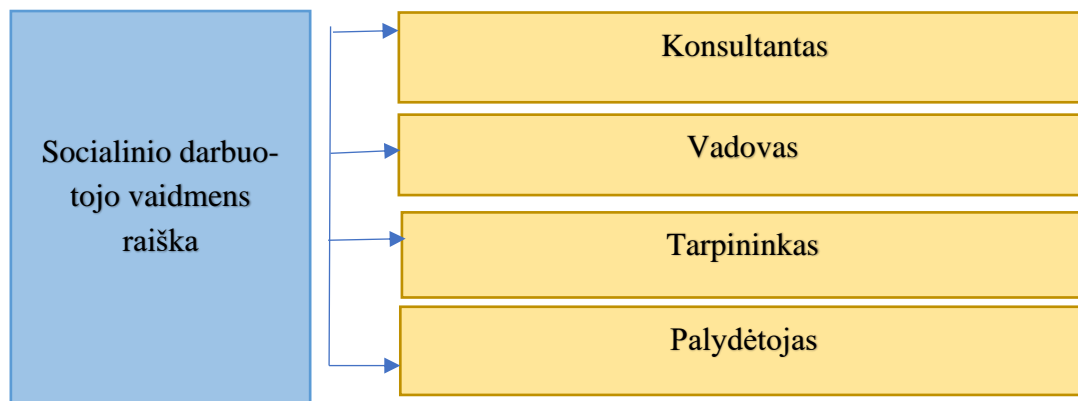
Dalyvauja kasmet supervizijose, kuriose aptariamos įvairios situacijos: „...*dalyvauju supervizijose, galima aptarti situacijas...*“ (SD1) „...*supervizijose dalyvaujame kiekvienus metus.*“ (SD3).

Supervizijų metu darbuotojai, aptardami įvairias sudėtingesnes situacijas, atranda veiksmingesnius jų sprendimo būdus.

Tyrimo dalyviai atskleidė, kad nuolat skaito profesinę literatūrą. Socialiniai darbuotojai nuolat domisi naujovėmis, skaito naujausią literatūrą: „...žinių ieškojimas, literatūros skaitymas...“ (SD4) „...visą laiką domiuosi, skaitau ieškau...“ (SD5) „...domiuosi naujovėmis.“(SD6). Taigi socialinių darbuotojų savišvieta įgalina juos atnaujinti profesines žinias, jas taikyti profesinėje veikloje.

Socialiniai darbuotojai dalinasi gerąja patirtimi. Tyrimo dalyviai įvardijo, kad važiuoja į kitas šalis, dalinasi įžvalgomis kaip dirbama su jaunuoliais, daromi bendri susitikimai ir aptarimai su kitomis įstaigomis, vadovybe, administracija, kurių metu dalijamasi patirtimi: „...važiuojame į kitas šalis, dalinasi šalys savo patirtimi...“ (SD4) „...susitikimai su kitomis įstaigomis, aptarimai...“ (SD5) „...bendri aptarimai su vadovybe, administracija.“ (SD6).

Socialinio darbuotojo vaidmuo. Tyrimo duomenys atskleidė, socialinio darbuotojo vaidmenis: konsultantas, vadovas, tarpininkas, palydėtojas (28 pav.).

28 pav. Socialinio darbuotojo vaidmenų raiška subkategorijos

Šaltinis: Parengtas autorės

Tyrimo duomenys atskleidė, kad socialinis darbuotojas atlieka konsultanto vaidmenį. Socialinis darbuotojas globojamus jaunuolius nuolat konsultuoja įvairiais klausimais, informuoja: „...nuolat konsultuojame įvairiais klausimais...“ (SD1) „...duoti patarimus, konsultuoti, informuoti...“ (SD2) „...esant poreikiui visada konsultuojame.“ (SD3)

Tyrimas atskleidė, kad socialinis darbuotojas palydimajame globoje atlieka vadovo vaidmenį, koordinuoja darbuotojų veiklą, stebi kaip komandoje dirba specialistai: „...nustato kryptis ir veiklos būdus, <...>koordinuoja darbuotojų veiklą...“ (SD2) „...stebi kaip dirba komanda ir pats įsitraukia į komandos darbą.“ (SD3).

Socialinis darbuotojas, dirbdamas su globojamais jaunuoliais palydimajame globoje, atlieka tarpininko vaidmenį. Socialinis darbuotojas padeda ieškoti ir rinkti informaciją jaunuoliams susijusia su darbo paieška: „...darbo paieška, informacijos surinkimas, <...>sąskaitų tvarkymas.“ (SD5).

Socialiniai darbuotojai jaunuolius palydi į institucijas į kurias jiems eiti nedrašu, padeda išspręsti turtinius klausimus: „...*palydėjimas į institucijas, kur patys bijo eiti...*“ (SD5) „...*dėl turtinių klausimų, paveldėjimo.*“ (SD6).

Taip pat socialinis darbuotojas, dirdamas su globojamais jaunuoliais, atlieka palydėjo vaidmenį. Tyrimo dalyviai nurodė, kad jie yra tarsi jaunuolių palydėjai į gyvenimą, padeda jaunuoliui augti kaip asmenybei: „...*palydėtojas į gyvenimą, kaip jam reikia...*“ (SD1) „...*palydėtojas, padeda augti kaip asmenybei.*“ (SD4).

Tyrimas atskleidė, kad ruošiant globojamus jaunuolius savarankiškam gyvenimui socialiniai darbuotojai turi turėti specialiųjų ir psichologinių žinių, bendravimo, konfliktų sprendimo, laiko planavimo, darbo komandoje, IKT įgūdžių. Darbuotojai nuolat tobulina savo kompetencijas supervizijoje, seminaruose, konferencijose, skaityto profesinę literatūrą, dalinasi gerąja patirtimi su kolegomis apie efektyvesnius paslaugos teikimo būdus. Socialinis darbuotojas palydimoji globoje dirbdama su jaunuoliais atlieka įvairius vaidmenis - konsultanto, vadovo, tarpininko, palydėjo.

3.3 Diskusija

Tyrimu identifikuota, kad globojami jaunuoliai, kurie stokoja savarankiško gyvenimo įgūdžių, sulaukę pilnametystės ir palikę globos įstaigą, susiduria su įvairiais sunkumais pradėję gyventi savarankiškai. Todėl tokiems jaunuoliams reikalinga pagalba, teikiant palydimosios globos paslaugą, padedant jiems ugdytis savarankiško gyvenimo įgūdžius bei padedant ir įgalinant juos spręsti kylančias problemas pradėjus gyventi savarankiškai. Tyrimas atskleidė, kad globojami jaunuoliai stokoja įvairių socialinių įgūdžių - tai kontakto užmezgimo, problemų, konfliktų sprendimo, pasitikėjimo savimi ir kitais, menka savivertė, atsispyrimo neigiamai įtakai, savikontrolės. Panašias tendencijas atskleidė ir kiti tyrimai, rodantys, kad globojami jaunuoliai stokoja socialinių įgūdžių. Mendes ir kt. (2014) teigė, kad globojami jaunuoliai neturi pakankamai įgytų socialinių įgūdžių, turi žemą savivertę, nesugeba užmegzti santykių, nemoka konstruktyviai spręsti problemų, negeba atsispyri neigiamai įtakai. Akister, Owens, Goodyer (2009) ir Smith (2017) savo tyrimuose pažymi, kad jaunuoliai turi menką savivertę, sunkiai įgyją pasitikėjimą svetimais žmonėmis. Mendes (2011), Heerde, Hemphill ir Scholes – Balog (2016), Gypen (2017) akcentavo, kad jaunuoliai sunkiai atsispyria neigiamai įtakai, dažnai vartoja alkoholį, psichotropines medžiagas, norėdami būti pripažintais savo grupės draugų. Lietuvos mokslininkai (Samašonok (2006, 2013), Žukauskienė (2006), Kviestkienė (2005), Stažinskaitė (2017) savo tyrimuose atskleidė, kad globojami jaunuoliai stokoja socialinių įgūdžių, nemoka kurti pozityvių santykių su bendraamžiais, dažnai nepasitiki savimi, turi žemą

savivertę, todėl stokojant socialinių įgūdžių jaunuoliai patiria sunkumų pradėję gyventi savarankiškai, adaptuotis naujoje aplinkoje.

Tyrimas atskleidė, kad globojami jaunuoliai stokoja finansinio raštingumo įgūdžių, ypač jiems sunku suplanuoti, racionaliai paskirstyti turimas lėšas, jas valdyti, taupyti. Shinina ir Mitinos (2019) atliktas tyrimas taip pat parodė, kad globojami jaunuoliai nemoka tvarkyti, valdyti savo turimų finansų, nemoka tinkamai susiplanuoti pirkinių, neužtenka pajamų susimokėti mokesčiams. Tyrimas parodė, kad globojamiems jaunuoliams trūksta sveikos gyvensenos įgūdžių, dalis jaunuolių yra linkę į įvairias priklausomybes, stokoja asmens higienos įgūdžių. Shin (2005) pažymi, kad globojami jaunuoliai dažnai problemas sprendžia įvairiais destruktiviais būdais tai alkoholio ir psichoaktyvių medžiagų vartojimu. Astrauskienė, Gaspero, Žibaitytė, Žagmino, Stuko (2009), taip pat akcentavo, kad jaunuoliai savo problemas sprendžia psichotropinių medžiagų vartojimu, kadangi jie jaučiasi vieniši, niekam nereikalingi. Tyrimas atskleidė, kad globojamiems jaunuoliams stinga profesinės karjeros planavimo įgūdžių, jie neturi motyvacijos mokytis, įgyti profesijos, dirbti. Rėklaitienė (2008), Djačenko (2010), tai pat akcentavo, kad globojamiems jaunuoliams stinga žinių ir įgūdžių planuoti savo karjerą, jaunuoliai nesuvokia, nevertina išsilavinimo svarbos.

Tyrimas atskleidė, kad jaunuoliai turi daug psichologinių problemų tai baimė, nežinomybė, nesaugumas/stresas, neturėjimas emocinės paramos, nenoras priimti pagalbos. Samašanok (2009) pažymi, kad globojami jaunuoliai išgyvenę neigiamas patirtis šeimoje, įgyja įvairias baimes, nuolat patiria stresą. Dragu (2019) teigia, kad jaunuoliai jaučiais vieniši, neturi artimųjų palaikymo, paramos, dažnai patiria nežinomybės jausmą.

Tyrimu identifikuota, kad globojamiems jaunuoliams labai svarbu šalia esančio suaugusio asmens parama, pagalba, pradedant savarankišką gyvenimą, nes tada jaunuoliai jaučiasi emociškai saugiai, nesijaučia vieniši. Jaunuoliams reikia padėti pateikti dokumentus įvairioms įstaigoms, padėti ieškoti darbo, pasiruošti darbo pokalbiams. Jaunuoliui augančiam globos namuose suaugusio kelią palengvina šalia esantis suaugęs žmogus - socialinis darbuotojas.

Tyrimas atskleidė, kad palydimosios globos paslaugą globojami jaunuoliai sužino iš kaimynų, artimų giminaičių, pats jaunuolis gali kreiptis savarankiškai dėl paslaugos suteikimo arba palydimosios globos paslaugą gali gauti globos institucijoje. Stein (2012), Mendesas, Jonsonas, Molenhuddinas (2011), Beauchamp (2014) akcentavo, kad jaunuoliai kurie palieka globos instituciją susiduria su įvairiais sunkumais, todėl tokiems jaunuoliams reikia teikti palydimosios globos paslaugą. St. Luke's Anglikare & Whitelion (2008) savo tyrimuose pažymi, kad jaunuoliui ugdyti gyvenimo įgūdžius, padėti įveikti sunkumus reikalinga tęstinė pagalba - palydimoji globa. Socialinių paslaugų kataloge (2006, suvestinė redakcija 2023-09-27), akcentuojama, kad likę be tėvų globos vaikai (nuo 16 m.), kuriems teikiama globa (rūpyba) socialinės globos įstaigoje, socialinę riziką patiriantys vaikai (nuo

16 m), vaikai nuo 16 metų, kurie gyvena socialinę riziką patiriančiose šeimose bei sulaukę pilnamestės asmenys (iki 24m.).

Tyrimu identifikuota, kad rengiant globojamus jaunuolius savarankiškam gyvenimui yra sudaromas individualus planas pagal jaunuolio poreikius. Palydėjimo poreikį nustato ir įvertina globos atvejo vadybininkas – socialinis darbuotojas. Jis kartu su jaunuoliu individualiai sudaro individualų pagalbos planą, kokią sritį reikia stiprinti. Individualus savarankiško gyvenimo planas teikiant palydimąją paslaugą akcentuojamas šią paslaugą reglamentuojančiuose dokumentuose (Socialinių paslaugų katalogas, 2006). Muir ir Hand (2018), Beauchamp (2014) akcentavo, kad socialinis darbuotojas turi kartu su jaunuoliu sudaryti individualų pagalbos planą ir nustatyti, kokius savarankiško gyvenimo įgūdžius reikia ugdyti.

Tyrimas atskleidė, kad rengiant globojamus jaunuolius savarankiškam gyvenimui ugdomi bendravimo, problemų sprendimo, savikontrolės įgūdžiai. Braslauskienė (2002), Samašanok (2009), Paigozina (2009), taip pat akcentavo, kad gerai išugdyti socialiniai įgūdžiai padeda jaunuoliui spręsti iškilusius sunkumus visuomenėje. Liu ir kt. (2020) pažymėjo, kad jaunuoliai turintys savikontrolės įgūdžius, apdairiau elgiasi sudėtingose situacijose, geba išsikelti realius tikslus ir strategijas jiems pasiekti.

Tyrimas identifikuota, kad globojamiems jaunuoliams ugdomi finansinio raštingumo įgūdžiai. Jaunuoliai mokomi taupyti turimas lėšas, mokėti mokesčius, atlikti bankines operacijas. Amagir (2020) pažymėjo, kad labai svarbu ugdyti finansinio raštingumo įgūdžius, padėti jaunuoliams pasirinkti turimas lėšas, rodyti ir mokinti kaip taupyti pinigus, mokėti kaip apmokėti mokesčius. Trzcinska ir kt (2021) pažymi, kad mokant jaunuolius taupyti pinigus, taipogi reikia ugdyti savikontrolę, nes ekonominis vaikų elgesys susijęs su savikontrolės lygiu.

Tyrimas atskleidė, kad palydimajoje globoje jaunuoliams ugdomi sveikos gyvensenos įgūdžiai, vykdoma žalingų įpročių prevencija. Jaunuoliai mokomi sveikai maitintis, puoselėti darnius santykius, atsisakyti žalingų įpročių, laikytis asmens higienos. Osterling ir Hines (2006), Shin (2009), Shinina ir Mitina (2019) pažymi, kad globojama jaunuoliui svarbu ugdyti sveikatai palankius įgūdžius, vykdyti žalingų įpročių prevencija, nes jie reikalingi tolimesniam jaunuolio gyvenimui. Guzdžinskienė (2010) pažymi, kad jaunuoliai turi mokėti sveikai gaminti maistą, laikytis asmens higienos, mokėti asmeninėse erdvėse palaikyti švarą.

Tyrimas atskleidė, kad jaunuoliai skatinami įgyti profesiją, įsidarbinti. Socialiniai darbuotojai su jaunuoliais kalbasi apie būsimas profesijas, įsidabinimo galimybes, aptariami esminiai darbo pokalbio ypatumai, padedama jiems pasiruošti, padedama paruošti CV. Gati ir kt. (2019) pažymėjo, kad besikeičiančioje, konkurencingoje ir sudėtingoje darbo rinkoje svarbu padėti jaunuoliams suvoki karjeros ir įsidarbinimo galimybes.

Tyrimas atskleidė, kad teikiant palydimosios globos paslaugą susiduriama su įvairiais sunkumais: jaunuoliams sunku susirasti darbą, pačių jaunuolių nenoras dirbti, atmetimas požiūris į darbą, nemokėjimas prisiimti atsakomybės už savo padarytus veiksmus, neigiamas visuomenės požiūris į globojamus jaunuolius ir pačių jaunuolių nenoras priimti palydimosios globos paslaugos. Užsienio mokslininkai Carperter (2001), Pecora (2006) savo tyrimuose akcentavo, kad globojami jaunuoliai neturi motyvacijos dirbti, dažnai persekioja jaunuolius skolos. Rėklaitienė ir kt. (2008) pažymėjo, kad jaunuoliams trūksta motyvacijos dirbti, kadangi augo tokioje aplinkoje kur niekas nekalbėjo apie darbą. Tyrimas atskleidė siūlymus gerinti palydimosios globos paslaugą: šviesti visuomenę apie palydimosios globos paslaugą ir jos naudą jaunuoliui, paslauga turi būti prieinama ir įdiegta visose savivaldybėse. Be to, norint teikti kokybiškas ir efektyvias paslaugas reikia didinti specialistų kompetencijas, bei gerinti pačios paslaugos kokybę.

Tyrimu identifikuota, kad socialinis darbuotojas rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui turi turėti specialiųjų ir psichologinių žinių. Jis turi mokėti bendrauti, spręsti konfliktus, planuoti laiką, dirbti komandoje, turėti skaitmeninio raštingumo įgūdžių. Sadauskas, Leliūgienė (2010) akcentavo, kad socialinis darbuotojas turi turėti psichologinių žinių, išmanyti konfliktų sprendimo būdus, mokėti palaikyti bendravimą tarp jaunuolio. Burvytė, Kocai (2017) pažymi, kad socialinis darbuotojas turi išmanyti vaikų amžiaus tarpsnio psichologiją, traumas patyrusio vaiko elgesio ypatumus, mokėti valdyti emocijas. Liobikienė ir Šinkūnienė (2010) akcentavo, kad socialinis darbuotojas privalo išmanyti vaiko amžiaus tarpsnius, traumines patirtis, psichologiją.

Tyrimu identifikuota, kad socialiniai darbuotojai rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui turi turėti tokius įgūdžius: išmanyti bendravimo, konfliktų sprendimo, komandinio darbo laiko planavimo kompiuterinio raštingumo įgūdžius. Kirejeva – Vinkovskienė (2007), tyrimuose pažymi, kad socialinis darbuotojas mokėtų spręsti konfliktines situacijas, išmanytų bendravimo stilių, mokėtų užmegzti kontaktą su jaunuoliu. Liobikienė ir Šinkūnienė (2010) akcentavo, kad socialinis darbuotojas turi išmanyti bendravimo stilių, mokėti kalbėtis su jaunuoliu jautriomis temomis. Hardina (2012) akcentavo, kad socialinis darbuotojas turi išmanyti įvairias technologijas, rinkti ir kaupti informaciją, dirbti su įvairiomis programomis, gebėti išspręsti problemines situacijas, mokėti dirbti komandoje. Tyrimu buvo identifikuota, kad socialiniai darbuotojai atlieka tokius vaidmenis: konsultanto, vadovo, tarpininko, palydėjo. Žilienė (2012) akcentavo, kad socialinis darbuotojas yra tarpininkas ir konsultantas, kuris suteikia globojamam jaunuoliui žinių, padeda ieškoti įvairios informacijos. Tyrimo duomenis atskleidė, kad socialiniai darbuotojai kelia savo kvalifikaciją, dalyvaudami seminaruose, konferencijose, supervizijose, skaito profesinę literatūrą, dalijasi gerąją patirtimi. Keldami darbuotojai savo kvalifikaciją tobulina savo kompetencijas, tai padeda rasti įvairių problemų sprendimus, stipriną darbuotojų pasitikėjimą savo jėgomis. Dirgienė (2008) akcentavo, kad kvalifikacijos kėlimas

yra reikalingas ir naudingas, nes įgyjamos žinios, žmogus tobulėja asmeniškai. Raudeliūnaitė ir Gudžinskienė (2016) tyrimuose akcentavo, kad globojami jaunuoliai gautų kokybiškas paslaugas socialiniai darbuotojai turi kelti savo kvalifikaciją, dalyvauti mokymuose. Adomaitienė, Balčiūnaitė (2017) tyrimuose pažymi, socialiniai darbuotojai turi tobulinti savo profesines kompetencijas, nes tai didina darbuotojų darbo našumą ir darbo kokybę.

IŠVADOS

- Globos institucijos pertvarka viena iš svarbiausių ir aktualiausių pokyčių Lietuvoje. Institucinės globos pertvarka sudaro galimybes teikti kokybišką kompleksinę pagalbą vaikui ir jo šeimai. Pertvarkos procesas užtikrina kiekvienam vaikui darnias, saugias sąlygas augti savo biologinėje šeimoje, o likusiems be tėvų globos vaikams augti įtėvių, globėjų šeimoje arba šeimynoje ir gauti įvairią pagalbą bendruomenėje. Vaikų globos pertvarka plėtoja teikiamų paslaugų prieinamumą, kokybę, rūpinasi, kad vaikui būtų sudarytos tinkamos sąlygos jo raidai, užtikrinant saugumą ir gerinanti globojamų vaikų rengimą savarankiškam gyvenimui.

- Sėkmingas globojamų jaunuolių savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas ir pasirengimas savarankiškam gyvenimui yra svarbus prioritetas paliekant globos namus. Mokslinių šaltinių analizė atskleidė, kad globos įstaigas paliekantys jaunuoliai stokoja savarankiško gyvenimo įgūdžių. Daugumą globojamų jaunuolių, pradėję gyventi savarankiškai, susiduria su įvairiais sunkumais - tai nemokėjimas išlaikyti darbinių santykių, menkas išsilavinimas, žema savivertė, motyvacijos stoka ieškotis darbo, įsigyti būstą, pasirūpinti savimi, jie nemoka kurti savo ateities planų, dėl socialinių įgūdžių stokos, nemoka megzti ir palaikyti pozityvių santykių su kitais asmenimis. Gerai išugdyti savarankiško gyvenimo įgūdžiai padeda jaunuoliams spręsti kasdienes problemas, sėkmingai adaptuotis visuomenėje. Jaunuoliai, sulaukę pilnametystės turi palikti globos įstaigą, tačiau ne visada jaunuoliai gali pradėti gyventi savarankiškai, todėl tokiems jaunuoliams yra užtikrinamas globos tęstinumas, teikiama palydimosios globos paslauga. Jaunuoliams palydimijoje globoje ugdomi finansinio raštingumo, problemų sprendimo, bendravimo, savikontrolės, sveikos gyvensenos įgūdžiai, padedama susirasti būstą, įgyti specialybę, integruotis į darbo rinką. Palydimijoje globoje jaunuoliai rengiami spręsti savarankiškai socialines ir kitas problemas, būti pilnavertiškais visuomenės nariais.

- Empiriniu tyrimu atskleista palydimosios globos poreikis globojamiems jaunuoliams, stokojantiems pasirengimo savarankiškam gyvenimui, šių jaunuolių rengimą savarankiškam gyvenimui teikiant palydimosios globos paslaugą, socialinių darbuotojų vaidmenį ir kompetencijas svarbias rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui palydimijoje globoje.

- Tyrimo duomenys atskleidė, kad globojami jaunuoliai, stokojantys pasirengimo savarankiškam gyvenimui, turi menkus socialinius įgūdžius. Jiems ypač stinga kontakto užmezgimo, problemų sprendimo, pasitikėjimo, atsispyrimo neigiamai įtakai, savikontrolės, savivertės, sveikos gyvensenos, profesinės karjeros planavimo įgūdžių, kuriuos svarbu ugdyti teikiant palydimosios globos paslaugą.

- Globojamus jaunuolius palydinti į savarankišką gyvenimą ugdant ir stiprinant jų savarankiško gyvenimo įgūdžius. Jaunuolis kartu su globos atvejo vadybininku - socialiniu darbuotoju -

parengia individualų planą, atliepianį jaunuolio individualius pasirengimo savarankiškam gyvenimui poreikius, kuris yra nuolat stebimas ir vertinimas. Globojamiems jaunuoliams ugdomi įvairūs socialiniai įgūdžiai - bendravimo, problemų sprendimo, savikontrolės. Jaunuoliai yra mokami finansinio raštingumo, kaip paskirstyti turimas pinigines lėšas, taupyti, mokėti mokesčius, atlikti bankines operacijas. Globojamiems jaunuoliams ugdomi sveikos gyvensenos, emocinei sveikatai palankūs įgūdžiai. Teikiant palydimosios globos paslaugą, darbuotojai motyvuoja jaunuolius mokytis, įgyti profesiją, teikia konsultacijas renkantis profesiją, padeda ieškoti darbo.

- Tyrimas atskleidė, kad teikiant palydimosios globos paslaugą susiduriama su sunkumais rengianti jaunuolius savarankiškam gyvenimui: globojamiems jaunuoliams sunku susirasti darbą, jaunuoliai patys nenori dirbti, atmetinai žiūri į darbą, neprisiima atsakomybės už savo padarytus veiksmus. Taip pat išryškėjo neigiamas visuomenės požiūris į globojamus jaunuolius, pačių jaunuolių nenoras priimti palydimosios globos paslaugą. Socialiniai darbuotojai, spręsdami kylančius sunkumus palydimosios globos paslaugos organizavime, organizuoja pokalbius su jaunuoliais, aptaria netinkamo elgesio pasekmes, kalbasi apie bendrumą, draugystę, kviečiasi įvairius specialistus, tariasi su darbdaviais dėl jaunuolių įdarbinimo. Siekiant spręsti sunkumus palydimosios globos paslaugos organizavime, darbuotojai perduoda atsakomybę jaunuoliams, kad jie išmokytų planuoti savo gyvenimą, priimtų atsakomybę už savo padarytus veiksmus, taip pat. Pratina jaunuolius laikytis susitarimų, gerbti vieni kitus, būti mandagiems. Be to, jaunuoliai, kurie mokosi, įgyja profesiją yra pavyzdys kitiems jaunuoliams, kad gyvenime jie gali daug ko pasiekti, bet tam reikia paties asmens motyvacijos, pastangų siekti užsibrėžto tikslo. Tyrimo rezultatai atskleidė siūlymus gerinti palydimosios globos paslaugą. Vienas iš išryškėjusių siūlymų - palydimosios globos paslaugos kokybės gerinimas, sietinas su teikiamos paslaugos veiksmingumo vertinimu, atliekant tyrimus, dalijimusi patirtimi įstaigos viduje ir su kitomis įstaigomis, turinčiomis šios paslaugos teikimo patirties, tobulinti specialistų kompetencijas dirbti palydimosios globos paslaugos organizavime. Taip pat išryškėjo siūlymai – šviesti visuomenę apie palydimosios globos paslaugą, informuoti globojamus jaunuolius apie šią paslaugą, didinti šios paslaugos prieinamumą įdiegiant ją visose savivaldybėse.

- Tyrimas atskleidė, kad socialiniams darbuotojams, teikiant palydimosios globos paslaugą, svarbios psichologinės žinios, padedančios geriau pažinti jaunuolius, jų poreikius, taip pat svarbu išmanyti finansinį raštingumą, informacines komunikacines technologijas, turėti teisinių žinių. Socialiniams darbuotojams svarbūs bendravimo, konfliktų sprendimo, komandinio darbo, laiko planavimo, kompiuterinio raštingumo įgūdžiai. Socialiniai darbuotojai savo kompetencijas tobulina įvairiais būdais - dalyvauja mokymuose, seminaruose, konferencijose, supervizijose. skaito savarankiškai profesinę literatūrą, dalinasi gerąja patirtimi su kitų įstaigų specialistais. Teikiant palydimosios globos paslaugą jaunuoliams, socialinis darbuotojas atlieka įvairius vaidmenis - konsultanto, vadovo, tarpininko, palydėtojo.

REKOMENDACIJOS

Remiantis atlikto tyrimo empiriniais duomenis siūloma:

Socialinio darbo ministerijai:

- Siekiant didinti palydimosios globos paslaugos prieinamumą, ją diegti visuose savivaldybėse.
- Norint gauti palydimosios globos, paslaugą mažinti, dokumentaciją, suvienodinti paslaugos gavimo būdus.

Savivaldybei:

- Viešinti informaciją apie palydimąją globą savivaldybės puslapiuose, pasitelkti vietinę žiniasklaidą.
- Ruošiant palydimosios globos aprašą įtraukti socialinius darbuotojus, turinčius darbo patirties palydimajame globoje, kaip ekspertus, galinčius prisidėti gerinant šios paslaugos kokybę.
- Bendradarbiauti su kitomis savivaldybėmis, organizuojant diskusijas, seminarus dalijantis patirtimi apie palydimąją globą.

Įstaigoms, teikiančioms palydėjimo paslaugą jaunuoliams:

- Taikyti intervizių metodą specialistų, teikiančių palydėjimo paslaugą jaunuoliams, darbe.
- Priimant darbuotojus į darbą supažindinti su palydimosios globos paslauga, teikimo būdu.
- Organizuoti darbuotojams kvalifikacijos kėlimo mokymus.
- Analizuoti gaunamus rezultatus ir juos viešinti savivaldybės puslapiuose.
- Mažinti darbuotojų krūvius, pritraukiant naujais darbuotojais.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Adomaitienė, J., & Balčiūnienė, R. (2018). Asmenų, dirbančių socialinių paslaugų sektoriuje, kompetencijos ir jų tobulinimo galimybės. *Andragogika*, (8), 71-93. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2017~1526393608735/J.04~2017~1526393608735.pdf> [žiūrėta: 2022-12-01].
2. Akister, J., Owens, M., & Goodyer, I. M. (2010). Leaving care and mental health: outcomes for children in out-of-home care during the transition to adulthood. *Health Research Policy and Systems*, 8, 1-9.
3. Aspers, P. ir Corte, U. (2019). *What is Qualitative in Qualitative Research: Qualitative Sociology*, 42, (p. 139–160).
4. Augutavičius, R., & Lukšienė, Ž. B. The Independent Living Skills Development of Children in Care Facilities. *Current problems and perspectives*, 255. Prieiga per internetą: https://scholar.google.lt/scholar?cites=7423631338276157250&as_sdt=2005&scioldt=0,5&hl=lt [žiūrėta: 2022-12-08].
5. Babington, B. (2011). National framework for protecting Australia's children: Perspectives on progress and challenges. *Family Matters*, (89), 11-20.
6. Baptista, J., Silva, J. R., Marques, S., Martins, C., & Soares, I. (2018). Early maltreatment and current quality of relational care predict socioemotional problems among institutionalized infants and toddlers. *Infant mental health journal*, 39(6), 718-729.
7. Baranauskienė, I., & Lileikienė, A. (2012). The strategies of coping with the difficulties of young people with mental disorders, who have left institutional care for children and youth. In *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference* (Vol. 2, pp. 20-30). Prieiga per internetą: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/81> [žiūrėta 2022-12-07].
8. Barnett, M. L., Henriques, I., & Husted, B. W. (2020). Beyond good intentions: Designing CSR initiatives for greater social impact. *Journal of Management*, 46(6), 937-964. [žiūrėta:2022-12-02].
9. Bendrosios europinės gairės dėl perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos. (2012) Brussels. Prieiga per internetą: https://www.esn-eu.org/sites/default/files/publications/LT_EEG_Common_Guidelines.pdf [žiūrėta:2022-12-02].
10. Bendruomeninių vaikų globos namų veiklos aprašas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/609e30e255df11eba1f8b445a2cb2bc7?jfwid=-vvhralp> [žiūrėta: 2022-12-15].
11. Bidva, K., & Gailienė, I. (2010). Globos namų auklėtinių profesinių ketinimų ir jų realizavimo ypatumai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, (1), 60-67.

12. Blahová, P. A. M. (2020). Preparing Young People for Leaving Children's Homes. *Czech & Slovak Social Work/Sociální Práce/Sociálna Práca*, 20(4). Prieiga per internetą: <https://web.p.eb-scohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=2d739b99-f929-47e1-8f79-ca49db7755da%40redis> [žiūrėta: 2022-12-01].
13. Brazienė, R. (2019). Lietuvos jaunimo apsirūpinimas būstu: patirtys ir požiūriai. *Filosofija. Sociologija*, 30(2), 108-115. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2019~1569301498972/J.04~2019~1569301498972.pdf> [žiūrėta: 2022-12-06].
14. Breidokienė R., & Ignatovičienė S., Keturakytė E., Macuk J. (2007). Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programa. Prieiga per internetą: https://sppd.lrv.lt/uploads/sppd/documents/files/all/Naslaiciu_ir_tevu_globos_netekusiu_vaidu_savarankisko_gyv_igudziu_ugd_progr.pdf [žiūrėta: 2022-11-26].
15. Broomé, R. (2011). *Descriptive phenomenological psychological method: An example of a methodology section from doctoral dissertation* (pp. 1-23). SelectedWorks.
16. Browne, K. (2009). *The risk of harm to young children in institutional care*. London: Save the Children. Prieiga per internetą: http://learn.viva.org/wp-content/uploads/2017/08/The_Risk_of_Harm.pdf [žiūrėta: 2022-11-25].
17. Bubnys, R., & Jasevičienė, Z. (2013). Globos namuose gyvenančių paauglių patiriamų problemų sąsajos su ateities perspektyvomis. *Profesinės studijos: teorija ir praktika*, (11), 31-37. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2013~1367189370565/J.04~2013~1367189370565.pdf> [žiūrėta: 2022-11-26].
18. Burvytė, S., & Kocai, E. (2017). Socialinių darbuotojų požiūris į vaikų globos namuose augančių vaikų ryšius su biologiniais tėvais. *Socialinis ugdymas*, (1), 62-79. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2017~1519227800518/> [žiūrėta: 2022-12-06].
19. Courtney, M. E., & Dworsky, A. (2006). Early outcomes for young adults transitioning from out-of-home care in the USA. *Child & family social work*, 11(3), 209-219.
20. Čepukienė, V., & Pakrošnis, R. (2008). Vaikų globos namuose gyvenančių paauglių psichologinio ir socialinio funkcionavimo sunkumus lemiantys veiksniai: asmenybės savybių ir gyvenimo globos namuose ypatumų sąveika. *Specialusis ugdymas*, (2), 31-44. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367162882254/J.04~2008~1367162882254.pdf> [žiūrėta: 2022-11-07].
21. Čižikienė, J. (2018). Institutional care system transformation: Trends and perspectives for the development of child care institutions. *Izglītības reforma vispārīzgl ītjošajā skola*, 2, 22-35. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2018~1580826802609/J.04~2018~1580826802609.pdf> [žiūrėta: 2022-12-06].

22. Deinstitutionalisation of children in Bulgaria – how far and where to? United Nations Children’s Fund (UNICEF). Prieiga per internetą: <https://lifescienceglobal.com/pms/index.php/jiddt/article/view/5168/2902> [žiūrėta: 2022-12-02].
23. Dėl palydėjimo paslaugos jaunuoliams poreikio nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašo tvirtinimas 2022 m. kovo 1d. įsakymu Nr. 30-442/22. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legAct/lt/TAD/88e39d109a6711ec9e62f960e3ee1cb6?positionInSearchResults=0&searchMode-IUUUID=ef7960fe-066d-474d-836e-2ca7ebcf4cbf> [žiūrėta: 2022-12-15].
24. Dėl palydimosios globos paslaugų organizavimo Šilalės rajono savivaldybėje tvarkos aprašo patvirtinimas, Šilalės rajono savivaldybės taryboje 2020 m., birželio 26 d., sprendimu Nr. T1-188. Prieiga per internetą: <https://silale.lt/wp-content/uploads/2020/06/cdf16fbaa961401796ea68329b428470.pdf>
25. Dėl palydimosios globos paslaugų organizavimo Vilniaus miesto tvarkos aprašas patvirtintas Vilniaus savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu 2022 m. kovo 1d. sprendimu Nr. 30-442/22. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legAct/lt/TAD/88e39d109a6711ec9e62f960e3ee1cb6?positionInSearchResults=0&searchMode-IUUUID=ef7960fe-066d-474d-836e-2ca7ebcf4cbf>.
26. Dėl Perėjimo nuo institucinės globos prie šeimoje ir bendruomenėje teikiamų paslaugų neįgaliesiems ir likusiems be tėvų globos vaikams 2014 – 2023 metų veiksmų plano patvirtinimo. (suvestinė redakcija (2020-12-08). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legAct/lt/TAD/e4169490984411e3aad2c022318814db/ElgnACzxrY> [žiūrėta: 2022-12-08].
27. Dragu, L. M. (2019). Deinstitutionalization of youth under institutional care: transition from institutional care to independent life. *Revista Universitară de Sociologie*, 15(1), 271-281. Prieiga per internetą: https://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.journals/rvu-soclg2019&div=28&g_sent=1&casa_token=Uemw2OGUNfcAAAAA:QVrn5fA-ByyAmlRdJSCxreXc45dyO-jmMQn6fdnM7_RQhCDk6B6XLLV7fbcu7wGQr9vFHQgrlolA&col-lection=journals [žiūrėta: 2022-12-06].
28. Dudaitė J. (2016). Globos namų auklėtinių verslumo kompetencijos kaip pasiruošimo savarankiškam gyvenimui prielaidos. *Socialinis darbas*, 14(1), 92-104. Pareiga per internetą. <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14530/4358-9612-2-PB.pdf?sequence> [žiūrėta: 2022-11-29].
29. Dumaret, A. C., Donati, P., & Crost, M. (2011). After a long-term placement: Investigating educational achievement, behaviour, and transition to independent living. *Children & Society*, 25(3), 215-227 [žiūrėta: 2023-07-02].
30. Dunajėvas, E. (2012). Asmeninių socialinių paslaugų deinstucionalizacija pokomunistinėje Lietuvoje. *STEPP: socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, (6), 45-63. Prieiga per internetą:

<https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB->

[0001:J.04~2012~1367188679745/J.04~2012~1367188679745.pdf](https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188679745/J.04~2012~1367188679745.pdf) [žiūrėta: 2022-12-08].

31. Fauth, R., Hart, D., & Payne, L. (2012). Supporting care leavers' successful transition to independent living. *London: National Children's Bureau*. [žiūrėta: 2023-07-04].

32. Fominienė, V. B., Rėklaitienė, D., Požėrienė, J., Ostasevičienė, V., & Gaižauskienė, A. (2013). Globos namuose gyvenančių paauglių profesijos pasirinkimo problemos. *Tiltai*, (2), 131-143. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2013~1396642402248/J.04~2013~1396642402248.pdf> [žiūrėta: 2022-12-06].

33. Gaižauskaitė, I., & Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16724/9789955302056.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [žiūrėta: 2022-11-27].

34. Genienė, R. (2020). Decovidacija= deinstitucionalizacija. Savarankiškas gyvenimas ir įtrauktis į bendruomenę. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, (21), 26-36. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2020~1618638439755/J.04~2020~1618638439755.pdf> [žiūrėta:2022-12-07].

35. Genienė, R., & Šumskienė, E. (2016). Stacionarios globos pertvarka Lietuvoje institucionalizmo teorijos požiūriu. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 12, 74-89. Prieiga per internetą: <file:///C:/Users/Downloads/9818-%23%23default.genres.article%23%23-9539-1-10-20160125.pdf> [žiūrėta:2022-12-08].

36. Gypen, L., Vanderfaellie, J., De Maeyer, S., Belenger, L., & Van Holen, F. (2017). Outcomes of children who grew up in foster care: Systematic-review. *Children and Youth Services Review*, 76, 74-83.

37. Gončerovaitė, K., & Gumuliauskienė, A. (2011). Globos institucijų jaunesniųjų paauglių socialinių įgūdžių raiškos ypatumai. In *Jaunųjų mokslininkų darbai* (No. 2 (31), pp. 31-41). Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367178382846/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content> [žiūrėta: 2022-12-08].

38. Goštautas, A., Pakrošnis, R., Čepukienė, V., Pilkauskienė, I., & Ražanas, K. (2005). Bendravimo ugdymo priemonių efektyvumas dirbant su vaikų globos namų auklėtiniais. *Specialusis ugdymas*, (1), 137-146. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367151216765/J.04~2005~1367151216765.pdf> [žiūrėta: 2022-12-15].

39. Gričiūtė, J., & Senkevičiūtė-Doviltė, L. (2018). Lietuvos socialinės globos įstaigų, dalyvaujančių pertvarkos procese, darbuotojų motyvacijos vertinimas. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, (21), 35-56. Prieiga per internetą: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/73163a17-750d-40a1-ba6f-5927a10485b7/content> [žiūrėta: 2022-11-25].

40. Gudaitė, U., & Žebrauskaitė, A. (2019). Socialinio darbuotojo pasiruošimas vaikų globos namų deinstitucionalizacijai Lietuvoje. In *Verslas, technologijos, biomedicina: inovacijų išvalgos: respublikinė mokslinė-praktinė studentų konferencija: straipsnių rinkinys* (No. 1, pp. 97-105). Klaipėdos valstybinė kolegija. Prieiga per internetą: [file:///C:/Users/Downloads/40214551%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Downloads/40214551%20(2).pdf) [žiūrėta: 2022-12-08].
41. Gudonis, V. (2011). „Vaikų globos namuose gyvenančių paauglių psichologinio – socialinio funkcionavimo pokyčiai taikant į sprendimus sutelktą trumpalaikį konsultavimą“. *International Journal of Psychology: A Biopsychosocial Approach/Tarptautinis psichologijos žurnalas: Biopsichosocialinis požiūris*, (8). Prieiga per internetą: <https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=4a411619-8d7e-4a74-8c11-8cd52a63d6a6%40redis> [žiūrėta: 2022-12-08].
42. Gurova, T., & Godvadas, P. (2015). Patyriminio ugdymo metodo veiksmingumas dirbant su socialiai pažeidžiamais jaonais žmonėmis. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, (15), 97-118. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2015~1519810489360/J.04~2015~1519810489360.pdf> [žiūrėta: 2022-12-01].
43. Gudžinskienė, V. (2014). Vaikų globos namų auklėtinių pasirengimas savarankiškam gyvenimui. *Mokytojų ugdymas*, (23), 18-33. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2014~1461682046399/J.04~2014~1461682046399.pdf> [žiūrėta: 2022-11-25].
44. Gudžinskienė, V., Jaruševičienė, Ž., & Mačiukienė, D. (2010). Socialinių darbuotojų, dirbančių vaikų globos namuose, požiūris į įgytas žinias kaip sudėtinę kompetencijos dalį. *Socialinis ugdymas*, (13), 68-82. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367176663450/J.04~2010~1367176663450.pdf> [2022-12-08].
45. Gudžinskienė, V., & Mačiukienė, D. (2012). Socialinių darbuotojų, dirbančių socialinėse institucijose, požiūris į kvalifikacijos tobulinimą. *Socialinis ugdymas*, (21), 95-111. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188578929/J.04~2012~1367188578929.pdf> [žiūrėta: 2022-12-08].
46. Gudžinskienė, V., & Raudeliūnaitė, R. (2020). Challenges and their overcoming when implementing the restructuring of children's care homes in Lithuania. Prieiga per internetą: https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16089/shsconf_shw2019_03002.pdf?sequence=1&isAllowed=y [žiūrėta: 2022-12-01].
47. Gudžinskienė, V., Raudeliūnaitė, R., & Uscila, R. (2017). Socialinių darbuotojų patirtys rengiant vaikus savarankiškam gyvenimui bendruomeniniuose vaikų globos namuose. *Pedagogika: mokslo*

- darbai= Pedagogy. Vilnius: Lietuvos edukologijos universitetas, 2017, t. 125, Nr. 1. [žiūrėta: 2022-11-12].*
48. Gudžinskienė, V., & Šurpik, J. (2017). Jaunuolių, turinčių proto negalią, savarankiškumo ugdymo (si) sėkmės kriterijai. *Socialinis darbas, 15(1)*, 6-21. [žiūrėta: 2022-12-08].
49. Gvaldaitė, L., & Šimkonytė, S. (2016). Vaikų globos namų deinstytucionalizacija Lietuvoje: ar „vežimas“ „judės į priekį?. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika, 12*, 55-73. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2016~1494595874221/J.04~2016~1494595874221.pdf> [žiūrėta: 2022-12-06].
50. Haradhan, K. M. (2018). Qualitative Research Methodology in Social Sciences and Related Subjects. *Journal of Economic Development, Environment and People, 7(1)*, (p. 23-48).
51. Häggman-Laitila, A., Saloekkilä, P., & Karki, S. (2019, October). Young people's preparedness for adult life and coping after foster care: A systematic review of perceptions and experiences in the transition period. In *Child & Youth Care Forum* (Vol. 48, pp. 633-661). Springer US [žiūrėta: 2023-07-05].
52. Hardina, D. (2012) Analytical skills for community organization practice. New York: Columbia University Press [žiūrėta: 2023-05-05].
53. Hemphill, S. A., Heerde, J. A., & Scholes-Balog, K. E. (2016). Risk factors and risk-based protective factors for violent offending: A study of young Victorians. *Journal of criminal justice, 45*, 94-100.
54. Hetrick, S. E., Bailey, A. P., Smith, K. E., Malla, A., Mathias, S., Singh, S. P., ... & McGorry, P. D. (2017). Integrated (one-stop shop) youth health care: Best available evidence and future directions. *Medical Journal of Australia, 207(S10)*, S5-S18.
55. Höjer, I., & Sjöblom, Y. (2010). Att stå på egna ben—om övergången från samhällsvård till vuxenliv. *Socialvetenskaplig tidskrift, 18(1)*. [žiūrėta: 2022-12-06].
56. Ilgūnė-Martinėlienė, R., & Malachovska, V. (2021). Paauglių, išėjusių iš vaikų globos namų į bendruomeninius globos namus, patirtis. *Social Education/Socialinis Ugdyimas, 55(1)*. Prieiga per internetą: <https://web.s.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=502642bd-d151-4772-b67a-d2cdd7feea53%40redis> [žiūrėta: 2022-12-06].
57. Institucinės globos pertvarka Lietuvoje. Prieiga per internetą: https://www.esinvesticijos.lt/uploads/main/documents/files/Post%202020/Programos%20rengimas/Institucines%20globos%20pertvarka_2020-04-28_final.pdf [žiūrėta: 2022-11-24].
58. Jowett, B., & Spray, C. (2011). Social work practice with children and families.[žiūrėt: 2023-10-12].

59. Juškėnienė, G., & Nasvytienė, D. (2016). Globos namuose gyvenančių paauglių moralinių sprendimų lygmens ir pagarbos taisyklėms dėmė: keturių atvejų analizė. *Ugdymo psichologija*, (27), 5-16. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2016~1503320822503/J.04~2016~1503320822503.pdf> [žiūrėta: 2022-12-08].
60. Kavaliauskienė, V., & Nikolajenko, E. (2017). Nuostatos kaip socialinio darbuotojo profesinės veiklos motyvaciją skatinantis veiksnys. *Tiltai: socialiniai mokslai.*, (2), 41-52. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2017~1515080004541/J.04~2017~1515080004541.pdf> [žiūrėta: 2022-12-08].
61. Kollárová, A., HUCIK, J., & BOZIK, J. (2011). Social integration of young adults from fosters homes. *CLINICAL SOCIAL WORK*, 2011, 60. Prieiga per internetą: http://www.clinicalsocialwork.eu/wp-content/uploads/2013/06/CSW_3_2011_Actual.pdf#page=59 [žiūrėta: 2022-12-06].
62. Lee, C., & Berrick, J. D. (2014). Experiences of youth who transition to adulthood out of care: Developing a theoretical framework. *Children and Youth Services Review*, 46, 78-84 [žiūrėta: 2023-07-09].
63. Leliūgienė, I., Kaušylienė, A., & Balkauskienė, A. (2015). Buvusių vaikų globos namų auklėtinių požiūris į socioedukacinės veiklos įtaka tolimesnei jų gyvenimo karjerai. *Science & Processes of Education/Mokslas ir Edukaciniai Procesai*, (1). Prieiga per internetą: <https://web.p.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=4784c2e4-35b1-4e4d-9fbe-834e6a7e886a%40re-dis&bdata=JnNpdGU9ZWZWhvc3QtbGl2ZQ%3d%3d#AN=110364589&db=asn> [žiūrėta: 2022-12-06].
64. Leliugienė, I., & Masaitytė - Apuokienė, R. (2014). Vaikų globos namų pozityvios socializacijos teritorinėje bendruomenėje galimybės. *Science & Processes of Education/Mokslas ir Edukaciniai Procesai*, (1). [žiūrėta: 2022-12-08].
65. Lieberman, L. D., Bryant, L. L., & Boyce, K. (2015). Family preservation and healthy outcomes for pregnant and parenting teens in foster care: The Inwood House theory of change. *Journal of Family Social Work*, 18(1), 21-39.[žiūrėta:2022-12-08].
66. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų katalogas. „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2006 m. balandžio 5 d. įsakymo Nr. A1-93. patvirtinimo, pakeitimo (suvestinė redakcija 2023-09-27). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legislation/Act/lt/TAD/TAIS.274453/eajTKbKGxd>.
67. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos socialinių paslaugų grupė. Palydėjimo paslaugos teikimas ir organizavimas bei jaunuolių savarankiško gyvenimo paruošimas 2023 m. gegužės 31.

68. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2021 m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/SADM%20VEIKLOS%20BATASKAITA-2021.pdf> [žiūrėta: 2022-12-15].
69. Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programa (2007). Prieiga per internetą: https://sppd.lrv.lt/uploads/sppd/documents/files/all/Naslaičiu_ir_tevu_globos_netekusiu_vaiuku_savarankisko_gyv_igudziu_ugd_prog.pdf. [žiūrėta: 2022-12-15]
70. Našlaičių ir tėvų globos netekusių vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymo programos įgyvendinimo rekomendacijos (2007). Vilnius. Prieiga per internetą: https://sppd.lrv.lt/uploads/sppd/documents/files/all/Naslaičiu_ir_tevu_globos_netekusiu_vaiuku_savarankisko_gyv_ig_ugd_prog_igyvendinimo_rekomendac.pdf [žiūrėta: 2022-12-16].
71. Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymas, Nr. IX-1871 (2021). [žiūrėta: 2022-11-24].
72. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus (2021) metų veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: [file:///C:/Users/Downloads/vtak-2021-metu-veiklos-ataskaita-2022-03-31-nr-4-3%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Downloads/vtak-2021-metu-veiklos-ataskaita-2022-03-31-nr-4-3%20(1).pdf) [žiūrėta: 2022-12-08].
73. Lietuvos Respublikos šeimynų įstatymas. 2010-02-11 (suvestinė redakcija 2023-07-01). Nr.25-1176.
74. Lisauskienė, D. (2016). Socialinio tinklo intervencijos modelio taikymas dirbant su jaunimu. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, (17), 79-99. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2016~1519982274750/J.04~2016~1519982274750.pdf> [žiūrėta: 2022-12-06].
75. Mendes, P. (2010). Moving from dependence to independence: A study of the experiences of 18 care leavers in a leaving care and after care support service in Victoria. *Children Australia*, 35(1), 14-21.
76. Milkintaitė, L., & Marcinkevičienė, D. (2013). Socialinio darbuotojo realizuojami vaidmenys smurto pasireiškinge socialinės rizikos šeimose. *Profesinės studijos: teorija ir praktika*, (11), 81-89. [žiūrėta: 2023-08-01].
77. Nikolajenko, E. (2019). Socialinio darbuotojo motyvacija kaip veiksmingumo profesinio funkcionavimo prielaida. *Bridges/Tiltai*, 83(2). Prieiga per internetą: <https://web.p.eb-scohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=361e3075-39ab-4091-a497-1d17383262f3%40redis> [žiūrėta:2022-12-08].

78. Osterling, K. L., & Hines, A. M. (2006). Mentoring adolescent foster youth: Promoting resilience during developmental transitions. *Child & Family Social Work, 11*(3), 242-253.[žiūrėta: 2023-12-06].
79. Pasvalio rajono savivaldybėje tvarkos aprašas. Patvirtintas Pasvalio rajono savivaldybės tarybos 2020 m. kovo.
80. Pasiruošimas palydimajai globai. (2017). *Praktinės rekomendacijos*. Prieiga per internetą: https://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/cb1e6142-3043-47ec-97b6-94dfdb3abdd1/practice_guidance_LT.pdf [žiūrėta: 2022-11-20].
81. Petrauskaitė M., Uvarovaitė S. (2021). SIB SIŪLYMAS KELIAS Į SAVARANKIŠKĄ GYVENIMĄ. Prieiga per internetą: <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2021/03/SIB-siu%CC%84lymas-final.pdf> [žiūrėta: 2022-11-29].
82. Petrauskaitė M., Uvarovaitė S. (2020). Iš globos namų į savarankišką gyvenimą. *Esamos situacijos ir poreikio analizė*. Prieiga per internetą: <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2020/11/Esamos-situacijos-analize.pdf> [žiūrėta: 2022-11-29].
83. Pivorienė, J. (2020). Deinstitutionalization of the child care system in Lithuania. *International Journal of Child, Youth and Family Studies, 11*(4), 121-131. Prieiga per internetą: <https://www.erudit.org/en/journals/ijcyfs/2020-v11-n4-ijcyfs05798/1074825ar.pdf> [žiūrėta: 2022-12-06].
84. Preibienė, R., & Žebrauskaitė, A. (2019). Vaikų, užaugusių vaikų globos namuose, suaugusių kelio patirtys. In *Verslas, technologijos, biomedicina: inovacijų įžvalgos: respublikinė mokslinė-praktinė studentų konferencija: straipsnių rinkinys* (No. 1, pp. 383-390). Klaipėdos valstybinė kolegija. Prieiga per internetą: [ile:///C:/Users/Downloads/40260340%20\(2\).pdf](ile:///C:/Users/Downloads/40260340%20(2).pdf) [žiūrėta: 2022-12-07].
85. Pūras, D. (2012). Institucinė globa–vaikų iki trejų metų amžiaus teisių pažeidimas. *Vilnius: LRS. Prieiga internetu: http://www3.lrs.lt/docs2/TJSYLCNC.PDF*. Prieiga per internetą: https://hrmi.lt/uploaded/PDF%20dokai/LT_D.Puras_Children%20under%203.pdf [žiūrėta: 2022-12-21].
86. Raudeliūnaite, R., & Gudžinskienė, V. (2017, May). The development of independent living skills in young adults with intellectual disability in sheltered housing accommodation. In *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference* (Vol. 3, pp. 265-276). Prieiga per internetą: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/2444/2408> [žiūrėta: 2022-12-07].
87. Raudeliūnaite, R., & Gudžinskienė, V. (2018, May). The development of social skills of young people living in community care homes. In *SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION. Proceedings of the International Scientific Conference* (Vol. 3, pp. 368-377). Prieiga per internetą: <http://journals.ru.lv/index.php/SIE/article/view/3184/3084> [žiūrėta 2022-12-06].

88. Raudeliūnaitė, R., & Gudžinskienė, V. (2022). Vaikų savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymasis bendruomeniniuose vaikų globos namuose: vaikų patirčių analizė. *Pedagogika*, 233-257. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2022~1661957211986/J.04~2022~1661957211986.pdf> [žiūrėta: 2022-12-01].
89. Raudeliūnaitė, R., & Paigozina, R. (2009). Vaikų, gyvenančių globos namuose ir pilnose šeimose, socialinių įgūdžių empirinis tyrimas. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, (4), 169-176. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367168545857/J.04~2009~1367168545857.pdf> [žiūrėta: 2022-12-08].
90. Raudeliūnaitė, R., & Paigozina, R. (2009). Vaikų, gyvenančių globos namuose, socialinių įgūdžių raiškos ypatumai. *Social Inquiry into Well-Being*, 8(1). Prieiga per internetą: <https://ojs.mruni.eu/ojs/social-inquiry-into-well-being/article/view/1286> [žiūrėta: 2022-12-08].
91. Raudeliūnaitė, R., & Uscila, R. (2017). Socialinių darbuotojų patirtys rengiant vaikus savarankiam gyvenimui bendruomeniniuose vaikų globos namuose. *Pedagogy Studies/Pedagogika*, 125(1). Prieiga per internetą:
92. Rimkus, V. (2015). Neapibrėžtumo aspektai socialiniame darbe. *Tiltai*, (1), 99-113. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2015~1491413816023/J.04~2015~1491413816023.pdf> [žiūrėta: 2022-12-08].
93. Rugevičius, M., & Juknaitė-Kozlova, J. (2002). Globos namų auklėtinių ateities orientacijos. *Pedagogika*, 140-146. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2002~1367177103484/J.04~2002~1367177103484.pdf> [žiūrėta: 2022-12-06].
94. Ruškuvienė, I., & Arnold, E. (2008). Žmogiškasis kapitalas: Lietuvos ir Vokietijos vaikų socialinės globos namų globotinių požiūris į savarankiškumą. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, (4), 338-346. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367162950064/J.04~2008~1367162950064.pdf> [žiūrėta: 2022-12-08].
95. Sadauskas, J., & Leliūgienė, I. (2010). Socialinio darbuotojo kompetencijos veikti bendruomenėje struktūra. *Socialinis darbas: mokslo darbai/Mykolo Romerio universitetas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010, nr. 9 (2)*.
96. Samašonok, K. (2015). Globos namų auklėtinių teisės gyventi šeimoje įgyvendinimas: globos namų darbuotojų požiūris. *Pedagogika*, (2), 217-238. Prieiga per internetą: <https://web.s.eb-scohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=75f0067c-1b38-4604-a492-51b73537c18b%40redis> [žiūrėta: 2022-12-08].
97. Samašonok, K. (2013). Globos namuose gyvenančių vaikų ir paauglių savarankiško gyvenimo įgūdžių ugdymas: pasiekimai, sunkumai, sprendimai. *Pedagogika*, 103-114. Prieiga per internetą:

- <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2013~1390744261516/> [žiūrėta: 2022-12-06].
98. Samašonok, K., & Gudonis, V. (2010). Globos namų auklėtinių požiūrio į savo elgesį ir santykius su bendraamžiais kaita. *Specialusis ugdymas*, (2), 8-19. Prieiga per internetą: [file:///C:/Users/Downloads/6105613%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Downloads/6105613%20(1).pdf) [žiūrėti: 2022-12-08].
99. Snieškienė, D., & Bumblauskaitė, K. (2005). Globos įstaigose augančių jaunuolių pasiruošimas savarankiškam gyvenimui. *Specialusis ugdymas*, (2), 111-122. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2005~1367152189245/J.04~2005~1367152189245.pdf> [žiūrėta: 2022-12-20].
100. Snow, K. (2009). The case for enhanced educational supports for children in public care: An integrative literature review of the educational pathway of children in care. *Vulnerable children and youth studies*, 4(4), 300-311.
101. Stein, M. (2012). Young people leaving care: Supporting pathways to adulthood. [žiūrėta: 2023-07-02].
102. Stražinskaitė, D., & Ilgūnė-Martinėlienė, R. (2014). Lietuvos šeimynų bendradarbiavimo sritys ir galimybės. *Socialinis ugdymas*, (3), 60-73. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2014~1496903994656/J.04~2014~1496903994656.pdf> [žiūrėta 2023-03-27].
103. Stražinskaitė, D., & Kvieskienė, G. (2015). Lietuvos ir Vengrijos vaikų globos sistemų palyginimas. *Socialinis ugdymas*, (1), 39-53. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2015~1497254898135/J.04~2015~1497254898135.pdf> [žiūrėta 2022-12-06].
104. Sulimani-Aidan, Y. (2015). Do they get what they expect?: The connection between young adults' future expectations before leaving care and outcomes after leaving care. *Children and youth services review*, 55, 193-200.
105. Šilalės rajono savivaldybėje tvarkos aprašo. Patvirtinta, Šilalės rajono savivaldybės tarybos 2020 m. birželio. Nr. T1-188.
106. Tamašauskienė, R. (2007). Paauglių, gyvenančių vaikų globos namuose, socialinių vaidmenų supratimas ir priėmimas. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, (4), 116-120. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2007~1367182976405/J.04~2007~1367182976405.pdf> [žiūrėta: 2022-12-08].
107. Tamosinaitė, I., & Rimkuvienė, J. (2013). Globos namuose gyvenančių paauglių profesinio tapatumo problemų analizė. *Profesinės studijos: teorija ir praktika*, (11), 116-123. Prieiga per

- interneta: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2013~1367189376918/J.04~2013~1367189376918.pdf> [žiūrėta: 2022-12-08].
108. Terziev, V. (2019). Process of Deinstitutionalization of Children at Risk in Bulgaria. *IJASOS-International E-journal of Advances in Social Sciences*, 5(13). Prieiga per internetą: <http://ijasos.ocerintjournals.org/en/download/article-file/704952> [žiūrėta 2022-12-06].
109. Toliušytė, Ž., & Plaušinitienė, A. (2015). Vaikų, gyvenančių globos namuose, savarankiško gyvenimo įgūdžių raiška. *Studies in Modern Society*, 6(1). Prieiga per internetą: https://www.slk.lt/sites/default/files/studijos_siuolaikineje_visuomeneje_2015.pdf#page=130 [žiūrėta: 2022-12-06].
110. Vaiko teisių ir interesų užtikrinimas globojant ir įvaikinant vaikus. Valstybės kontrolės auditas. (2022). Prieiga per internetą: [file:///Downloads/vaiko-teisiu-ir-interesu-uztikrinimas-globojant-ir-ivaikinant-vaikus%20\(1\).pdf](file:///Downloads/vaiko-teisiu-ir-interesu-uztikrinimas-globojant-ir-ivaikinant-vaikus%20(1).pdf).
111. Van Breda, A. D. (2016). The roles of agency and structure in facilitating the successful transition out of care and into independent living. *The Social Work Practitioner-Researcher*, 28(1), 36-52.
- 112.. Vilniaus miesto Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas. Dėl palydėjimo paslaugos jaunuoliams poreikio nustatymo ir skyrimo tvarkos aprašas. 2022 m. kovo 1d. Nr. 30-442/22. Vilnius.
113. Vitkauskas, K. (2014). Vaiko globos organizavimo principų įgyvendinimas Lietuvoje. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/12370/1168-2215-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [žiūrėta: 2022-12-08].
114. Zbarauskaitė, A., & Čekuolienė, D. (2009). Globos namuose gyvenančių paauglių tapatumo formavimasis: biografinio pasakojimo interpretacinė analizė. *International journal of psychology: a biopsychosocial approach*, (4), 89-108. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2009~1367169744718/J.04~2009~1367169744718.pdf> [žiūrėta: 2022-12-08].
115. Žalimienė, L. (2006). Nauji iššūkiai socialinių paslaugų plėtrai-mišrios socialinių paslaugų rinkos kūrimas. *STEPP: socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, (3), 139-147. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367157511044/J.04~2006~1367157511044.pdf>. [žiūrėta: 2024-01-03].
116. Žylienė, V. (2012). Socialinių darbuotojų kompetencijų darbui vaikų globos namuose aktualizavimas.
117. Žukauskienė, R., & Leiputė, O. (2015). Vaikų ir jaunimo globos namų auklėtinių ir vaikų, gyvenančių su abiem tėvais, emocinių ir elgesio problemų ypatumai. Prieiga per internetą: <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/13358/2223-4748-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [žiūrėta: 2022-12-07].

SANTRAUKA

Darbo tema: globojamų jaunuolių palydėjimas į savarankišką gyvenimą.

Tyrimo tikslas: teoriškai ir empiriškai atskleisti globojamų jaunuolių palydėjimą į savarankišką gyvenimą.

Tyrimo uždaviniai:

1. Apibūdinti vaikų globos pertvarką Lietuvoje.
2. Atskleisti globojamų jaunuolių palydėjimo į savarankišką gyvenimą ypatumus.
3. Identifikuoti globojamų jaunuolių palydėjimo į savarankišką gyvenimą realias patirtis.

Darbo metodai: Teoriniai: mokslinės literatūros, teisės aktų analizė, siekiant atskleisti vaikų globos pertvarkos poreikį ir teisinį reglamentavimą, globojamų vaikų situaciją globos pertvarkos kontekste, jaunuolių, netekusių tėvų globos, pasirengimo savarankiškam gyvenimui realybė, palydėjimo į savarankišką gyvenimą paslaugos samprata ir teisinis reglamentavimas, socialinių darbuotojų vaidmenys rengiant ir palydint jaunuolius į savarankišką gyvenimą,

Empiriniai: Tyrimui atlikti buvo pasirinktas kokybinis tyrimas, pusiau struktūruotas interviu su socialiniais darbuotojais, siekiant identifikuoti globojamų jaunuolių palydėjimo į savarankišką gyvenimą realias patirtis. Tyrimo duomenys apdoroti taikant kokybinę turinio analizę. Tyrime dalyvavo 7 socialiniai darbuotojai dirbantys savarankiškuose gyvenimo namuose.

Tyrimo rezultatai. Tyrimu atskleista, kad jaunuoliai gyvenantys globos namuose stokoja socialinių įgūdžių pasirengiant savarankiškam gyvenimui. Globojamiems jaunuoliams stinga problemų sprendimo, pasitikėjimo, kontakto užmezgimo, sveikos gyvensenos, savikontrolės, savivertės, atsispyrimo neigiamai įtakai, profesinės karjeros planavimo įgūdžių, kuriuos labai svarbu ugdyti palydimajoje globoje. Jaunuoliams ugdyti ir stiprinti socialinius įgūdžius padeda globos atvejo vadybininkas – socialinis darbuotojas, kurie kartu su jaunuoliu individualiai parengia savarankišką gyvenimo planą, kuris yra stebimas, vertinamas, analizuojamas. Jaunuoliams palydimajoje globoje ugdomi bendravimo, problemų sprendimo savikontrolės, sveikos gyvensenos, emocinei sveikatai palankūs įgūdžiai. Globojami jaunuoliai mokami taupyti, paskirstyti turimas lėšas, atlikti bankines operacijas, motyvuojami pabaigti mokslus ir įgyti profesiją. Tyrimas atskleidė, kad teikiant palydimosios globos paslaugą jaunuoliams susiduriama su įvairiais sunkumais: jaunuoliams sunku susirasti darbą, jie patys nenori dirbti, atmetinai žiūri į darbinius santykius, nenori prisiimti atsakomybės už savo padarytus veiksmus. Tyrime išryškėjo kitas neigiamas aspektas - visuomenės požiūris į globojamus jaunuolių bei pačių jaunuolių nenoras priimti palydimosios globos paslaugos. Sprendžiant kylančius sunkumus palydimajoje globoje socialiniai darbuotojai nuolat organizuoja pokalbius su jaunuoliai, kalbasi įvairiomis temomis, kviečia pokalbiams specialistus, tariasi su darbdaviai dėl jaunuolių įdarbinimo,

perduoda atsakomybę pačiam jaunuoliui. Socialiniai darbuotojai moko jaunuolius laikytis susitarimų, būti mandagiems, gerbti vieni kitus. Jaunuoliai, kurie gerai mokosi ir įgyja profesiją yra pavyzdys kitiems jaunuoliams kaip motyvacija, siekiant savo tikslų. Tyrimo metu gauti rezultatai atskleidė siūlymus kaip gerinti palydimosios globos paslaugą. Viena iš išryškėjusių siūlymų, atlikti tyrimus apie palydimosios globos paslaugos veiksmingumą, dalintis tyrimais įstaigos viduje ir su kitomis įstaigomis bei tobulinti specialistų kompetencijas dirbti palydimosioje globoje. Taip pat išryškėjo siūlymai – didinti šios paslaugos prieinamumą, įdiegiant visuose savivaldybėse, šviesti visuomenę apie palydimąją globą, informuoti pačius jaunuolius apie šią paslaugą. Tyrimo duomenys atskleidė, kad socialiniai darbuotojai teikiant palydimosios globos paslaugą turi išmanyti psichologines žinias, kurios padeda suprasti ir pažinti jaunuolių poreikius, jausmus, taip pat svarbu išmanyti informacinę komunikacines technologijas, finansinį raštingumą, turėti teisinių žinių. Teikiant palydimosios globos paslaugą jaunuoliams, socialiniai darbuotojai turi išmanyti konflikto sprendimo, komandinio darbo, bendravimo, laiko planavimo kompiuterinio raštingumo įgūdžius. Socialiniai darbuotojai nuolat tobulina savo kompetencijas dalyvaudami mokymuose, seminaruose, konferencijose, supervizijose, savarankiškai skaito profesinę literatūrą, dalijasi gerąja patirtimi su kitos įstaigos darbuotojais. Teikiant palydimosios globos paslaugą jaunuoliams, socialinis darbuotojas atlieka šiuos vaidmenis – vadovo, konsultanto, tarpininko, palydėjo.

Raktiniai žodžiai: globojami jaunuoliai, palydimoji paslauga, savarankiškas gyvenimas, likę be tėvų globos vaikai, įgūdžiai, socialinis darbuotojas.

SUMMARY

Research topic: Supporting young people in care into independent living

The aim: The goal is to reveal theoretically and empirically the support of young people under care to independent living.

Research objectives:

1. Describe the transformation of child care in Lithuania.
2. Describe the peculiarities of supporting young people in care to independent life.
3. Identify real experiences of supporting young people in care to independent living.

Work methods: Theoretical: analysis of scientific literature and legal acts in order to expose the need and law regulation of child care reform, the situation of foster children in the context of care reform, the reality of the care of young people who have lost their parents. Also to acknowledge the preparation for independent life, the approach and legal regulation of the services of support to independent life, the role of social workers in preparing and accompanying young people to an independent life.

Empirical: A qualitative research was chosen for the research, the semi-structured interviews with social workers were chosen for the research, in order to identify the real experiences of accompanying young people in care to independent life. The research data was processed using qualitative content analysis. 7 social workers working in independent living homes participated in the study.

Survey results: The study reveals that young people living in care homes lack the social skills to prepare for independent living. Young people in care lack problem-solving, confidence, networking, healthy lifestyles, self-control, self-esteem, resistance to negative influences, and career planning skills, which are important to develop in residential care. Young people are helped to develop and strengthen their social skills by a foster care case manager - social worker who, together with the young person, individually draws up an independent living plan, which is monitored, evaluated and analysed. Young people in escorted care develop skills in communication, problem-solving, self-control, healthy lifestyle and emotional health. Young people in care are taught how to save money, allocate their resources, carry out banking transactions, and are motivated to complete their education and acquire a profession. The study showed that young people face a number of difficulties in the provision of accompanied care: they have difficulty finding a job, they are reluctant to work themselves, they are dismissive of working relationships, and they are unwilling to take responsibility for what they do. Another negative aspect that emerged from the study was the public's attitude towards young people in care and the reluctance of some young people to accept the services of escorted care. In order to solve the difficulties in escorted care, social workers regularly organise conversations with

young people, talk about various topics, invite specialists, consult employers about the employment of young people, and pass the responsibility to the young person. Social workers teach young people to respect agreements, to be polite and to respect each other. Young people who do well in their studies and get a job are an example to other young people as a motivation to achieve their goals. The results of the study revealed suggestions for improving the service of escorted care. One of the suggestions that emerged was to carry out research on the effectiveness of the accompanied care service, to share research within the institution and with other institutions, and to improve the competences of professionals working in accompanied care. Suggestions were also made to increase the availability of the service by introducing it in all municipalities, to educate the public about escorted care, and to inform the young people themselves about the service. The survey revealed that social workers providing escorted care services need to have psychological knowledge that helps them to understand and get to know young people's needs and feelings, as well as information and communication technologies, financial literacy, and legal knowledge. When providing accompanied care to young people, social workers need to have computer literacy skills in conflict resolution, teamwork, communication, time management. Social workers continuously improve their competences by participating in trainings, seminars, conferences, supervisions, independent reading of professional literature and sharing good practices with other staff of the institution. In the provision of escorted care to young people, social workers play the following roles: manager, counsellor, mediator, escort.

Key words :young people in care, escort service, independent living, children without parental care, skills, social worker.

PRIEDAI

1 priedas

Interviu klausimai socialiniams darbuotojams

Globojamų jaunuolių palydimosios globos poreikis

1. Papasakokite, kodėl globojamiems jaunuoliams reikalinga palydėjimo paslauga? Pateikite konkrečių pavyzdžių.
2. Papasakokite, kaip gaunama palydimosios globos paslauga?

Globojamų jaunuolių rengimas savarankiškam gyvenimui teikiant palydimosios globos paslaugą

3. Papasakokite, kaip rengiate jaunuolius savarankiškam gyvenimui?
4. Papasakokite, su kokiais sunkumais susiduriate teikdami palydimosios globos paslaugą jaunuoliams.
5. Papasakokite, kaip sprendžiate palydimosioje globoje iškylančius sunkumus?
6. Pateikite pasiūlymų, kaip galima būtų tobulinti palydimosios globos paslaugą?

Socialinių darbuotojų vaidmuo ir kompetencija rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui

7. Papasakokite, kokios žinios ir įgūdžiai reikalingi rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui?
8. Papasakokite, kokiomis vertybėmis turi vadovautis socialinis darbuotojas, ruošdamas jaunuolius savarankiškam gyvenimui? Kuo šios vertybės svarbios?
9. Papasakokite, kaip keliate savo kvalifikaciją, siekiant padėti jaunuoliams ugdytis savarankiškus gyvenimo įgūdžius?
10. Papasakokite, koks socialinio darbuotojo vaidmuo ir kaip jis reiškiasi teikiant palydimąją globą jaunuoliams?

Globojamų jaunuolių palydimosios globos poreikis kategorijos ir subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Socialinių įgūdžių stoka	Kontakto užmezgimo	„Ateina svetimas žmogus ir su tavim bendrauja, jaunuoliui labai sunku, jis nemezga kontakto <...> su svetimumu žmogumi nesijaučia jaukiai.“ (SD4); „Netgi bendravimo dalykų įsileidžiant svetimą žmogų, užmezgti kontaktą naujai.“ (SD6).
	Problemų sprendimo	„Įsitaiso skolas dėl mokslų, tada reikia mokėti už mokslus, nežino ką daryti kaip išspręsti problemą.“ (SD2); „Nesiseka mokslai, slepia, nieko nesako.“ (SD3); „Skauda dantį, nežino ką daryti, kenčia, nesako, nedaro.“ (SD4); „Užsikišo kriauklė virtuvėje, taip ir prabuvo apie savaitę, kol nepaklausiau ką darom.“ (SD5).
	Konfliktų sprendimo	„Nemoka išsiklausyti vieni kitų nuomonės jie visada teisūs, todėl dažnai kyla nesutarimai konfliktai.“ (SD3); „Priekaištuoja vieni kitiems, pvz, kodėl tu neišplovei indų, nesutvarkei kambario... nelinkę tartis“ (SD4).
	Pasitikėjimo savimi/kitais	„Pavyzdžiui viena mergaitei yra 23 metai, jai sunku būti savarankiškai, nes nepasitikėjimas labai kiša koją.“ (SD1); „Reikia kantrybės reikia išlaukti, to kada jie atsiveria.“ (SD5); „Pasitikėjimas savo jėgomis įsitvirtinant visuomenėje.“ (SD7); „Mažai žino ką jisai gali ko negali, per mažas pasitikėjimas“ (SD4).
	Savivertė	„Maža savivertė, bijo paklausti, bijo prašyti pagalbos.“ (SD1); „Jaunuoliai nelabai linkę bendrauti dėl menkos savivertės.“ (SD6).
	Atsispyrimo neigiamai įtakai	„Neatsispiria neigiamai įtakai pvz. rūko elektronines cigaretes kartu su bendraamžiais.“ (SD2); „Noras pritapti kažkokiai grupei.“ (SD3); „Nori būti pripažinti per neigiamą įtaką.“ (SD4).

	Savikontrolės	<p>„Juos nuolat kontroliuoti, prižiūri, nes stinga savikontrolės įgūdžių.“ (SD1);</p> <p>„Nesilaiko įsipareigojimų, juos nuolat reikia kontroliuoti.“ (SD5).</p> <p>„Neprižiūsta dienos režimo< ...> stinga savikontrolės.“ (SD7).</p>
Finansinio raštingumo įgūdžių stoka	Biudžeto planavimo	<p>„Jaunuoliai nemoka skaičiuoti, planuoti biudžeto. <...> išėjęs prataškė pinigus tapo benamis“ (SD1);</p> <p>„Pinigus išvaisto per savaitę, gautą išeitinę pašalpą ištaško greitai, tai nei kampo kur gyventi, nei pinigų.“ (SD2).</p>
	Taupymo	<p>„Palikę globą kartais paprašo 5 eurų paskolinti, nes iki atlyginimo dar reikia pratempti, ... gautą atlyginimą greitai ištaško.“ (SD1);</p> <p>„Sunku susitaupyti, nesupranta kiek reikia atsidėti.“ (SD3);</p> <p>„Vaiko pinigai yra vaiko pinigai, jų leisti nevalia, tačiau jie neklauso, netaupo, nes nemoka to.“ (SD)7</p>
	Racionalaus turimų finansų paskirstymas, priežiūra/sekimas	<p>„Ištaško visus pinigus nereikalingiems dalykams.“ (SD1);</p> <p>„Nemoka susitvarkyti jiems priklausomų išmokų.“ (SD3);</p> <p>„Neseka savo finansų, laiku neapsimoka už butą, prikaulina šeiminkams.“ (SD2);</p>
Sveikos gyvensenos įgūdžių stoka	Asmeninės higienos įgūdžių	<p>„Išmokti praustis, rengtis, prižiūrėti save, rūpintis tiek kūnu tiek sveikata.“ (SD2);</p> <p>„Paprastos higienos tai praustis, keistis drabužius.“ (SD5);</p> <p>„Vieni prausiasi kasdien, kiti į savaitę kartą.<...> vieni rūbus skalbia reguliariai, kiti pasideda spintoje, kvapas baisus.“ (SD4).</p>
	Žalingi įpročiai	<p>„Dalis jaunuolių ėmė į liūną tai, alkoholis, narkomanija.“ (SD1);</p> <p>„Pradeda vartoti alkoholį, narkotines medžiagas.“ (SD3);</p> <p>„Rūkymas, alkoholio vartojimas.“ (SD4).</p>
Profesinės karjeros planavimo įgūdžių stoka	Motyvacijos mokytis, įgyti profesiją, dirbti	<p>„Nenori mokytis, įgyti profesiją“ (SD1);</p> <p>„Kad suprastų, kad svarbu, įgyti išsilavinimą, išmokti dirbti, ... ne pinigus gauti, o išmokti dirbti“ (SD2);</p> <p>„Aiškinama, kad reikia pradėti dirbti įsitvirtinti, bet nenori.“ (SD3).</p>
	Nežino, kokią specialybę įgyti	<p>„Karjeros suplanavimo problema, nes pabaigęs mokyklą neturi specialybės, nežino ką daryti.“ (SD4);</p> <p>„Nežino, kokią specialybę, mokslus pasirinkti.“ (SD5).</p>

Psichologinės problemos	Baimė/nežinomybė	<p>„Baimės visokios lenda iš visų pusių<...> baimės, kad nežinosiu ką sakyti, kur kreiptis.“ (SD1);</p> <p>„Bijo kurti santykį su kitais žmonėmis.“(SD2);</p> <p>„Nežinomybė, kur grįžti.“ (SD4);</p> <p>„Baisu vieniems eiti į suaugusiųjų kelią.“ (SD5).</p>
	Nesaugumas/stresas	<p>„Stresas neleidžia jam priimti teisingus sprendimus. <...> nesaugumo jausmas visuomenėje, vaikas jaučia bejėgiškumą, likti vienam nesaugu. <...>(SD4);</p> <p>„Stokoja drąsos, kad kažką daryti turi pats.“(SD5).</p>
	Slegia emocinės paramos stygius	<p>„Sakykim neturėjimas ryšio su tėvais, kad galėtų pasikalbėti“(SD1);</p> <p>„Neturi su kuo išsikalbėti, išgyventi, visas savo problemas, neturi santykio su tėvais.“(SD4);</p> <p>„Sunku atsiverti tėvams, nes neturi emocinio ryšio.“(SD5).</p>
	Nenoras priimti pagalbą	<p>„Eikit velniop, mes nieko nenorim.“ (SD2);</p> <p>„Man nieko reikia, aš viską moku pats, žinau, realiai nieko nežino ir nemoka.“ (SD4).</p>
Šalia esančio suaugusio asmens paramos, pagalbos reikmė, pradėjus savarankišką gyvenimą,	Reikalinga emocinė parama, pagalba, padedanti jaustis saugiu, nevienišu	<p>„Pasijusti reikalingas šiame gyvenime, šansas sustiprėti, kai šalia yra suaugęs, tau padedantis, paremiantis žmogus“ (SD2);</p> <p>„Saugumo jausmas, yra žmogus į kurį galima kreiptis, spręsti įvairius klausimus.“(SD6);</p> <p>„Nesijauti vienišam, kad šalia yra atrama, parama. <...> tvirčiau stovėti ant kojų.“(SD7).</p>
	Reikalinga pagalba pateikiant dokumentus įstaigoms	<p>„Dėl socialinio būsto gavimo.“ (SD3);</p> <p>„Padėti pateikti dokumentus stojant į universitetus arba profesines mokyklas.“(SD4);</p> <p>„Pateikti dokumentus VMI,...susitvarkyti įvairias išmokas.“ (SD6).</p>
	Reikalinga pagalba, ieškant darbo, pasiruošiant darbo pokalbiui	<p>„Reikia pagalbos dėl darbo pokalbių.“ (SD5);</p> <p>„Pagalba rašant CV ir motyvuotą laišką.“(SD6);</p> <p>„Pagalba susirasti drabą, pasiruošti ką kalbėti su darbdaviu.“(SD7).</p>
Palydimosios globos gavimo būdai	Globos institucijoje gautama paslauga	<p>„Nuo 16 metų, globos institucijoje daug kalbame apie palydimąją globą, jos naudą, kuri yra suteikiama nuo 18 metų.“(SD2);</p> <p>„Gyvenantis jaunuolis institucijoje, pats parašo prašymą. <...> kreipėmės į savivaldybę dėl paslaugų pratęsimo.“ (SD3);</p>

		<p>„Jaunuolis rašo prašymą, globos institucijoje atliekame poreikių vertinimą.“ (SD4).</p> <p>„Po globos, kai jaunuolis nesavarankiškas, skiriama palydėjimo paslauga.“ (SD6).</p>
	Kaimynai, kiti žmonės jaunuolius nukreipia	<p>„Žmonės, kurie mato, kad reikalinga pagalba.“ (SD5);</p> <p>„Nukreipia, kaimynai ir pasako, kad yra tokia paslauga.“ (SD6).</p>
	Pats jaunuolis kreipiasi	<p>„ Po 18 metų pats pasiprašo, nes supranta, kad nėra paprasta gyventi, būti savarankišku“ (SD1);</p> <p>„Pats jaunuolis pareiškia norą toliau gyventi institucijoje.“ (SD3);</p> <p>„Kreipiasi pats jaunuolis.“ (SD5);</p> <p>„Jaunuolis pats pildo prašymą, kuris yra patalpintas savivaldybės internetinėje svetainėje“ (SD6).</p>

3 priedas

Globojamų jaunuolių rengimas savarankiškam gyvenimui teikiant palydimosios globos paslaugą kategorijos ir subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Individualus savarankiško gyvenimo planas	Jaunuolio pagalbos poreikių nustatymas	<p>„Jaunuolis įsivertina, kur jam reikia pagalbos, pirmiausia vertinam jo poreikius ir tik tada rengiam planą“ (SD4);</p> <p>„Pabendraurus su jaunuoliu, išgryniname ko reikia, kokie lūkesčiai, po to sudarome bendrą planą kartu su jaunuoliu.“ (SD5);</p> <p>„Poreikių vertinimas, silpnosios ir stipriosios pusės.“ (SD6).</p>
	Individualaus plano bendradarbiaujant su jaunuoliu parengimas, įgyvendinimas ir vertinimas	<p>„Su kiekvienu jaunuoliu individualiai dirba globos atvejo vadybininkas, (socialinis darbuotojas), kartu su juo sudaro planą, teikia pagalbą jį įgyvendinant, kartu su jaunuoliu aptaria, kas sekasi, kokie kyla sunkumai, kaip juos spręsti“ (SD1);</p> <p>„Sudaromas kartu su jaunuoliu planas, kurias sritis reikia ugdyti, kurias pastiprinti.“ (SD2);</p> <p>„Sudaroma individualūs planai kiekvienam jaunuoliui“ (SD3),</p> <p>„Surašomos visos užduotys iki kada bus atliktos.“ (SD5);</p> <p>„Sudaromas savarankiško gyvenimo planas, ką pats jaunuolis nusimato, kurią silpnąją pusę reikia stiprinti.“ (SD6).</p>
Socialinių įgūdžių ugdymas	Bendravimo	<p>„Ugdome bendravimo įgūdžius, nes svarbu mokėti, susikalbėti su kitais žmonėmis.“ (SD2);</p> <p>„Mokome kaip bendrauti, nepakėlus balso tono.“ (SD3);</p> <p>„Mokėti išklausti, paklausti, jausti pagarbą kitam asmeniui.“ (SD6);</p>

		„Mandagiai bendrauti su žmonėmis.(SD7).
	Problemų sprendimo	„Skatiname jaunuolius problemas spręsti savarankiškai.“(SD2); „Valdyti konfliktines situacijas, spręsti jas.“(SD3); „Mokome apie problemą kalbėti garsiai, ieškoti sprendimo būdų.“(SD4).
	Savikontrolės	„Bandai jaunuolį vieną paleisti apsipirkti, žiūri kaip sekasi, pasakai, kad atneštų čekį ir pats patikrintų ar viską nusipirko.“(SD1); „Ugdyti gebėjimus valdyti savo emocijas, impulsus.“(SD4).
Finansinio raštingumo įgūdžių ugdymas	Turimų piniginių lėšų taupymas	„Mokome taupymo, kaip kiekvieną mėnesį atsidėti taupymui, kad visų pinigų neišleistų“ (SD5); „Nupirkti būtiniausias prekes.<...> padedi suplanuoti pirkinių maišelį.<...>eini su jaunuoliu į parduotuvę, aptari kainas, rodai jam, nes prisiperka čipsų, kokakolos, cigarečių, o maistui pinigų nėra. Rodai kaip lyginti kainas“(SD1).
	Turimų piniginių lėšų paskirstymas	„Turi tam tikrą pinigų sumą, į kurią turi sutilpti. Mokosi, kaip ją paskirstyti. Pradžioje pinigų suma duodama savaitei, o ne mėnesiui, žiūrima, kaip tvarkosi“(SD1); „Duodama suma apie 40 eurų savaitei, stebima kaip jaunuolis tvarkosi su pinigais, kaip susiplanuoja maistą ir higienos priemones.“(SD2).
	Mokesčių mokėjimas, bankinių operacijų atlikimas	„Organizuojam su banku susitikimus, kaip prisijungti prie banko, daryti pervedimus, kai saugoti savo asmens duomenis, apie pasitaikančius sukčiavimo, apgaulės atvejus“(SD1); „Elektronine bankininkyste mokosi naudotis, turime generatorių, bandom rodom“(SD3); „Atidarome banko korteles, mokome pirkti internetu, mokėti mokesčius.“(SD7), „Mokosi mokesčių mokėjimo.“(SD2); „Mokosi mokesčius susimokėti, pavyzdžiui, uždeklaruoti skaitliukus šaltam karštam vandeniui, dujoms.“(SD5); „Moksi skaičiuoti komunalinius, kaip neišlaidauti, taupyti galima, aptriam kaip sekasi tą daryti.“(SD7)
Sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymas	Asmens higienos ir savitvarkos įgūdžių ugdymasis	„Rodai kaip reikia tvarkyti savo kambarį.“(SD2); „Aiškini, kad reikia praustis kiekvieną dieną, drabužius skalbti reguliariai.“(SD4).
	Sveikos mitybos įgūdžių ugdymasis	„Kalbame apie sveikos mitybos naudą, svarbą“(SD4); „Gaminame sveiką maistą, kartu...kalbamės koks maistas yra vertingas organizmui.“(SD1); „Rengiame bendras šventes arba prie pietų stalo kalbamės apie sveikos mitybos svarbą, svarbu kaip tu maitiniesi.“(SD3).
	Žalingų įpročių prevencija	„Kalbame, kokia žala yra daroma organizmui kai jaunuolis rūko arba vartoja alkoholį.“(SD4);

		<p>„Aiškinam ir kalbamės apie psichotropinių medžiagų žalą, priklausomybes, analizuojame realius atvejus, priklausomų žmonių liudijimus.“ (SD5);</p> <p>„Vykdomė mokymus jaunuoliams apie lytinį šveitimą, apsaugos priemones.“ (SD6).</p>
	Emocinei sveikatai palankių įgūdžių ugdymasis	<p>„Labai maža savivertė, kurią nuolat reikia kelti, kalbėtis motyvuoti.“ (SD1);</p> <p>„Psichologo konsultacijos – savijautai, emocinei būsenai pagerinti“ (SD3);</p> <p>„Lankosi pas psichologą asmenybės stiprinimui, emocinei būsenai gerinti“ (SD6).</p>
Profesijos įgijimas, įsidarbėjimas	Stokoja motyvacijos mokytis, įgyti profesiją stiprinimas	<p>„Kalbi apie mokymosi svarbą, įgytą profesijos naudą“ (SD1);</p> <p>„Šneki, aiškini, motyvuoji kodėl svarbu yra mokytis, baigti mokslus.“ (SD5).</p>
	Konsultavimas ir pagalba renkantis profesiją	<p>„Vykstame į profesinių mokyklų atvirų durų dienas.“ (SD3);</p> <p>„Kartu su jaunuoliu einame ir dalyvaujame atvirų durų dienoje, taip supažindiname ir patariame apie profesijos pasirinkimą.“ (SD4);</p> <p>„Profesijos pasimatavimas, kelias dienas jaunuolis kartu su paskirtu žmogumi dirba tą darbą.“ (SD7).</p>
	Darbo paieška	<p>„Konsultuojam ir padedam jaunuoliui ruošti CV, palaipsniui mokosi pats tą paadyti.“ (SD3);</p> <p>„Padedam ieškant darbo, rengiant CV, rašant motyvacinį laišką, kad žinotų, kas svarbu, kas turi būti <...> darbo sutarčių nagrinėjimas“ (SD5);</p> <p>„Važiuoja patys į Užimtumo tarnybą.“ (SD6);</p> <p>„Rodome ir padedame užsiregistruoti į Užimtumo tarnybą, kitas įstaigas“ (SD1);</p> <p>„Padedame jaunuoliui paruošti CV.“ (SD7).</p>
Būstas	Pagalba susirandant būstą	<p>„Padedame susirasti ir nusipirkti būstą su lengvatine paskola.“ (SD1);</p> <p>„Ieškome kartu su jaunuoliu būsto.“ (SD2);</p> <p>„Pastatome į eilę būstui gauti.“ (SD5).</p>
	Būsto nuoma	<p>„Padedame išsinuomotį būstą. <...> padedame pasirašyti nuomos sutartį.“ (SD3);</p> <p>„Kartu su jaunuoliu apžiūrime nuomojamą butą, padedu pasirašyti nuomos sutartį.“ (SD5).</p>
Sunkumai su kuriais susiduriama palydomojoje globoje	Jaunuoliams sunku susirasti darbą	<p>Sunkiau susirasti darbą, nepasitiki, bijo priimti.“ (SD1);</p> <p>„Net vasaros laikotarpiu sunku įdarbinti.“ (SD5);</p> <p>„Į darbą nepriima nuo 16 – 17 metų jaunuolių.“ (SD6).</p>
	Neigiamas visuomenės požiūris į globojamus jaunuolius	<p>Tinginiai, melagiai, gali apvokti, jie iš vaiknamio.“ (SD1);</p> <p>„Deda antspaudą tokiems jaunuoliams.“ (SD2)</p> <p>„Atmestinas požiūris į globojamus jaunuolius.“ (SD3).</p>
	Pačių jaunuolių nenoras dirbti	<p>Labai sunku jiems pradėti dirbti, nes jie auga tokioje aplinkoje, kur trūksta motyvacijos ir noro dirbti. (SD1);</p>

		„Nėra motyvacijos darbui.“(SD7).
	Atmestinas požiūris į darbą	„Žiūri atmestinais į darbą“(SD1); „Padirba vieną dvi savaites ir metą darbą.“(SD2).
	Nemokėjimas prisiimti atsakomybės	Raudonuoji už juos, nes jie nemoka prisiimti atsakomybės už padarytus savo veiksmus.“(SD1); „Nemokėjimas prisiimti atsakomybės už savo gyvenimą jiems kiša koją“(SD4); „Yra problemų su pažadų laikymusi ir bendradarbiavimu, nes stinga atsakomybės“(SD6).
	Pačių jaunuolių nenoras priimti palydimosios globos paslaugos	„Jaunuoliai nenori palydimosios globos paslaugos, nes jie viską patys gali savarankiškai, nors globos centras mato, kad jam reikalinga ši pagalba, nemoka tvarkytis savarankiškai, suklumpa...“(SD1); „Nenori priimti palydimosios globos paslaugos, nes jie viską žino, išmano, nereikia pagalbos.“(SD2); „Labai ilgai reikia laukti kada pats jaunuolis apsisprendžia.“(SD5); „Pats jaunuolis nenori paslaugos.“(SD7).
Sprendimo būdai susiduriant su sunkumais palydimajame globoje	Tariamasi su darbdaviais/pažįstamais dėl įdarbinimo	„Tariamės, kad sudarytų galimybes jaunuoliui dirbti, įdarbintų 2 savaitėms bandomajam laikotarpiui.“(SD1); „Darbui rasti naudoji savo ryšius.“(SD2); „Su darbdaviu tariasi, kad jaunuolį priimtų į darbą pradžia nors savaitei.“(SD3); „Tariamės, su pažįstamais, kad jaunuolį priimtų į darbą.“(SD7).
	Jaunuoliai kaip pavyzdys kitiems jaunuoliams	„Pavyzdžiui iš 16 jaunuolių 2 jaunuoliai tvirtai žino ko nori, reikia mokytis ir dirbti, ragina kitus mokytis.“(SD1); „Mokosi profesinėje mokykloje, plytelių klijuotojas, gavo net stipendiją, savo pavyzdžiu rodo kitiems, kad svarbu įgyti profesiją.“(SD2).
	Darbuotojų pokalbiai su jaunuoliais	„Mes aiškiname, kalbamės, kad nevisi gauna pvz. gerus darbus.<...> organizuojam mokymus, kviečiame specialistus.“(SD1). „Daug kartų aiškinama apie netinkamas elgesio pasekmes.“(SD3); „Individualiai kalbamės ir aiškinam.“(SD2); „Kalbama, kad tu esi atsakingas už save.“(SD4); „Pokalbiai, bendrumas, draugystė.“(SD7).
	Atsakomybės perdavimas jaunuoliams	„Skaudą dantį, skambina į polikliniką pats.“(SD1); „Pačiam nuvažiuoti į mokesčių inspekciją išimti popierinę pažymą.“(SD2); „Padalinimas kas perka indų ploviklį, kas valo WC.“(SD3); „Užsikišo kriauklė, ką darom, patys savo jėgomis sutvarko.“(SD4); „Rado piniginę laiptinėje, skambina į policiją.“(SD5).
	Susitarimų laikymasis su jaunuoliais	„Apie grįžimą namo, mokomės tylos laiko, gerbti vieni kitus.“(SD4); „Laiku grįžti namo.“(SD5); „Susitarimas būti mandagiam, nekritikuoti kito.“(SD6).

Siūlymai kaip gerinti palydimosios globos paslaugą	Visuomenės švietimas	<i>Reikia šviesti, kas yra palydimoji paslauga. “(SD1); „Daugiau skelbti apie paslaugą. “(SD5); „Viešinti daugiau. “(SD6).</i>
	Jaunuolių švietimas/informavimas	<i>„Šviesti ir informuoti pačius jaunuolius. “(SD1); „Šviesti, nes jaunuoliai nežino, kad yra tokia paslauga. “(SD5); „Nes dauguma jaunuolių nežino, kad tokia paslauga egzistuoja. “(SD6).</i>
	Paslaugos prieinamumas ir įdiegimas savivaldybėse	<i>Paslauga būtų prieinama visiems jaunuoliams. “(SD1); „Visose savivaldybėse būtų. “(SD2); „Didinti pačios paslaugos prieinamumą, mažinti dokumentaciją. “(SD5). „Aprašo tobulinimas, įtraukiant darbuotoją į procesą.<...>paslaugos prieinamumas, standartų suvienodinimas. “(SD6); „Paslaugos prieinamumas rajonuose. “(SD7).</i>
	Specialistų kompetencijos trūkumas	<i>Specialistų kompetencijų didinimas. “(SD1); „Jie patys nelabai supranta kas tai per paslauga. “(SD2); „Poreikius vertintų pats darbuotojas, nes jaunuolis neatsiveria. “(SD4); „Darbuotojų trūkumas. “(SD7).</i>
	Paslaugos kokybės gerinimas	<i>„Matuoti gaunamą rezultatą, o ne teikti paslaugą dėl akių. “(SD2); „ Kad jaunuolis gautų socialinį būstą kartu su įsikūrimo pašalpa, kadangi, gavęs pinigus juos panaudoja kitiems tikslams. “(SD3); „Organizuoti bendrus susitikimus su kitomis savivaldybėmis, dalinantis gerąją patirtimi. “(SD6).</i>

4 priedas

Socialinių darbuotojų vaidmuo ir kompetencija rengiant jaunuolius savarankiškam gyvenimui kategorijos ir subkategorijos

Kategorija	Subkategorija	Patvirtinantys teiginiai
Socialinio darbuotojo žinios	Specialiosios žinios	<i>„Teisės aktus kai imi buto paskolą. “(SD1); „Mokėjimas naudotis teisinėmis žiniomis, socialinėje srityje<...> sveikatos sutrikimus, užsienio kalbų mokėjimas. “(SD2); „Išmanyti finansinį raštingumą, teisės aktus, mokėti bendradarbiauti su kitomis įstaigomis. “(SD3); „Visi įstatymai tai išmoky, sveikatos pasikeitimai, neįgalumas. “(SD4); „Įstatymų išmanymas, pvz. dėl darbo, švietimo. “(SD5); „Išmanymas IKT““(SD6).</i>
	Psichologinės žinios	<i>„psichologinės žinios padeda suvaldyti stresą, būti empatiškam... “(SD4) „...padeda nes turiu psichologinį išsilavinimą, padeda suprasti, kalbėti... “(SD6) „... padeda giliau suprasti jo jausmus. “(SD7).</i>

Socialinio darbuotojo įgūdžiai	Bendravimo įgūdžiai	„Mokėjimas bendrauti.“(SD2); „Lygiavertis bendravimas.“(SD4); „Atviras bendravimas.“(SD5); Bendrauti kaip su lygiu.“(SD6).
	Konflikto sprendimai	„Mokėti suvaldyti ir išspręsti įvairias konfliktines situacijas.“(SD3); „Spręsti įvairius konfliktus, konfliktines situacijas.“(SD4); „Mokėti spręsti konfliktus.“(SD5).
	Komandinio darbo įgūdžiai	„Gebėjimas dirbti komandoje, greitai priimti sprendimus.“(SD2); „Mokėti dirbti komandoj, nes galima valdyti ekstremalias situacijas.“(SD3).
	Laiko planavimo įgūdžiai	„Mokėti planuoti, valdyti laiką.“(SD2); „Svarbus laiko planavimas““(SD3).
	IKT įgūdžiai	„...technologijų išmanymas ir gebėjimas jomis naudotis svarbus... „(SD3) „skaitmeninis raštingumas padeda valdyti informaciją, komunikuoti“ (SD5)
Kompetencijų tobulinimo priemonės	Mokymai	„Išklausau mokymus apie savarankiško ugdymo metodus.<...>profesinių kompetencijų mokymai.“(SD2); „Nuolat dalyvauju įvairiuose mokymuose apie paauglius, susijusius su gyvenimo traumomis.“(SD3); „ Apie elgesio sunkumus ir pagalbos būdus..“(SD5); „Mokymai apie perdegimo prevencija.“(SD6); „Tarptautiniai mokymai.“(SD4).
	Seminarai/Konferencijos	„Dalyvauju įvairiose konferencijose.“(SD4); „Konferencijos susijusios su pagalbos teikimu.(SD6).
	Supervizijos	„Dalyvauju supervizijose, galima aptarti situacijas.“(SD1); „Dalyvaujame kiekvienus metus.“(SD3).
	Profesinės literatūros skaitymas	„Žinių ieškojimas, literatūros skaitymas.“(SD4); „Visą laiką domiuosi, skaitau, ieškau.“(SD5); „Domiuosi naujovėmis, įvairia dokumentacija.“(SD6).
	Dalinimasis gerąja patirtimi	„Važiuojame į kitas šalis, dalinasi šalys savo patirtimi.“(SD4); „Susitikimai su kitomis įstaigomis, aptarimai.“(SD5); „Bendri aptarimai su vadovybe, administracija.“(SD6).
Socialinio darbuotojo vaidmuo	Konsultantas	„Nuolat konsultuojame įvairiais klausimais.“(SD1); „Duoti patarimus, konsultuoti, informuoti.“(SD2); „Esant poreikiui visada konsultuojame.“(SD3).
	Vadovas	„Nustato kryptis ir veiklos būdus,<...>koordinuoja darbuotojų veiklą.“(SD2); „Stebi kaip dirba komanda ir pats įsitraukia į komandos darbą.“(SD3).
	Tarpininkas	Darbo paieška, informacijos surinkimas. <...> sąskaitų tvarkymas.“(SD5). „Palydėjimas į institucijas, kur patys bijos eiti.“(SD5); „Dėl turtinių klausimų, paveldėjimo.(SD6).
	Palydėtojas	„Palydėtojas į gyvenimą kada jam teikia.“(SD1); „Palydėtojas, augti kaip asmenybei.“(SD4);